

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

*Матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції
(14 травня 2019 року)*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ
БЕЗПЕКИ**

*Матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції*

(14 травня 2019 року)

Луцьк 2019

УДК 658:351.82(082)

Т 33

*Рекомендовано до друку вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 29.05.2019р.)*

Рецензенти:

Ліпич Л. Г. – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства факультету економіки та управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Сохнич А. Я. – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедрою управління земельними ресурсами Львівського національного аграрного університету;

Шубалий О. М. – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки Луцького національного технічного університету.

Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2019 р.) / Відп. ред. проф. Л. М. Черчик. – Луцьк, 2019. – 160с.

ISBN 978-617-7117-65-9

У збірнику подано тези доповідей та виступів учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої питанням теорії менеджменту безпеки, безпеки особистості, прикладним аспектам забезпечення соціальної, екологічної, економічної безпеки підприємств, питанням механізму забезпечення соціоекологіоекономічної безпеки регіону, проблемам забезпечення національної безпеки.

УДК 658:351.82(082)

ISBN 978-617-7117-65-9

© Черчик Л. М. (упорядкування), 2019

ЗМІСТ

1. ТЕОРІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

Гвоздь Оксана ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	9
Пахаренко О.В., Ключа О.О. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	11
Павлова Олена, Сорокопуд Ія, Малютенко Вікторія, Омелянчук Надія АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	13
Рассадникова С.І. СИСТЕМА БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСІВ В РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ	15
Тоцька Олеся ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРА НАУК ЯК НАУКОВОГО ПРОЕКТУ	17
Хумарова Н.І. ДЕРЖАВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	19

2. БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

Білецька К.В. ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	21
Гаражджук І. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ КООПЕРАТИВ ЯК МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СЕЛЯНИНА	23
Сазонець І.Л., Зима І.Я. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ	25

3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Бегун Світлана БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	28
--	----

Борисюк О.В. ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИКІВ	30
Бортнік Світлана ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	32
Буняк Н.М. ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	34
Вернігорова Н.В. ЕКОНОМІКА ВРАЖЕНЬ У ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ В КОНТЕКСТІ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ	36
Вернігорова Н.В. НОВА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ЯК ФАКТОР ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ	38
Гапанюк Т. В., Черчик Л. М. ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА	40
Жук Н. КРИТЕРІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	42
Жукевич С. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	44
Зеленко О.М. ЗАСТОСУВАННЯ КРІ-КОНТРОЛІНГУ В МОТИВАЦІЇ МЕНЕДЖЕРІВ-ЛОГІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	46
Єрошенко Я. ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	48
Карлін М.І. НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОКСИЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ	50
Ковальчук А.І., Черчик Л. М. СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ	52
Коленда Н.В. МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ КОМЕРЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	54

Купчак В.Р., Павлова О.М., Павлов К.В. ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	56
Левицький В.В., Рудик А.О. РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	58
Ліпич Л.Г., Хілуха О.А., Кушнір М.А. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА СТАДІЇ ЗАРОДЖЕННЯ	60
Ліщук В., Шепелюк Н. ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	62
Матвеев М.Е., Юрків Н.М. ОЦІНКА ВПЛИВУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ ЛІСУ	64
Мороз Е.Г., Клименко О.М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА	66
Морохова В., Бойко О., Лорві І. РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	68
Natorina Alona MANAGEMENT OF THE DIGITAL BUSINESS SECURITY	70
Павелко О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	72
Павлова О., Павлов К., Капись А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ БАЗИС ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	74
Полінкевич О.М., Медведчук О.В. КОУЧИНГ-ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	76
Рудик Н.І., Моклиця Н.С. РОЗВИТОК РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	78
Сазонець І.Л., Саленко А.С. НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	80
Сак Т. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В	

ПРОЦЕСІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	82
Стадник В. ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СТРАТЕГІЯХ ЇХ РОЗВИТКУ	84
Стащук О.В. АЛГОРИТМ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	86
Тарасова К.І. ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КІБЕР-РИЗИКІВ	88
Тютюнник Г.О. ТЕОРЕТИЧНЕ ТРАКТУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	90
Turan Ugur RENEWABLE ENERGY FOR A SUSTAINABLE LIFE	92
Черчик Артур СТРАТЕГІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІСОРЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ	94
Черчик Л.М. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ	96
4. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	
Галянт С.Р. НОРМАТИВНО - ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	98
Голікова О.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	101
Голод А. БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	103
Коротя М. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	105

Косінський П.М. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ НА БАЗІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ КОМПЛЕКСІВ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ	107
Павлова О.М., Павлов К.В., Козлов В. ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ТА ПРОМИСЛОВИХ ВІДХОДІВ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	109
Павлова О.М., Павлов К.В., Коротя М. І. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	112
Павлова О.М., Павлов К.В., Купчак В.Р. СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	115
Павлова Т., Котова І. СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ДІЇ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	117
Сивий Р., Микитин Т., Кондратюк І. ОЦІНКА СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ОБЕДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	119
Тіutiunnyk Н.О. MECHANISMS FOR PROMOTING THE ECOLOGIZATION OF LAND USE ON THE BASES OF SOCIO-ECOLOGICAL AND ECONOMIC SAFETY OF REGIONS OF UKRAINE	122

5. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Івашко Олена ІНДИКАТОРИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР	124
Корчинська Любов ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ	126
Купінець Лариса ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	128

Матвійчук Наталія ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	131
Павлова Олена, Павлов Константин, Мельничук Софія ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	133
Попко О.В. ДО ПИТАННЯ СПОЖИВЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ	135
Прав Роман СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	137
Senyshyn Oksana APPLICATION OF INDEX ANALYSIS FOR THE ASSESSMENT OF FOOD PRODUCTS COMPETITIVENESS IN UKRAINE	139
Тимошенко Оксана, Роєнко Людмила СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ БОРГОВИХ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ	141
Шершун Ольга УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПАСПОРТІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	145
Якимчук О. Ф. ПЕРЕДУМОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	147
6. МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ, РЕГІОНУ, КРАЇНИ	
Балджи Марина МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	151
Михайлюк Олена ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	153
Ніколайчук Т.О. МЕТОД КІБЕРНЕТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ-ЯК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ	157

1. ТЕОРІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Гвоздь Оксана Миколаївна

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Розвиток органічного сільського господарства у країнах Європи та світу став можливим завдяки ефективному державному регулюванню та правильній підтримці уряду. Минулі роки відрізнялись високим рівнем субсидій органічного виробництва в світі.

Серед країн-лідерів з виробництва органічної продукції слід основне місце віддати Німеччині, яка має найбільшу частку імпорту саме такої продукції (основний відсоток: органічні зернові. Фрукти та овочі, молоко), а також Францію, яка у 1980-х роках на своїй території розташовувала приблизно 40% органічних площ всієї Європи. Проте вже у наступному десятилітті Франція втратила свої лідируючі позиції через відсутність належної державної підтримки.

У зв'язку з тим, що у Франції регіональна структура сільськогосподарської політики, в різних регіонах впроваджуються різні методи державної підтримки, проте, які не суперечать нормативам прийнятим на національному рівні. Варто відзначити існування певних обмежень щодо максимальних сум субсидій на одне підприємство, а також різницю виплати залежно від регіону (від 7600 до 30 400 євро на рік). За схожим принципом у Франції також можна претендувати на субсидії для повернення коштів, витрачених на інспектування та сертифікацію. На додачу, виробники органічної сільськогосподарської продукції мають можливість звернутись про за податковим кредитом, проте існує обмеження щодо отримання його одночасно з іншими виплатами підтримки органічного сільськогосподарського виробництва. Податкові кредити можуть бути у розмірі 2500 євро в рік на одне підприємство та додатково ще 400 євро за кожен гектар (проте до 4000 євро на одне агрогосподарство за рік) [1].

Німеччина, подібно до Франції, вже з 1989 року, почала перехід сільськогосподарських підприємств на основу органічного сільськогосподарського виробництва, використовуючи державні кошти у якості підтримки. Починаючи з 1994 року, Німеччина дотримувалась агроекологічних програм, що включали підтримку розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, з 2007

року ці програми спільно фінансувалися Європейським сільськогосподарським фондом для розвитку сільських територій. Вже у 2017 році для виробництва органічної сільськогосподарської продукції було виділено приблизно 143 млн євро з державних фондів країни [2].

Щодо фінансової підтримки цих програм, то вона, як правило, надавалась федеральним урядом та федеральними землями у відношенні 60/40.

Необхідність перейняття досвіду зарубіжних країн, які за рівнем розвитку органічної галузі більш досвідчені, є необхідною умовою розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні.

Проблема реалізації державної підтримки сектора органічного сільськогосподарського виробництва є складною проблемою і повинна вирішуватися з урахуванням взаємозв'язку всіх основних складових: державної економічної та екологічної політики, нормативно-правової бази [3, с. 58]. Для розв'язання цих проблем потрібна ефективна державна політика, удосконалення правової бази, а також конкретні практичні дії у кожному сільськогосподарському підприємстві щодо покращення виробничого процесу.

Більшість розвинених країн інтегрували органічне сільське господарство у свою аграрну політику [4, с. 331]. Через призму зарубіжного досвіду основний інтерес для України складають організаційні та економічні заходи та фінансові інструменти (пільги та субсидії). Тому, варто відзначити, що міжнародний досвід державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва має, в деякій мірі, слугувати зразком для України та може бути рекомендований до впровадження у практику.

1. La bio en France de la production a la consommation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agencebio.org/>

2. Organic in Europe. Prospects and Developments (2014). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic-europe.net/>

3. Гуменюк Г.Д. Органічне виробництво в світі – історія розвитку та сучасний стан (огляд) / Г.Д. Гуменюк, О.В. Баджурак, О.К. Ляшенко // Біоресурси і природокористування. – 2010. – Т. 2. – № 3/4. – С. 56-62.

4. Шкуратов О.І. Механізм управління екобезпечним сільськогосподарським виробництвом / О.І. Шкуратов // Зб. наук. праць Таврійськ. держ. агротехнолог. ун-ту. – Мелітополь: Люкс, 2012. – № 4 (20). – С. 328-334.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Пахаренко О.В., Клюха О.О.

Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне

Економічна безпека держави (ЕБД) — це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [1].

ЕБД має внутрішню матеріально-речову основу — достатньо високий рівень розвитку продуктивних сил, що здатний забезпечити істотно важливу частку натуральних та вартісних елементів розширеного відтворення ВВП; внутрішню соціально-політичну основу — достатньо високий рівень суспільної злагоди відносно довгострокових національних цілей, що дають можливість розробити та прийняти державну стратегію соціального та економічного розвитку [1].

Оскільки ЕБД є, по суті, категорією ідеальною, вона навіть у найрозвинутіших економічно і соціально стабільних країнах з усталеним політичним режимом є поняттям відносним. Будь-які несприятливі дії, а також можливість та загроза їх зберігаються навіть у таких державах.

Питання економічної безпеки набувають особливої актуальності для країн, які перебувають у стані трансформаційної кризи. Це явище завжди характеризується загостренням суперечностей, які створюють кризові ситуації. Глибина і характер розвитку кризи можуть поставити під загрозу саме існування соціально-економічної системи країни. І тоді одним з першочергових завдань стане забезпечення економічної безпеки.

Система ЕБД не існує сама по собі. Вона пов'язана з економічною безпекою людини та міжнародною економічною безпекою. Тому структурна схема суб'єктів цієї тріади має такий вигляд: людина (особа) — національна держава — світове співтовариство. Безпека людини є складовою безпеки держави, яка, у свою чергу, є складовою міжнародної безпеки [2].

Якщо національні економічні інтереси України розуміти як сукупні потреби громадян, суспільства та держави, адекватні

особливостям соціально-економічного стану країни, рівню її економічного розвитку, місцю в міжнародному розподілі праці, то саме вони повинні визначати всі інші інтереси, що впливають із спільних геополітичних факторів, а також визначити конкретні дії та звершення, відображаючись у вигляді, наприклад, зовнішньоекономічних доктрин, програм тощо.

Особливе значення мають життєво важливі економічні інтереси як а) сукупність та б) сума потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування та можливість прогресивного розвитку людини, суспільства, держави.

До кола життєво важливих економічних інтересів України на сучасному етапі належать, забезпечення її економічного суверенітету; побудова правового демократичного механізму державного регулювання економіки; економічне відродження держави та поліпшення добробуту її народу та розвиток міжнародних економічних відносин.

Економічні інтереси, що трансформуються у цілі державної економічної політики, виносяться державними інститутами на світову арену, де формується міжнародна економічна політика і виявляється конфліктність міжнародних економічних відносин. Якщо стан держави характеризується нестабільністю її економічного базису, суперечливістю економічних інтересів різних соціальних груп, то ускладнюється конфліктність відносин на внутрішньо-економічному рівні. Внаслідок загострення суперечностей в обох випадках виникає реальна загроза тим чи іншим інтересам, причому, враховуючи об'єктивний незбіг та багатогранність економічних інтересів особи, суспільства та держави, зароджуються суперечності, що можуть стати джерелом потенційної загрози їх безпеці.

Отже, можна зазначити, що головні компоненти системи ЕБД пов'язані з наявністю національно-державних інтересів України, і, відповідно, цілей, які з них випливають. Ці інтереси існують як у межах кордонів країни, так і зовні. Йдеться насамперед про підтримку державного суверенітету і самостійного розвитку. Безпека країни безпосередньо пов'язана з суверенітетом.

1. О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Черняков Основи економічної безпеки
2. Г. Пастернак-Таранушенко Економічна і національна безпека держави

АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Павлова Олена, Сорокопуд Ія, Малютенко Вікторія,
Омелянчук Надія

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

Попит на покращення відновлювальних джерел енергії в Україні і у світі в цілому, продовжує зростати. Відповідно до даних НКРЕКП станом на 1 жовтня 2018 року в країні налічується 308 юридичних осіб — власників об'єктів альтернативної енергетики, яким встановили «зелений тариф». Не дивлячись на те, що будівництво таких об'єктів досить дорогий процес, інвесторами в ньому виступають великі компанії, йдеться в повідомленні. Через це, малий бізнес і приватні особи, залишаються осторонь цього енергетичного сектора.

Перевагами інвестиційної платформи є зменшення у входженні на ринок енергоресурсів для тих, хто хоче вести на ринку свою інвестиційну діяльність. Для того, щоб брати участь в цій інвестиційній кампанії необхідно вкласти від \$15 тис. «Що істотно менше ринкової ціни, наприклад, сонячної електростанції потужністю 1 МВт, будівництво і запуск якої обійдеться приблизно в 1 млн.доларів. При тому, що більшість інвестиційних проектів альтернативної енергетики передбачають будівництво не менше 5 МВт», — пояснюється в повідомленні.

Згідно з Енергетичною стратегією України до 2035 року, виробництво електроенергії в Україні до 2020 року буде залишатися на рівні близько 164 млрд кВт · год, в 2025 очікується зростання виробництва до 178 млрд кВт · год, в 2030 — 185 млрд кВт · год і в 2035 — 195 млрд кВт · год

Крім того, частки АЕС і ТЕС в 2020 році становитимуть 51,8% і 36,6% і скоротяться до 48,2% і 32,3% в 2035 році, а частка відновлюваної енергетики збільшиться до 5,5% — в 2020 році й до 12,8% — в 2035 році.

Через те, що відсутні серйозні інвестиції в енергетику Україна до 2020 р. підтримуватиме роботоздатність вугільних станцій відносно недорогими заходами з мало- і середньовитратної модернізації та реконструкції енергоблоків, вартість яких становить 400—600 дол. США на 1 кВт встановленої потужності. Після 2020 р. з роботи буде виведено 4 ГВт «старих» енергоблоків і планується побудувати 5 ГВт

«нових» (у нинішніх умовах бажано на газовому вугіллі, запаси якого є в Центральній і Західній Україні).

У будь-якій ситуації, Україна може тільки тоді гарантувати енергетичну безпеку, коли розвиток електроенергетики відштовхуватиметься від результативності аналізу пропорцій та сумісності певних видів генерації в загальному виробництві електроенергії, яка необхідна країні. Пропорції джерел генерації в загальній потужності країни необхідно також обґрунтовувати і з точки зору. Йдеться не лише про те, скільки буде необхідно платити споживачу за електроенергію та її тарифи. Головна є економіка, котра є вирішальним чинником, який впливає на майбутнє держави. Тарифна політика яка уже багато років є бездумна і призвела до того, що та електроенергія, котру виробляє ТЕС значно вища за тарифи електроенергії, яку виробляють АЕС. Це неможливо пояснити технологічними відмінностями.

Уже з 2019 року в Україні зелений тариф значно зменшився . До прикладу для наземних станцій зменшився з 0,15 до 00,135 євро (за кВт.год. без ПДВ).

Саме це мотивує інвесторів як най швидше реалізувати свої проекти. На сьогоднішній день спостерігається активна діяльність різних компаній на рахунок розвитку проектів у певних регіонах України.

Уже в першому кварталі 2018 року значно збільшилася кількість станцій, котрі уже працюють та отримали «зелений тариф»

Значно швидкими темпами розпочинає розвиватися сонячна енергетика світу.

1. Павлов К.В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України : монографія / К. В. Павлов. – Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. – 482.

2. Стрішенець О.М. До питання про майбутнє теорії ринкового фундаменталізму / О.М. Стрішенець // Науковий вісник. - Серія : Економічні науки / Буковинський держ. фінанс. ун-т. - Чернівці : Вид-во БДФУ, 2012. - Вип. 1. - С. 386-391.

СИСТЕМА БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСІВ В РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Рассадникова С.І.

Одеський національний політехнічний університет, м.Одеса

Важливою проблемою функціонування та розвитку регіональних економічних систем є системне забезпечення ефективних та дієвих інноваційно-інвестиційних процесів. Інноваційно-інвестиційні процеси [1, 2, 3] відносяться до чинників якісного зростання регіональної та національної соціально-економічної системи, які притаманні всім успішно розвинутим економікам світу, особливо постіндустріального типу з впровадженням найбільш сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Економічна безпека інноваційно-інвестиційних процесів визначається як найважливіша функція держави, регіональних органів влади, відповідальність підприємницьких структур. Це викликано тим, що ринкові відносини не здатні виконувати дану функцію, а економічні інтереси господарюючих суб'єктів можуть суперечити національним інтересам, так як, в першу чергу, переслідують у своїй діяльності максимізацію доходів, максимальну експлуатацію природних, виробничих та трудових ресурсів.

Система економічної безпеки інноваційно-інвестиційних процесів функціонує у відповідності з конкретними цілями, що визначають загальні для всіх компонентів правила взаємозв'язків, тобто управління і цілепокладання органічно пов'язані один з одним. Не всяка сукупність компонентів є системою, а тільки така, в якій компоненти пов'язані між собою функціональним взаємодією і реалізує цільову функцію. Для формування структури цілей необхідно використовувати класичну схему «дерева». Виходячи з цілей системи можна сформулювати основні пріоритети і розглядати їх як орієнтири перспективного розвитку інноваційно-інвестиційних процесів регіону, розробити систему безпеки інноваційно-інвестиційних процесів в регіоні.

На інноваційно-інвестиційні процеси регіональних соціально-економічних систем здійснюють вплив загрози, які можуть надавати дестабілізуючий вплив на рівень безпеки, яку необхідно вимірюватися кількісно та якісно на поточний момент та на перспективу. Відомі класифікації загроз безпеки України визначають такі їх види, як економічні, соціально-політичні, техногенні, природні,

зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні загрози, а також загрози кількісних і структурних диспропорцій в інноваційно-інвестиційних процесах та недосконалому управлінню. Пропонується класифікувати внутрішні і зовнішні загрози по відношенню до інноваційно - інвестиційних процесів. До погроз, породжуваних інноваційно-інвестиційним комплексом, слід віднести внутрішні загрози, а до зовнішніх загроз загрози, які породжуються іншими системами та об'єктами. Зовнішні загрози можуть негативно впливати на стан інноваційно - інвестиційних процесів та їх найважливіших елементів, що, безумовно, вимагає їх обліку.

Особлива група загроз — це управлінські загрози, які викликані недосконалістю управління безпекою інноваційно - інвестиційних процесів з боку органів влади. Внутрішні загрози безпеки регіону можуть бути інвестиційними, фінансовими, техногенними, управлінськими, кадровими. При формуванні системи державного управління безпекою інноваційно - інвестиційних процесів регіону слід орієнтуватися на класичну суб'єктно-об'єктну систему управління з урахуванням особливостей структури і змісту її основних компонентів.

Управління безпекою інноваційно - інвестиційних процесів повинно в першу чергу здійснювати комплексні дії, що спрямовані для розвитку регіонів, враховування соціального фактору, підвищення ефективності управління безпекою регіональних соціально-економічних системах, соціальної відповідальності стейк-холдерів інвестування.

1. Ільїна К.О. Категоріальний апарат інноваційної теорії як фундамент зародження інноваційноінвестиційної моделі розвитку в українську економічну систему / К.О. Ільїна // Науковий вісник НЛТУ. — Львів: РВВ НЛТУ України, 2009. — Вип. 19.4. — С. 256—264.

2. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення / Л. Федулова // Економічна теорія. — 2013. — № 2. — С. 28—45.

3. Мельник О.Г. Формування методологічних підходів у дослідженнях інновацій та інноваційного розвитку / О.Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 6 (120). — С. 18—25.

ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРА НАУК ЯК НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

Тоцька Олеся

СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

На нашу думку, підготовку доктора наук у докторантурі можна розглядати як науковий проект, реалізація якого забезпечить підвищення ефективності діяльності роботи цього підрозділу закладу вищої освіти (наукової установи) України. Адже статистичні дані засвідчують, що в останні дев'ять років частка осіб, які закінчили докторантуру із захистом дисертації не перевищувала 33,3 % [1].

Характерними ознаками такого проекту є:

1) мета – захист дисертації у спеціалізованій вченій раді;
2) наявні ієрархічні цілі – підготовка та публікація тез доповідей і наукових статей, написання окремих підрозділів дисертації, міжсеместровий і річний звіт, попередній захист дисертації на кафедрі;

3) координоване виконання пов'язаних між собою дій – наукове дослідження проводиться згідно з індивідуальним планом наукової роботи;

4) часові рамки – два роки (нормативний строк підготовки доктора наук у докторантурі) [2];

5) наявність бюджету – покриття витрат на публікацію тез доповідей, наукових статей, оголошення про захист дисертації, поліграфічні послуги, розсилання авторефератів, а також транспортних витрат (на доїзд до / з спеціалізованої вченої ради) може відбуватися за рахунок академічної стипендії. Докторантам, які навчаються за денною формою (з відривом від виробництва), вона встановлюється в розмірі 90 % посадового окладу професора [3];

6) унікальність – у дисертації, підготовленій здобувачем ступеня доктора наук, буде представлено узагальнення проведених самостійно оригінальних досліджень з отриманими науковими результатами, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення.

За різними класифікаційними ознаками науковий проект підготовки доктора наук у докторантурі віднесемо до таких видів проектів:

- 1) за масштабом / розміром – малий;
- 2) за тривалістю / строками реалізації – короткостроковий;
- 3) за галузевою приналежністю – науковий;

- 4) за функціональним спрямуванням – дослідження та розвитку;
- 5) за характером залучених сторін – місцевий;
- 6) за ступенем складності – складний;
- 7) за складом і структурою залучених організацій – однофункціональний;
- 8) за вимогами до якості проекту – стандартний;
- 9) за ступенем обов'язковості – обов'язковий;
- 10) за ступенем зв'язку – незалежний;
- 11) за кількістю учасників – індивідуальний.

Характеристиками проекту підготовки доктора наук є:

- а) ціль – захищена у спеціалізованій вченій раді дисертація;
- б) бачення та стратегія – взаємозв'язані через індивідуальний план наукової роботи;
- в) комерційна вигода – відсутня;
- г) організаційні зміни – виключені;
- д) час, витрати – два роки; витрати залежать від вартості запланованих наукових публікацій і ін.

У проекті підготовки доктора наук наявні такі процеси:

- 1) ініціації – зарахування до докторантури;
- 2) планування – визначення змісту, строків виконання й обсягу наукових робіт, а також запланованого строку захисту дисертації протягом строку підготовки в докторантурі;
- 3) виконання – виконання докторантом індивідуального плану наукової роботи;
- 4) моніторингу й управління – консультування докторанта щодо змісту та методології наукових досліджень, контроль виконання його індивідуального плану наукової роботи;
- 5) процеси завершення – захист дисертації у спеціалізованій вченій раді.

1. Статистична інформація «Вища освіта в Україні у 2018 році». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.05.2019).

2. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах): Постанова КМУ від 23 берез. 2016 р. № 261. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-p> (дата звернення: 09.05.2019).

3. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова КМУ від 28 груд. 2016 р. № 1050. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249638784> (дата звернення: 09.05.2019).

ДЕРЖАВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО- ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Хумарова Н.І., доктор економічних наук,
головний науковий співробітник, Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАНУ (Одеса)

Досвід ефективного використання рекреаційно-туристичного потенціалу доводить його ефективний вплив на збільшення ВВП, національного доходу, підвищення рівня виконання соціальних та екологічних програм.

Держава як основний розпорядник загальнонародної власності на природні рекреаційні ресурси, піклуючись про добробут свого населення зобов'язана формувати відповідну політику щодо менеджменту безпеки їх використання та рівноправного доступу всіх верств населення до рекреаційного багатства України. Реалізація потреб суспільства залежить від здатності природного комплексу їх задовольняти. В нашому випадку: масштаби рекреаційного природокористування визначаються, з одного боку, попитом на оздоровлення та культурно-пізнавальну діяльність, а з іншого – рівнем антропогенного навантаження та якістю природних рекреаційних ресурсів.

Специфіка використання природних ресурсів для рекреаційної діяльності полягає у домінуванні приватної власності на технічні засоби виробництва, та державної на природні фактори. Зараз, в приватній власності знаходиться близько 62,0 % об'єктів санаторно-курортного комплексу України, у державній та комунальній – понад 37,0%. Відособлене привласнення суб'єктами господарювання доходів від експлуатації природних об'єктів загальнонародної власності призводить до виникнення конфлікту інтересів на різних етапах виробництва та охорони природних ресурсів.

Менеджмент безпеки раціонального використання рекреаційно-туристичного потенціалу потрібно розглядати на різних рівнях управління ними. *Пріоритетами на загальнодержавному рівні є:*

- вдосконалення інституційної бази щодо ведення рекреаційно-туристичної господарської діяльності з встановленням відповідних «правил гри» для суб'єктів різних форм власності як на природні, так і на матеріальні фактори виробництва (відсутність закону про власність на природні ресурси, зокрема рекреаційні);
- розвиток економічних інструментів, в т.ч.:

- ідентифікація рекреаційно-туристичної діяльності в вітчизняному класифікаторі видів економічної діяльності (наприклад, зараз у КВЕДах є *розділ охорона здоров'я*, як діяльність санаторіїв, профілакторіїв, але не як вид діяльності з використання рекреаційних ресурсів, а саме діяльність цих закладів. Те саме стосується розділів 91 та 93);

- розробка показників екологічних податків та рентної плати за використання рекреаційно-туристичних ресурсів (зараз у Податковому Кодексі України рекреаційна діяльність регламентована лише у окремих статтях - 256.2. Об'єктом оподаткування рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів є: п. 256.2.5. використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт.

Також Стаття 252. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин 252.18. Податкові зобов'язання з рентної плати за користування надрами для відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) в межах однієї ділянки надр за податковий (звітний) період щодо розрахунку величини ставки рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (у відсотках), на лікувальні ресурси це лише 5% від вартості товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини));

- нормування, сертифікація, маркування продукції та послуг суб'єктів рекреаційно-туристичного бізнесу що використовують комплекс природних рекреаційних ресурсів, зокрема мінеральні та термальні джерела, лікувальні грязі, карстові та соляні печери тощо;

- формування системи контролю за цільовим використанням природних рекреаційно-туристичних ресурсів суб'єктами господарювання.

Таким чином, державний менеджмент безпеки раціонального використання рекреаційно-туристичного потенціалу потребує вдосконалення відносин власності на природні рекреаційні ресурси між державою та суб'єктами рекреаційно-туристичної діяльності для забезпечення соціальних прав населення, розвитку національної економіки та охорони навколишнього природно середовища.

2. БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Білецька Катерина, СНУ ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Важливим підґрунтям ефективного управління персоналом, а також однією з основ корпоративної культури організації є забезпечення психологічної безпеки особистості. Особистість є первинним самодостатнім елементом відносин безпеки, формує певні схильності до сприйняття свого існування.

Психологічна безпека передбачає підтримку певного балансу між негативними впливами на людину навколишнього його середовища і його стійкістю, здатністю подолати такі дії власними ресурсами або за допомогою захисних факторів середовища [4].

Концепція психологічної безпеки включає множинність предметних зон: безпеку особистості, безпеку групи, безпеку соціуму.

Психологічна безпека особистості залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів, кожен з яких має певну ступінь агресивності впливу. До зовнішніх факторів відносяться джерела психологічного впливу, сам специфічний психологічний вплив, а також соціальне середовище-фон. До внутрішніх факторів часто відносять знання людини, її індивідуальні особливості.

Психологічну безпеку також можна розглядати як процес, зважаючи на те, що психологічна безпека створюється щоразу заново зважаючи зміни соціальної обстановки, соціального оточення, цінностей і установок особистості.

У структуру психологічної безпеки особистості входять:

1. Темпераментально-характерологічні характеристики.
2. Спрямованість на безпеку по відношенню до себе, інших людей і навколишньої дійсності.
3. Компетентність у сфері психологічної, соціальної, професійної безпеки.
4. Особистісні характеристики, складові різновиди гнучкості (інтелектуальну, емоційну, поведінкову).
5. Самосвідомість: самопізнання, самоствавлення, саморегуляція [1].

Нами виділені такі параметри психологічної безпеки особистості людини:

- захищеність (суб'єктивне переживання і відповідні цього

переживання об'єктивні поведінкові маркери);

- задоволеність (суб'єктивне переживання і відповідні йому об'єктивні поведінкові прояви);

- впевненість у собі (суб'єктивне переживання, а також об'єктивні поведінкові ознаки, відповідні даному переживанню) [2;3].

Основними механізмами процесу формування і розвитку психологічної безпеки особистості є:

- наслідування зразків безпечної поведінки авторитетних особистостей;

- ідентифікація – сформованість більш-менш стійкого образу себе самого як члена різних соціальних груп (сім'ї, групи, товариства за місцем проживання), порівняння та ототожнення себе з іншими;

- соціальна оцінка бажаної поведінки;

- децентрація – уміння стати на місце іншого;

- конформізм – механізм функціонування угруповання, який проявляється у виробленні певних стереотипів поведінки;

- індивідуалізація – виділення у собі особливого, оригінального, самобутнього, несхожості з іншими [4].

Необхідним підґрунтям психологічної безпеки є психологічний захист. Механізми психологічного захисту – це прийоми, завдяки яким людині вдається залишатися здоровою особистістю в умовах, коли вона не може задовольнити всіх своїх бажань та потреб. Чим більш розвинута особистість, тим більше різноманітних механізмів захисту вона має у своєму розпорядженні.

Отож щоб ви завжди були в психологічній безпеці, в першу чергу необхідно позбутися від свого негативного життєвого сценарію (тим, у кого він невдаха). Тобто змінити неусвідомлено завчені (запрограмовані) в дитинстві патерни мислення, думки і поведінки в тих чи інших критичних, стресових, схожих і повторюваних ситуаціях. Також, щоб була досягнути психологічну безпеку необхідно позбутися від депресивних, невротичних, фобічних та інших психічних і емоційних розладів особистості. Потрібно підвищити толерантність до фрустрації (облому очікування), змінити ставлення до стресових ситуацій, підвищити самооцінку і зробити позитивної життєву Я-позицію. Після цього можна прийти до автономії (особистісної свободи) і бути в психологічній безпеці [1].

Таким чином психологічну безпеку можна розглядати, як певну організацію системи самореалізації, яка забезпечує здатність використовувати зовнішні умови життєдіяльності для розвитку особистості та переживання відчуття емоційного комфорту.

1. Древаль Ю. Д. Безпека особистості як фактор сучасних державно-управлінських відносин / Ю. Д. Древаль // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – № 1. – С. 123-126. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_1_28
2. Застело А. О. До проблеми психологічної безпеки особистості. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія “Психологічні науки”. За ред. С. Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. Т. 2. Вип. 8. Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012. С. 124–129.
3. Михайлов Л. А., Соломін В. П., Малікова Т. В., Шатровой О. В. Психологическая безопасность : учеб. пособ. [Електр. ресурс] М. : Дрофа, 2008. 288 с. Режим доступу : http://bookap.info/psywar/solomin_psihologicheskaya_bezopasnost
4. Приходько І. І. Психологічна безпека особистості: феноменологія, концептуалізація, методологія досліджень [Електр. ресурс] Х., 2010. Режим доступу : <http://ndc.16mb.com/index.php/naukova-diialnist/79-konferentsii/91-sykhlohohichna-bezpeka-osobystosti-fenomenolohiia-kontseptualizatsiiametodolohiia-doslidzhen>.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ КООПЕРАТИВ ЯК МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СЕЛЯНИНА

Гараджук Іванна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Безпека особистості включає в себе багато компонентів які стосуються різних сфер її життя. На сьогодні важливе місце займає фінансова безпека. Сучасні реалії не дають можливості людині вижити без грошових ресурсів. Фінанси на сьогодні вирішують й інші аспекти безпеки, зокрема без коштів людина не може забезпечити своє існування найнеобхіднішим: харчуванням, медичними послугами, освітою, житлом тощо. Фінанси стали основою забезпечення необхідних умов проживання та становлення безпеки особистості. Важливою складовою безпеки селянина є його фінансовий стан та можливість заробити кошти для життя. За даними Державної служби статистики України [1] рівень безробіття на селі у 2018 році становив 9,2%, практично кожен 10 селянин знаходиться в активному пошуку роботи. Варто зазначити, що фактична кількість безробітних готових до роботи вища, адже далеко не кожен звертається у службу

зайнятості та «повідомляє» державу про свої наміри на працевлаштування. При цьому практично кожен селянин має у власності земельні паї та, відповідно, потенційну можливість здійснювати сільськогосподарську діяльність чи бути задіяним у сільськогосподарському виробництві. Основна причина безробіття відсутність достатньої кількості робочих місць у селі. Для заробітку селяни змушені мігрувати у міста особливо це стосується молодого населення і, як результат, село старіє. Одним із можливих шляхів вирішення даної проблеми вбачаємо у поширенні кооперації на селі, що дасть змогу створити нові робочі місця, збільшити рівень самозайнятості населення, підвищити фінансову безпеку селянина.

Кооперація дає можливість селянину вирішити наступні проблеми:

- підвищення зайнятості сільського населення, шляхом створення нових робочих місць на селі безпосередньо у кооперативі та у сільськогосподарському виробництві;
- підвищення рівня життя сільського населення;
- зниження собівартості сільгосппродукції та супутніх витрат шляхом спільного використання спеціалізованої техніки та обладнання, складів, транспортних засобів тощо;
- підвищення ефективності використання наявних технічних ресурсів та модернізація наявних фондів;
- спільне впровадження нових технологій;
- збільшення обсягів виробництва та підвищення рентабельності;
- доступ дрібних сільгосптоваровиробників до міжнародних ринків збуту шляхом нарощення обсягів виробництва та підвищення якості продукції;
- можливість залучення сторонніх фінансових інвестицій, грантів, державних дотацій тощо;
- зменшення кількості посередників на шляху просування сільгосптовару від виробника до споживача, і як наслідок зменшення ціни на продукцію та збільшення дохідності виробника;
- можливість встановлення та контролю цін на власну сільгосппродукцію;
- доступ до ресурсів за нижчою ціною, за рахунок збільшення обсягів закупівель кооперативом у порівнянні з обсягом закупівель індивідуального господарства і як наслідок зменшення витрат;
- забезпечення стабільного збуту продукції;

- економія часу та зосередження зусиль селянина над безпосереднім виробництвом продукції завдяки делегуванню частини обов'язків кооперативу;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- вирішення соціальних питань сільської місцевості, нерідко кооперативи за рішенням їх членів беруть участь у благоустрої краю;
- покращення інфраструктури на селі.

Отже, кооператив є реальною можливістю селянина отримати для себе та своєї сім'ї фінансову безпеку у вигляді постійного та стабільного джерела доходу, можливості реалізувати себе на своїй землі недалеко від власного дому, а також підвищити свої здобутки шляхом ефективного використання ресурсів та забезпечення стабільного збуту виготовленої продукції.

1. Безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2018 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [офіційний веб портал]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_bnsmv_u.htm – Назва з екрана.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Сазонець І.Л.¹, Зима І.Я.²

Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне¹

Комунальне підприємство «Рівненська обласна клінічна лікарня»
Рівненської обласної ради²

Безпека особистості розглядається науковцями як комплексне поняття, що містить в собі інформаційні складові, загрози військового та політичного характеру, техногенні ризики, ризики, що пов'язані зі здоров'ям населення. Практично всі країни світу трансформували свої системи охорони здоров'я з метою підвищення рівня особистої безпеки.

Сучасна система охорони здоров'я є такою ж інтегрованою в світові процеси глобалізації, як і такі сфери людської економічної і соціальної діяльності як культура, фінанси, трудові ресурси, ІТ-технології і т.і. Участь системи охорони здоров'я в світових процесах безпеки особистості зумовлена тим фактом, що глобальні чинники, які впливають на національні системи медичного забезпечення

неможливо обмежити протекціоністськими заходами, фізичними бар'єрами та санкціями. На процеси інтернаціоналізації охорони здоров'я впливають такі, що є притаманним для інших сфер безпеки. До них ми можемо віднести наступні: міжнародна міграція у різних її різновидах, посилення процесів туризму та іноземного відпочинку, міжнародна торгівля, транснаціоналізація та інтернаціоналізація економіки, збільшення потоків транспортних вантажних та пасажирських перевезень. Крім цих чинників, необхідно виділити специфічні, що інтенсифікують найбільшою мірою процеси об'єднання національних систем охорони здоров'я. До таких чинників необхідно віднести постійне проведення військових операцій, локальних озброєних конфліктів, надзвичайні ситуації в різних кутках земної кулі, що зумовлені глобальним потеплінням та змінами в кліматі окремих регіонів, стрімке поширення інфекційних захворювань з місця виникнення вірусу до різних куточків планети завдяки транспорту, комунікаціям, міграції, мутації вірусів у зв'язку з їх перенесенням до значної кількості носіїв, розповсюдження пандемій, яке має широку соціальну та економічну основу та ін.

Протистояти глобальним викликам та загрозам здоров'ю окремі національні системи управління охороною здоров'я не в змозі. Для такого протистояння держави не мають достатньої кількості матеріальних ресурсів, кваліфікованих медичних кадрів, науково-технологічної бази для проведення фармакологічних досліджень, розробки та виготовлення сучасної медичної апаратури, розробки передових технологій лікування.

Країни, що розуміють важливість глобальних викликів охороні здоров'я намагаються адаптувати свої системи державного управління до сучасних світових та європейських стандартів. Система державного управління охороною здоров'я України на теперішній час знаходиться на етапі активної модернізації під впливом міжнародних інституцій медичної сфери і заходів економічного та соціального спрямування. Не дивлячись на провідну роль державної системи управління охороною здоров'я, активною діяльністю МОЗ України, все більше питань в країні вирішуються міжнародними організаціями сфери охорони здоров'я. Міжнародні інституції надають гранти на модернізацію системи охорони здоров'я.

Не зважаючи на різноманіття варіантів фінансування медичного забезпечення, яке існує сьогодні в світі і буде існувати повною мірою після проведення медичної реформи, однією з головних характеристик системи охорони здоров'я повинна лишитися підвищення особистої

безпеки людини. Саме тому співпраця офіційних органів державного управління охороною здоров'я з міжнародними соціальними інституціями є важливим практичним та науково-методичним завданням. Як кожна система, що потребує вдосконалення управління, система охорони здоров'я базується на фундаментальних класичних канонах управлінської науки.

Ключовими ланками системи державного управління охороною здоров'я в Україні є Міністерство охорони здоров'я України, регіональні структури, що забезпечують впровадження державної політики охорони здоров'я в регіонах, органи управління охороною здоров'я в районах, неурядові та громадські організації, що працюють в регіонах та в столиці, система інститутів-норм на які спираються в процесі організації діяльності системи охорони здоров'я як в центрі, так і в регіонах;

Значна організаторська робота в сфері трансформації системи охорони здоров'я в Україні зумовлює співпрацю Міністерства охорони здоров'я з міжнародними організаціями, що допомагають налагодити діяльність в різних сферах діяльності.

3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бегун Світлана

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Активізація розвитку міжнародних економічних зв'язків сприяє економічному зростанню країн, зниженню міжнародної напруги та формуванню системи міжнародної безпеки. Нині активізація зовнішньої торгівлі для України є необхідною умовою оздоровлення національної економіки, зменшення зовнішньої заборгованості, забезпечення імпорتنих потреб, оптимальної реалізації експортних можливостей, структурної перебудови господарства. Проте ситуація, яка склалась у сфері ЗЕД України викликає занепокоєння через неефективну структуру експорту, основна частина якого припадає на сировину та матеріали, природні ресурси, одним з яких є деревина.

Експорт деревини та виробів з дерева, з одного боку, забезпечує надходження валюти, а з другого – призводить до нестачі сировини для вітчизняних підприємств вище названих сфер діяльності. Крім того, здійснюючи суттєві поставки лісу на світовий ринок, Україна заробляє набагато менше порівняно з іншими країнами. Неоднозначність ситуації з експортом деревини та виробів з дерева, вимагає додаткових аналітичних досліджень для вироблення пропозицій щодо удосконалення державного регулювання цієї сфери.

Зазначимо, що для статистичного дослідження важливим моментом є вибір джерел інформації. Варто зауважити, що це перша проблема, яка полягає у специфіці відображення даних по експорту. Так, Згідно зі статтею 68 Митного кодексу України Міністерство доходів і зборів України здійснює ведення УКТЗЕД на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації з урахуванням Комбінованої номенклатури Європейського Союзу. Згідно зі статтею 69 Митного кодексу України круглий ліс при декларуванні поділяють на дві категорії: паливну

деревину (код УКТЗЕД 440110) та діловий круглий ліс (коди УКЗЕД 440320, 440340, 440390). Проте ці положення не імплементовані в Лісовий кодекс України і стандарти, за якими суб'єкти господарювання здійснюють облік заготівлі круглого лісу, залишились без змін. Це призводить до маніпуляцій категоріями лісопродукції, фальсифікації даних і невідповідності офіційної статистичної інформації фактичному стану справ [1].

Таким чином, у процесі дослідження виявлено, що вітчизняна статистика експорту деревини і виробів з деревини загалом і за товарними групами не відображає реальну ситуацію, яка склалась в цій сфері, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин. Зокрема, це невідповідності в системі чинного законодавства України (Митний кодекс – Лісовий кодекс), неузгодженість в класифікації та кодуванні товарів з деревини за товарними групами, що призводить до незаконних маніпуляцій на ринку і подачі неправдивої інформації, яка відображається в системі вітчизняної статистики.

Тому, для забезпечення достовірності інформації та усунення невідповідності між даними української статистики та статистики інших країн щодо експорту деревини і виробів з деревини назріла нагальна потреба в удосконаленні Української класифікації товарів ЗЕД з урахуванням міжнародних стандартів статистики лісового господарства, класифікацій та визначень лісової продукції Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй.

Основою цих перетворень є зміни інституційного характеру, які включають формування ефективного, стимулюючого нормативно-правового поля діяльності підприємств – суб'єктів ЗЕД, суттєвим моментом є удосконалення організаційного забезпечення ЗЕД на основі прозорих та простих процедур митно-тарифного та нетарифного регулювання, що буде прозоро відображатись у відповідних документах та статистичній звітності [2].

1. Черчик Л. Бегун С. Статистичне дослідження експорту деревини в Україні. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. № 3 (15). С. 102-109. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-03-102-109>

2. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. № 2. С. 21-26.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИКІВ

Борисюк Олена Володимирівна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, м. Луцьк

Термін «фінансова безпека підприємства» з'явився у вітчизняній економічній літературі порівняно недавно. Довгий час існувало дві основні точки зору на методи підтримки стійкої фінансової роботи підприємства. Першої позиції дотримувалися автори, які традиційно розглядають фінансову безпеку як елемент економічної безпеки підприємства. Інша точка зору полягала в пропозиції розробляти в організації комплекс антикризових заходів.

Практика останніх років свідчить, що ймовірність погіршення поточного фінансового стану підприємства, наслідком якого стало виникнення кризи або банкрутства організації, було викликано відсутністю розробленої ефективної системи управління фінансовою безпекою [5, с.668].

В сучасних умовах фінансова безпека страхової компанії розуміється як здатність страховика:

- забезпечувати стійкість фінансово-економічного розвитку;
- забезпечувати стійкість платіжно-розрахункових відносин (зобов'язань) й основних фінансово-економічних параметрів [1, с.508];
- нейтралізувати вплив зовнішніх кризових ситуацій і навмисних суб'єктивних дій та тіньових структур на фінансову стійкість страхової компанії [3, с.118];
- попереджувати витік капіталів за межі впливу (з-під контролю) страховиків, попереджувати конфлікти між власниками різних рівнів з приводу розподілу та використання ресурсів страхової компанії [4, с.222];
- попереджати зловживання та адміністративні порушення у фінансових правовідносинах.

Разом із тим, у загальному розумінні сутність фінансової безпеки страховика полягає в здатності підприємства в умовах невизначеного зовнішнього середовища [2, с.196]:

- самостійно розробляти та реалізовувати фінансову стратегію, яка відповідає цілям загальної стратегії підприємства;

- в рамках розробленої фінансової стратегії здійснювати тактичне планування фінансової безпеки, засноване на оперативній оцінці і реагуванні на зміни значень затверджених індикаторів.

Фінансова безпека страховика може бути забезпечена тільки на основі стійкого фінансового розвитку підприємства, в якій створені умови для реалізації фінансового механізму, здатного адаптуватися до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища. Основні етапи забезпечення фінансової безпеки компанії наступні:

- визначення загроз, що впливають на діяльність підприємства з подальшою їх формалізацією;

- розробка механізмів і заходів ідентифікації загроз фінансовій безпеці страховика;

- формування механізмів і заходів забезпечення фінансової безпеки страхової компанії, що нейтралізують або пом'якшуючих вплив зовнішніх і внутрішніх загроз.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є першочерговим завданням для економічної безпеки організації в цілому, а також для збереження незалежності, прибутковості і фінансової стійкості страховика.

1. Борисюк О.В. Оцінка фінансових ресурсів страховика як ключовий елемент страхового менеджменту. Економіка та суспільство : електронне фахове видання. Випуск №2. 2016. с.507-512.

2. Нагайчук Н. Г. Інструментарій управління фінансовою безпекою страховиків. Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). 2014. № 2 (20). С. 195-198.

3. Сташкевич Н. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2014. № 5. С. 117-129.

4. Щербань О. Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 3. С. 222-230.

5. Яворська Т. В. Концептуальні положення гарантування безпеки страхових компаній в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 4. С. 668-673.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Бортнік Світлана, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Зростання невизначеності, складності та динамічності ринкових процесів спричинюють розширення спектру загроз діяльності сучасних підприємств. У таких умовах важливими стають проблеми своєчасної діагностики небезпек і загроз, а також розробки та реалізації системи заходів, спрямованих на забезпечення необхідного рівня кадрової безпеки підприємств. Враховуючи складність, невизначеність та рухливість зовнішнього середовища підприємствам необхідно моніторити зміни, що відбуваються, швидко реагувати на них та володіти якісною та актуальною інформацією для ефективного функціонування.

Рівень кадрової безпеки повинен постійно перебувати під контролем фахівців. Це можливо лише за умови вчасної та ефективної діагностики загроз кадровій безпеці. У зв'язку з цим особливу актуальність мають питання розробки дієвої системи моніторингу кадрової безпеки.

Питання аналізу кадрової безпеки знайшли відображення в працях вчених Герасименко О.М., Момот Т.В., Назарової Г.В. та інших. Однак проблемам моніторингу кадрової безпеки, розробці систем моніторингу кадрової безпеки сьогодні приділяється надзвичайно мало уваги.

Система моніторингу передбачає постійне спеціальне спостереження за рівнем кадрової безпеки, станом і динамікою кадрів, мотивацією персоналу підприємства, рівнем задоволеності роботою, процесами наймання і розвитку персоналу, трудовою дисципліною, можливістю професійного росту, рівнем безпеки праці. Саме моніторинг кадрової безпеки підприємства дозволить вчасно виявляти й усувати недоліки у кадровій політиці і знаходити резерви поліпшення управління персоналом та підвищення ефективності його діяльності загалом.

Проведене дослідження дозволило виділити підходи, які використовуються для моніторингу безпеки: індикативний, економіко-математичний, ресурсно-функціональний, прибутково-інвестиційний, економічної дієвості [1]. За результатами аналізу виявлено, що для потреб моніторингу кадрової безпеки найбільшою мірою підходить ресурсно-функціональний підхід. Зазначений підхід, на відміну від більшості названих, дозволяє отримати узагальнюючий результат у вигляді інтегрального показника, який і характеризує рівень безпеки.

Оцінка рівня кадрової безпеки включає в себе: аналіз підходів щодо оцінки кадрової безпеки; обґрунтування та визначення показників аналізу кадрової безпеки; розрахунок інтегрального показника кадрової безпеки за

відповідною її складовою (безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна, професійна, антиконфліктна безпека тощо). Важливою складовою даного процесу є також оцінка ступеня ефективності розробленої стратегії забезпечення кадрової безпеки, яка здійснюється шляхом визначення ефекту від реалізації стратегії та його зіставлення з витратами, враховуючи при цьому інтенсивність реалізації превентивних заходів і ступінь ризику. Визначений загальний рівень безпеки, результати моніторингу за виділеними складовими та в розрізі окремих показників є цінною вхідною інформацією для ідентифікації внутрішніх загроз та розроблення адекватних управлінських рішень з метою забезпечення високого рівня кадрової безпеки на підприємствах.

Відомо, що стратегії економічної безпеки практично реалізуються через систему конкретних заходів і механізмів, які, у свою чергу, розробляються на основі аналізу результатів моніторингу якісних критеріїв і їх кількісних параметрів. Головними групами критеріїв безпосередньо в кадровій безпеці є показники: чисельного складу персоналу та його динаміки; кваліфікації й інтелектуального потенціалу; ефективності використання персоналу; якості мотиваційної системи тощо. Ключове місце в системі моніторингу кадрової безпеки займає система оціночних показників. В якості індикаторів, що сигналізують про настання загроз та зниження рівня кадрової безпеки, більшість вчених обирають сукупність ключових показників. Проте, не зазначають граничні значення показників, які сигналізують про настання загроз кадровій безпеці, не пропонують конкретних методик та систем моніторингу рівня кадрової безпеки підприємства. Аналіз існуючих методик оцінки стану кадрової безпеки показує, що переважно ці методики мають суттєві недоліки: статичність критеріїв оцінки кадрової безпеки; зосередження уваги в основному на кількісних показниках (без урахування якісних); незбалансованість показників; слабкий зв'язок зі стратегію розвитку підприємства; історичний характер інформації про стан кадрової безпеки, тоді як така інформація повинна надходити не пост-фактум, а превентивно (до виникнення інцидентів кадрової небезпеки), бути актуальною та адаптивною до змін стратегії розвитку.

З огляду на зазначене удосконалення підходів до формування системи моніторингу кадрової безпеки підприємства є необхідним завданням. На наш погляд, система моніторингу кадрової безпеки має бути сформована у розрізі основних і допоміжних підсистем. Основними є: підсистеми спостереження, оцінки та попередження загроз кадровій безпеці. Допоміжні визначаються виходячи зі специфіки функціонування конкретних підприємств.

1. Герасименко О. М. Моделювання системи забезпечення кадрової безпеки суб'єкта господарювання / О. М. Герасименко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №2. – С. 118-124.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Буняк Надія

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

У сучасних умовах трансформації інституційного середовища ведення бізнесу успішне функціонування та стабільний розвиток підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, безпосередньо залежать від наявності системи науково обґрунтованих заходів щодо забезпечення її безпеки. Результативність яких безпосередньо залежить від вміння суб'єкта господарювання організувати належну систему протидії негативним чинникам впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Водночас побудова дієвого механізму забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства потребує обґрунтування принципів, які визначатимуть базові орієнтири прийняття та реалізації управлінських рішень щодо запобігання чи нейтралізації різного роду загроз.

Проведений аналіз наукових праць з питань безпекоорієнтованого управління [1, 2] дозволив виокремити основні принципи побудови механізму забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Зокрема:

- принцип законності: розробка механізму на основі та відповідно до норм чинного законодавства;
- принцип цільової спрямованості: побудова механізму задля досягнення конкретної мети – забезпечення належного рівня безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- принцип цілісності: забезпечення узгодженості у функціонуванні всіх елементів механізму як єдиного цілого;
- принцип економічності: витрати на функціонування механізму повинні бути меншими за збитки, яких вдалось уникнути завдяки його використанню;
- принцип результативності: своєчасне попередження або

нейтралізація всіх ризиків та загроз, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності від їх негативних наслідків;

- принцип транспарентності: прозорість та зрозумілість функціонування механізму для всіх зацікавлених осіб;

- принцип адекватності: механізм за своїм змістом та структурою повинен відповідати розміру підприємства, наявним ресурсам, існуючому рівню загроз зовнішньоекономічної діяльності;

- принцип адаптивності: швидке пристосування до зміни факторів, що обумовлюють ризики та загрози при реалізації зовнішньоекономічної діяльності, а також перетворень, які відбуваються в самій системі менеджменту підприємства;

- принцип інтегрованості: механізм забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності повинен бути вбудованим у загальну систему менеджменту підприємства, стати її дієвою частиною;

- принцип самовдосконалення та рефлексії: постійне вдосконалення (на основі переосмислення попередніх результатів) та підвищення рівня самоорганізації механізму забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- принцип своєчасності: наявність відпрацьованих моделей захисту об'єктів безпеки зовнішньоекономічної діяльності, своєчасне використання їх відповідно до даних моніторингу про ймовірність виникнення загроз;

- принцип науковості: усі заходи щодо забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства повинні розроблятися і впроваджуватися з використанням передових досягнень науки та техніки.

Наведений перелік принципів не є вичерпним, він може бути доповнений іншими. Основна вимога, яка ставиться до них – взаємоузгодженість між собою. Водночас слід зазначити, що недотримання хоча б одного з принципів негативно позначиться на ефективності функціонування всього механізму.

Отже, побудова механізму забезпечення безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі обґрунтованих принципів сприятиме створенню сприятливих передумов для стійкого розвитку підприємства на закордонних ринках, посилення захисту його економічних інтересів при співпраці з

іноземними партнерами на основі встановлення оптимальних параметрів обсягів та структури зовнішньоекономічної діяльності.

1. Гавловська Н. І. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств: оцінювання, моделювання, механізм забезпечення : монографія. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2016. 480 с.

2. Іванова Н. С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. Вип. 7. Т. 2. С. 57-61.

ЕКОНОМІКА ВРАЖЕНЬ У ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ В КОНТЕКСТІ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ

Вернігорова Наталія Валеріївна

Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН
України

У тлумачному словнику Ушакова враження визначаються як: дія, вплив, сильний ефект; викликана ким-небудь думка, оцінка, уява; образ, відображення, слід, залишений в свідомості людини оточуючими предметами, подіями, людьми [1].

Джозеф Б. Пайн II і Джеймс Х. Гілмор [2] визначають враження як четверту економічну пропозицію, яка так само суттєво відрізняється від послуг як послуги від товарів. На їх погляд, враження представляють собою маловідому економічну пропозицію, яка орієнтована на почуття споживача.

Як тільки виробники усвідомили, що враження надають додаткову вартість продукту, або є вже готовим продуктом, почалася відчайдушна боротьба за споживача. Прикладом цього є різноманіття ігрової індустрії в Лас-Вегасі, попит в усьому світі на атракціони Діснейленду, потік відвідувачів у Слоустонський національний парк і на Плітвіцькі озера. Попит на враження потроху просувається у всі галузі економіки, але найбільше він виражений у туристичній і рекреаційній сфері.

На сьогоднішній день враження є одним з основних факторів конкуренції продукту на світовому ринку. Якщо розглядати цей аспект у сфері природокористування, то можна з впевненістю сказати, що збереження цінних природних територій є не лише умовою балансу екосистем біосфери, але і важливою інвестицією в економічний добробут країн. Вже на сьогоднішній день (станом на 2017 рік), в таких країнах як:

Коста-Ріка, Австралія, Італія, Австрія доля прибутків від туризму у ВВП сягає 12.9%, 11%, 13%, 14.8% відповідно. Сюди ж відносять такі країни як: Фінляндія, Норвегія, Швейцарія, США.

Основою формування туристичних вражень є туристичний простір. Черевичко Т.В. [4] виділяє такі типи туристичного простору: природний тур-й простір, рекреаційний тур-й простір, тур-й простір великих міст і населених пунктів, подієвий тур-й простір, міфологічний тур-й простір. В економіці природокористування нас цікавлять перші два типи, які Черевичко Т. В. характеризує так:

❖ природний туристичний простір – це території, привабливі для туристів своєю багатою недоторканою природою і особливо її ландшафтами. Сюди відносять особливо охоронювані природні території (заповідники, національні парки, ботанічні сади, лікувально-оздоровчі місцевості і курорти);

❖ рекреаційний туристичний простір – це все те, що забезпечує або спонукає відновленню фізичних і духовних сил туристів на визначеній території, що має рекреаційне значення.

Як бачимо, в економіці вражень цінність мають природні об'єкти надзвичайно високої якості і ступеню збереженості. Якщо подивитись статистичні дані світу [3] по заповідному фонду і доходам туризму, можемо виявити пряму закономірність – чим вищий ступінь заповідності, тим вищий прибуток ВВП з туристичного сектору, і з роками він лише збільшується. До того ж, як зазначають укладачі рейтингу Happy Planet Index, ступінь збереження природних територій і якість навколишнього середовища впливають на рівень щастя громадян, так, в 2018 році лідерами за рівнем щастя стали Фінляндія (1 місце – 7,632), Норвегія (2 місце – 7,594).

Отже, ми вже зараз можемо спостерігати позитивну дію принципу сталого розвитку, коли збалансоване природокористування і збереження природи спонукає благополуччю сьогоdnішнього населення, а отже і майбутнього, тому що лише в здоровому і щасливому суспільстві можна виховати гідне покоління.

1. Толковий словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова. — М.: Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935-1940.

2. Джозеф Б. Пайн II, Джеймс Х. Гилмор «Економика впечатлений»

3. Мировой Атлас Данных [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://knoema.ru/atlas>

4. Черевичко Т. В. «Экономика впечатлений»/Учебное пособие для магистров направления подготовки «Туризм»/Саратовский университет имени Н.Г. Чернышевского, Саратов 2016

НОВА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ЯК ФАКТОР ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ **Вернігорова Наталія Валеріївна**

Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України

Багато часу людство відокремлювало себе від природи, не пов'язувало свій добробут із збереженням природних середовищ. Економічний ріст відбувався завдяки експлуатації природних ресурсів, в результаті розвиток людства супроводжувався екологічними кризами, які спонукали до пошуків нових ресурсів і навіть міграції людей у більш сприятливі райони проживання.

На сьогоднішній день позитивний вплив на економіку гармонійного співіснування людини і природи не піддається сумніву, і деякі країни вже стали прикладом для наслідування [1,2,3]. Радою охорони здоров'я Нідерландів було виділено п'ять факторів впливу природи на людину[4]:

- ❖ звільнення від стресу та втоми,
- ❖ заохочення до фізичних вправ,
- ❖ сприяння соціальним контактам,
- ❖ стимулювання оптимального розвитку у дітей,
- ❖ стимулювання особистісного розвитку.

До того ж, чуттєвий досвід від навколишнього середовища полегшує соціальну інтеграцію [5], через такі фактори як:

❖ ліси відвідують багато різних суспільних груп і таким чином служать локусом для соціальної взаємодії і особистих можливостей поміняти світосприйняття.

❖ ліси пропонують сильний символічний характер, вони здатні викликати емоції і спогади і вони віддзеркалюють цінності суспільства.

Виходячи з тих результатів і можливостей, які може принести суспільству і навколишньому середовищу використання об'єктів ПЗФ, всі цілі використання ПЗФ можна розділити на декілька груп (*складено автором*):

❖ *соціально-економічні і політичні цілі* (можливе використання ПЗФ в рамках інклюзивної освіти; формування відповідального екологічного світогляду; налаштування суспільства на спрямування до сталого розвитку; залучення спонсорів і благодійних організацій для втілення необхідних задач інклюзії в ПЗФ);

❖ *інформаційно-комунікативні цілі* (залучення уваги суспільства до проблем ПЗФ і його роль в збереженні біорізноманіття і гармонійного розвитку людського суспільства; залучення суспільства до природоохоронних заходів на базі ПЗФ; створення на базі ПЗФ цікавих навчальних програм і мультимедійних моделей про розвиток екосистем);

❖ *освітні цілі* (учбові практики та заняття для учнів і студенті природничих дисциплін; загальнонаукові лекції та екскурсії на базі ПЗФ для всіх оточуючих);

❖ *рекреаційно-оздоровчі цілі* (розробка реабілітаційних програм на базі ПЗФ, зокрема – для людей з фізичними і психічними вадами; фінансування і розробка реабілітаційних стежок з дозованим навантаженням; організація зон медитації та релаксу).

Соціальний простір може зіграти виключну роль в збереженні природно-заповідного фонду, так як при інклюзивності ПЗФ формуються зацікавлені соціальні групи. В умовах збільшення населення планети і всеохоплюючої людської діяльності неможливо «законсервувати» природні резервати від соціуму, доцільним буде навчити суспільство співіснувати з природою і поважати її права.

1. Лейла Бабаева. Швейцарські парки – серед кращих в світі. [Електронний ресурс] / Лейла Бабаева // Наша Газета 22. 01. 2016. Берн/Бьяска Режим доступу <http://nashagazeta.ch/news/masuisse/shveycarskie-parki-sredi-luchshih-v-mire>

2. Екологія по-фінськи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://e-finland.ru/travel/general/ekologiya-po-finski.html>

3. Борейко. Європа прямує шляхом заповідності. Короткий огляд заповідної справи в європейських країнах. [Електронний ресурс] / Борейко // Режим доступу : <https://www.lisportal.pp.ua/87607/>

4. Cervinka, R., Holtge, J., Pirgie, L., Schwab, M., Sudkamp, J., Haluza, D., Arnberger, A., Eder, R., & Ebenberger, M. (2014). *Green Public Health – Benefits of Woodlands on Human Health and Well-being [Zur Gesundheitswirkung von Waldlandschaften]*. Vienna, Austria: Bundesforschungszentrum fur Wald (BFW).,

5. Jay, M., & Schraml, U. (2009). Understanding the role of urban forests for migrants—uses, perception and integrative potential. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8, 283-294. doi:10.1016/j.ufug.2009.07.003

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Гапанюк Т. В., Черчик Л. М.,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

У вік інформаційних технологій передавання та отримання інформації скоротилося в десятки разів, що спростило існування людства та надало стрімкого розвитку науково технічному прогресу. Світ, у якому застосовується безліч інформаційних ресурсів, ставить перед собою завдання про захист інформації, результатом якого є безпека суспільства. Підприємства створюють системи управління інформаційною безпекою, що дає можливість вчасно та швидко зреагувати на події, які загрожують їхній діяльності. Сучасне суспільство розвивається такими стрімкими темпами, що інформація у ньому стала одним із головних ресурсів для подальшого розвитку. Тому її безпека стоїть на першому місці у діяльності більшості підприємств.

Одним з інструментів вирішення зазначених проблем є удосконалення системи управління інформаційною безпекою, що забезпечить захист інформаційних активів підприємства.

Теоретико-методологічні основи інформаційної безпеки підприємства відображені у працях О. Живко, С. Легомінова, Л. Гевко, А. Нашинець-Наумова, С. Бучик, А. Козак, О. Герасименко, А. Маруніч, О. Черевко, Ю. Коваленко, Р. Літнарівич, Г. Назарова, Г. Римарчук, В. Мельник, М. Керницька. Попри вагомий доробок названих вчених, зміна умов зовнішнього середовища, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників посилюють доцільність удосконалення методики оцінки стану інформаційної безпеки підприємства, що зумовлює актуальність та вибір теми роботи, мету, завдання дослідження.

На нашу думку, доступність, конфіденційність, цілісність, можливість реалізовувати поставлені цілі, надані у визначенні інформаційної безпеки підприємства – це показник підприємства, який, залежить від дієвості його системи менеджменту, це результат діяльності як керованої так і керуючої ланки в комплексі.

Аналізуючи матеріали, які були розглянуті, можна запропонувати авторське групування загроз, які впливають на діяльність системи

інформаційної безпеки підприємства.

1. Джерело загрози: внутрішні загрози (доступ до мережі за допомогою облікового запису на сервері або фізичний доступ до мережі. Загроза може бути внутрішньою для організації в результаті дії працівника чи невдачі організаційного процесу); зовнішні загрози (з боку окремих осіб або організацій, що працюють за межами компанії. Вони не мають авторизованого доступу до комп'ютерних систем або мережі).

2. Фактор загрози: людський фактор (загрози, викликані діями людини, такими як інсайди або хакери, які завдають шкоди або ризику в системах); навколишнє середовище (землетруси, повені, пожежі, блискавки, заворушення, війни, терористичні напади); технологічні фактори (використання фізичних засобів для отримання входу в зону обмеження; крадіжка або пошкодження обладнання та програмного забезпечення; непрямі системи підтримки обладнання, як джерела живлення).

3. Намір загрози: умисна загроза (комп'ютерні злочини, або навмисна шкода майну чи інформації. Комп'ютерні злочини включають шпіонаж, крадіжку особистих даних); ненавмисна загроза (впроваджується без усвідомлення. Загроза в основному містить неавторизовану або випадкову модифікацію програмного забезпечення, викликану невігласними працівниками з метою не шкодити системі).

4. Вплив загрози: знищення інформації (навмисне знищення системного компонента для переривання роботи системи); зміна інформації (несанкціонована зміна файлів, що зберігаються на головному комп'ютері, або дані, що передаються через нього); розкриття інформації (розповсюдження інформації для тих, хто не має дозволу на доступ до інформації); крадіжка інформації (несанкціоноване використання комп'ютерних або мережевих сервісів для заволодіння конфіденційною інформацією); незаконне використання (мережеве з'єднання для атаки інших систем, використовуючи уразливості через звичайні системні служби для досягнення намічених цілей).

Запропонований підхід групування чинників, виходячи з авторського визначення сутності інформаційної безпеки, має практичне значення, оскільки в подальших дослідженнях буде використано для розробки показників оцінки інформаційної безпеки та потенціалу інформаційної безпеки підприємства.

КРИТЕРІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Жук Наталя

Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль

Сучасний розвиток економіки України характеризується швидкими змінами умов і чинників внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства. Це викликає загрозу його фінансовим інтересам, спричиняє високий рівень фінансових ризиків. Забезпечення захисту підприємства від загроз й стійкого його зростання й формування позитивних результатів фінансової діяльності можливе за існування ефективної системи фінансової безпеки.

Бланк І.О. розглядає фінансову безпеку підприємства з точки зору кількісно і якісно детермінованого рівня фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періоді [1, с. 24] ».

О.І. Барановський вважає, що фінансова безпека – це ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань [2].

До основних функціональних цілей фінансової безпеки належать: забезпечення високої фінансової ефективності роботи, підтримка фінансової стійкості та незалежності підприємства, забезпечення високої ліквідності активів, підтримка належного рівня ділової активності, забезпечення захисту інформаційного поля і комерційної таємниці, ефективна організація безпеки капіталу та майна підприємства.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідним є визначення відповідних критеріїв.

Критерій фінансової безпеки - це ознака, на підставі якої визначається стан і здатність фінансової системи протистояти проявам небезпеки. Критерії формують показники фінансової безпеки об'єкта дослідження, які будуть описувати й характеризувати його динаміку, рівень основних кількісних і якісних параметрів, на основі яких формується протидія небезпеці. Основним критерієм фінансової

безпеки є здатність зберігати або швидко оновлювати критичний рівень відтворення.

Наважливішими критеріальними характеристиками фінансової безпеки підприємства є [3; 4.]: обсяги фінансових ресурсів підприємства; джерела формування фінансових ресурсів підприємства; напрями та обсяги використання фінансових ресурсів підприємства; співвідношення доходів і витрат підприємства; співвідношення обсягів внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів підприємства; рівень фінансового ризику та обсяги формованого прибутку підприємства; частка і якість позикових коштів у складі фінансових ресурсів підприємства; наявність резервів і здатність підприємства швидко забезпечити мобілізацію фінансових ресурсів з різних, насамперед внутрішніх, джерел; здатність фінансової системи підприємства до необхідних змін під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища.

Однак, перелік критеріальних характеристик варто доповнити виділенням фінансових інтересів підприємства, оскільки завдяки їм визначається та формується стратегія фінансової безпеки підприємства та враховуються особливості функціонування та розвитку кожного окремого підприємства. А саме: зростання ринкової вартості підприємства; максимізація прибутку підприємства; забезпечення підприємства основним і оборотним капіталом; забезпечення підприємства інвестиціями; оптимізація відрахувань підприємства до бюджету.

Отже, фінансова безпека відображає такий стан фінансових ресурсів і такий ступінь їх використання, при якому підприємство, вільно маневруючи оборотними засобами, здатне забезпечити стабільний розвиток на короткотермінову та довготермінову перспективу.

1. Бланк М.А. Управление финансовыми рисками / И.А.Бланк. – К.: Ника – Центр, 2005 – 600 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К. : КНТЕУ, 2004. – 760 с.
3. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль., ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
4. Жукевич С.М. Діагностика фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання: концептуальний підхід// Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка».- №5-6 [63], Тернопіль, 2016, С.206-211

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Жукевич Світлана, к.е.н., доцент кафедри
обліку і контролю в сфері публічного управління, ТНЕУ, Тернопіль

Надстрімкий розвиток і зміна істотних умов функціонування економіки, нестабільність ринкової кон'юнктури, кризові економічні, політичні та соціальні чинники, різноманітність ризиків ускладнюють діяльність підприємств. Це актуалізує питання формування механізму економічної безпеки як країни загалом, так і окремого підприємства, як структурної складової економічної системи. Економічна безпека підприємства є поняттям комплексним, багатофункціональним і складним, оскільки охоплює різні види безпеки.

Важливою складовою частини економічної є фінансова безпека підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства. Вона характеризується рівнем фінансової захищеності суб'єкта господарювання, а також є основою побудови фундаменту для забезпечення необхідних умов стійкого розвитку підприємства.

Рівень фінансової безпеки підприємства відображається через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність.

Фінансова стабільність — це спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні господарською діяльністю (стратегічний рівень) [1].

Одним із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансово-економічної рівноваги та стабільності є фінансово-економічна стійкість.

Термін стійкість запозичений з природничих наук, де він означає стійкий стан, здатність довготривалого існування, збереження в часі.

Так, науковці стверджують, що фінансова стійкість це: стан активів підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність [2]; здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах припустимого

рівня ризику [3]; такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [4].

Велике значення мають визначення «певного ступеня» фінансової стійкості, низки чинників, що обумовлюють межу стійкості, обґрунтованості методичних підходів до її оцінки, особливо в умовах економіки кризового періоду.

Системний підхід відображає чинникові складові, що впливають і які повинні бути враховані в методиці визначення ФЕС. Їх можна розділити на дві групи: чинники зовнішнього середовища (кон'юнктура ринку, інфляція, нормативно-правове забезпечення); чинники внутрішнього стану (ресурсний потенціал, система управління підприємства) [5].

Кожне підприємство має визначити межу своєї фінансової стійкості, тобто граничну величину, перевищення якої призводить до втрати стійкості. Величина граничної межі є сумою внутрішнього і зовнішнього аспектів стійкості. На системному рівні межа стійкості означає перевищення фінансових ресурсів, які є в наявності підприємства над величиною фінансових ресурсів, які необхідні для компенсації негативних наслідків чинників кризи.

Отже, у відповідності зі загальносистемним підходом можна визначити фінансово-економічну стійкість як властивість суб'єкта господарювання здійснювати супротив негативному впливу зовнішніх кризових чинників в процесі функціонування і розвитку, зберігаючи такий стан, який забезпечує його структурну цілісність і можливість здійснення основної діяльності.

1. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.

2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально- методичний посібник .- К.:2009. – 328 с.

3. Білик М.Д., Павловські О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. Посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.

4. Рожелюк В.М., Жук Н.І. Експрес-діагностика фінансового стану в системі управління безпекою підприємства/ Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – с. 232-234

5. Жукевич С.М., Рожелюк В.М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України // Світ фінансів
Режим доступу: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/issue/archive>

ЗАСТОСУВАННЯ КРІ-КОНТРОЛІНГУ В МОТИВАЦІЇ МЕНЕДЖЕРІВ-ЛОГІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зеленко Оксана Михайлівна,

науковий співробітник, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Одним із напрямів удосконалення системи управління заготівельною діяльністю сільськогосподарських підприємств є послідовне запровадження системи логістичного контролінгу, що базується на чітко структурованому переліку КРІ (з англ. Key Performance Indicators – ключових індикаторів ефективності) – системи логістичного КРІ-контролінгу. Цей процес має супроводжуватися переглядом мотиваційної складової у загальній системі менеджменту, тобто в контексті процесу «decision making».

За допомогою інструментарію інтегрованого ABC-XYZ аналізу ми ідентифікували ті компетентності менеджерів-логістів, які суттєво впливають на досягнення обраних ключових показників ефективності (КРІ) у сфері логістики під час здійснення сільськогосподарськими підприємствами заготівельної діяльності.

Якщо компанія працює за системою логістичного КРІ-контролінгу, це створює для неї низку переваг:

1. Мотивування співробітників. Як показують дослідження, якщо в організації діє система КРІ, персонал працює більш ефективно мінімум на 10% або ж на 20-30% в середньому.

2. Трансляція пріоритетів і завдань підприємства. Якщо сільськогосподарське підприємство впровадить систему КРІ, співробітники точно знатимуть, що їм потрібно робити і які завдання у бізнесі є найбільш пріоритетними.

3. Моніторинг ефективності роботи на підприємства. Це дозволяє здійснювати оперативний контроль за перебігом бізнес-процесів в організації.

4. Залучення і утримання професійних фахівців з логістики – фахівці, що працюють більш старанно і ефективно, отримують більше. При такому підході утримуються цінні кадри, що, безумовно, добре для сільськогосподарського підприємства.

5. Оптимальне використання фонду оплати праці – переведення чістки виплат співробітникам до змінної частини зарплати, що залежить від результатів діяльності. Тобто фонд оплати праці перетворюється в інструмент зростання ефективності діяльності і мотивації персоналу.

Якщо система логістичного КРІ-контролінгу компанії вибудована чітко, фахівці розуміють, як взаємопов'язані між собою їх особисті обов'язки та стратегічні цілі підприємства у сфері логістики. Мотиваційна складова, орієнтована на стратегію, охоплює комплекс КРІ. За досягнення конкретних КРІ відповідає безпосередньо менеджер-логіст. Від того, як він їх виконує, залежить розмір його заробітної плати, тобто йдеться про додавання фіксованої і змінної частин.

Недоліки КРІ полягають в тому, що інтерпретація підсумків оцінки ефективності не завжди коректна. Це основний мінус КРІ. Однак некоректної інтерпретації можна уникнути, якщо при розробці системи логістичного КРІ-контролінгу сформувати критерії, за якими в подальшому буде відбуватися оцінювання за КРІ.

Також для впровадження подібних систем будь-які підприємства витрачають багато часу, фінансових і трудових ресурсів – цього вимагає детальне опрацювання показників. Необхідно донести до фахівців інформацію про нові завдання і зміну умов роботи, як тепер оцінюватимуться КРІ. Не кожна компанія готова до нововведень і має в своєму розпорядженні достатню кількість часу на їх імплементацію.

Отже, дієва система мотивування менеджерів-логістів має зосереджуватися на пошуку кореляції між цілями підприємства і цілями співробітників. Це можливо лише за умови, коли менеджери розуміють та усвідомлюють логістичні цілі підприємства, бачать можливість коригувати розмір щомісячного доходу. Тому доцільно передбачити у винагороді менеджерів-логістів змінну частину, що переважно складає 25-30% в сумі нарахованої заробітної плати.

ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Єрошенко Яна

Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

Будь-яка організація не може існувати без людей. Саме грамотно підібраний, кваліфікований персонал, який ефективно виконує відповідні функції та завдання, є основною складовою успішних результатів діяльності компанії. Є очевидним, що кадрова політика займає першочергове місце в злагодженому і добре працюючому підприємстві. Проте дуже часто в умовах кризи всі зусилля покликані на подолання фінансових і правових проблем в системі антикризового управління. Щодо персоналу, то замість оперативної кадрової політики в умовах кризи, відбувається, зазвичай, масове скорочення людських ресурсів з метою зменшення витрат. Однак, як вже було з'ясовано вище, саме кадрові ресурси підприємства є фундаментом успішної діяльності організації. Отож, постає необхідність приділити більшу увагу питанню ефективної кадрової політики в антикризовому управлінні підприємством в сучасних умовах.

Згідно з визначенням І. Заблодської антикризове управління персоналом – це сукупність цілеспрямованих дій керівництва підприємства на соціальний захист, створення належних умов для ефективного використання та розвитку кадрового потенціалу кризового підприємства. Реалізація завдань управління персоналом відбувається в особливих умовах – обмеженість (дефіцитність) фінансових ресурсів, масове скорочення персоналу, згорання соціальних програм, високий ступінь соціально-психологічної напруги в колективі, жорстке часове обмеження, що й обумовлює доцільність суттєвої корекції управлінського інструментарію [1, с. 149].

Кадрова політика має бути спрямована на виконання багатьох різноманітних завдань, що зумовлено її постійною трансформацією в умовах кризи, впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, таких як обмежене фінансове забезпечення, швидкі організаційні зміни, важкий соціально-психологічний клімат в трудовому колективі організації, високоїмовірне скорочення штабу.

Отже, основними завданнями антикризової кадрової політики є:

- Створення ефективно функціонуючої команди менеджерів, які здатні розробити стратегію виходу підприємства з кризового

становища, правильно скерувати діяльність колективу в рамках антикризової операції;

- Зниження соціально-психологічного тиску в колективі;
- Збереження кола найбільш перспективного і потенціально корисного персоналу, який є особливо цінним для підприємства.

Варто звернути увагу на риси кадрової політики в умовах кризи, адже вони у своїй сукупності і визначають ступінь ефективності даної політики, силу її впливу і оперативність виконання. Основними рисами антикризової кадрової політики є: реалістичність і креативність; комплексність; єдність і багаторівневність; раціональність і превентивність; демократичність; духовність, моральність; законслухняність і правомочність.

У сучасній практиці виокремлюють п'ять основних видів кадрової політики, яка застосовується в умовах кризи: превентивна, пасивна, активна, реактивна та авантюристична. На думку практиків, реактивна політика вважається одним з найнеефективніших видів антикризової кадрової політики, при якому ведеться діагностика і планове усунення всіх причин кризового стану підприємства.

На нашу думку, одним із найважливіших елементів антикризової кадрової політики є підбір високопрофесійної антикризової команди, адже саме вдалий підбір стресостійких, кваліфікованих менеджерів гарантуватиме левову частину успіху у проведеній кадровій політиці в умовах кризи [2]. Тобто антикризова управлінська команда має складатися з висококваліфікованих працівників різного профілю, тобто як керівників, так і спеціалістів, які вміють працювати команді, об'єднані спільними цілями та інтересами і діють разом з метою виведення підприємства з кризового стану.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в умовах кризи особливу увагу необхідно приділити кадровому забезпеченню підприємства, адже саме працівники грають неабияку роль під час проведення антикризової політики.

1. Заблодська І. Колаборація антикризових заходів підприємства / І. Заблодська // Прометей. – 2008. – № 3(27). – С. 146–150.

2. Данилко В. Концепція управління персоналом в умовах подолання кризи [Електронний ресурс] / В. Данилко, О. Гриценко // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 2(64). – С. 167–173. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2359/21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОКСИЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Микола Карлін

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, м. Луцьк

Вихід із складної соціально-економічної та екологічної ситуації в Україні багатьма вченими та практиками вбачається у збільшенні іноземних інвестицій, оскільки вітчизняний бізнес поки не в змозі суттєво розширити кількість привабливих для працівників робочих місць, що провокує їх масову міграцію закордон. Разом з тим, досить часто в Україну приходять так звані токсичні в екологічному та соціальному плані іноземні інвестиції, що вимагає їх державного регулювання та обмеження, не дивлячись на нестачу добре оплачуваних робочих місць у нашій країні.

Токсичні інвестиції, на наш погляд, представляють собою такі інвестиції, які завдають суттєвої шкоди навколишньому середовищу, клімату, здоров'ю та саморозвитку працівника. За різними класифікаційними ознаками їх, на наш погляд, доцільно поділити на кілька груп та підгруп: 1) екологічні, антисоціальні, комбіновані (еколого-соціальні); 2) іноземні та внутрішні; 3) державні й приватні; 4) антигуманні (або-неморальні).

До токсичних екологічних інвестицій ми відносимо насамперед ті, які негативно впливають на екологію та клімат. Проблема полягає в тому, що під тиском громадськості та екологічних організацій розвинутих країн екологічно шкідливі виробництва все частіше переносяться з більш розвинутих країн до менш розвинутих. Влада останніх змушена (досить часто під тиском транснаціональних компаній) приймати подібні інвестиції, щоб забезпечити робочими місцями своє населення.

Антисоціальними токсичними інвестиціями доцільно вважати ті, котрі ведуть до надмірної інтенсифікації праці, шкодячи тим самим здоров'ю працівників. Це передусім проявляється у важких умовах праці на тих підприємствах, на яких встановлений трьох змінний режим роботи та жорсткий контроль за працівником за допомогою відео нагляду.

До іноземних та внутрішніх токсичних інвестицій ми відносимо ті, які націлені на максимізацію прибутків інвесторів за рахунок недотримання вимог екологічного законодавства та надмірну інтенсифікацію праці, яка шкодить здоров'ю працівників. Парадокс

полягає в тому, що на подібні інвестиції погоджуються місцеві жителі, оскільки вони таким чином отримують хоча б якусь місце роботи. Тому держава повинна певним чином впливати на вказаний процес.

Державними та приватними токсичними інвестиціями виступають ті інвестиції, які недостатньо враховують вимоги екологічної безпеки та негативно впливають на клімат. До них насамперед відносяться інвестиції у високорентабельні, але екологічно шкідливі підприємства. Передусім це стосується підприємств агропромислового комплексу, в якому прискореними темпами розвивається виробництво зернових та технічних культур. В результаті, у рослинництві України низка галузей майже зникла, при значному розширенні площ під соняшником, зерновими та технічними культурами. Відповідно, поголів'я великої рогатої худоби з 1990 р. зменшилося з 25 млн до 3,5 млн голів, поголів'я свиней – з 19,9 млн до 6,1 млн, а поголів'я овець – з 9 до 1,3 [1].

До антигуманних токсичних інвестицій, на наш погляд, доцільно віднести такі, виробничий процес на підприємствах з їх використанням характеризується негуманним ставленням до тварин. Насамперед це стосується звіроферм (передусім – норкових), на яких звірів вирощують для отримання хутра, виробничий процес на яких не відповідає принципам людської моралі та шкодить довкіллю.

Загалом, поширення токсичних інвестицій в Україні в останні десятиріччя говорить про необхідність посилення державного контролю за подібними інвестиціями та підвищення ролі громадськості у цих питаннях. Інакше наша країна не зможе отримати значні зарубіжні кліматичні інвестиції. Зокрема, за підсумками 2017 р. Україна втратила 65 позицій за індексом екологічної ефективності, опинившись на 109 місці серед 180 країн світу [2]. Наша країна пішла вниз за всіма показниками, включаючи якість води та чистоту повітря. Так, тільки за показником якості повітря та рівня його забруднення небезпечними речовинами Україна втратила 20 пунктів.

1. Головін Р. Зберегти українську землю зможе нова аграрна політика. Дзеркало тижня. 2019. 9 лютого. С.6.

2. Шевченко І. Україна втратила 65 позицій за індексом екологічної ефективності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://blogs.korespondent.net/blog/politiks/3935316>

СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ

Ковальчук Альбіна, Черчик Л. М.,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Стратегічне управління підприємствами визначає необхідність формування стратегій, що враховують специфіку діяльності лісових господарств, обсяги виробництва яких залежать не лише від виробничих потужностей, але й від стану лісових угідь, розрахункової лісосіки, технологій, що застосовуються для відновлення лісів та заготівлі деревини.

Це викликає необхідність розробки стратегій забезпечення ресурсної безпеки (рис. 1).

Здатність підприємства до постійного розвитку

адаптації

протистояння загрозам

7. Освоєння нової продукції та напрямів діяльності	8. Інвестування в нові екологоорієнтовані технології	9. Технологічний прорив	
4. Зміна пріоритетів діяльності	5. Залучення довгострокових кредитів на розширене відтворення	6. Комплексне використання лісових ресурсів	
1. Виготовлення типової продукції на основі традиційних технологій	2. Залучення короткострокових кредитів на модернізацію техніко-технологічної бази	3. Економія ресурсів	
<i>Стабільність виробничої діяльності</i>	<i>Фінансово-економічна стійкість</i>	<i>Ефективність використання ресурсів</i>	<i>Результат діяльності підприємства</i>

Рис. 1. Стратегії забезпечення ресурсної безпеки лісового господарства

На рис. 1 квадрати 1, 2, 3 представлені стратегіями формування системи управління ресурсною безпекою підприємства, коли підприємство може лише протистояти загрозам, які виникають: перший квадрат – стратегією виготовлення типової продукції на основі традиційних технологій, що передбачає лісозаготівельну діяльність, первинну переробку деревини; другий квадрат – стратегія

залучення короткострокових кредитів для модернізації наявної техніки та технологій; третій квадрат – стратегія економії ресурсів для протистояння загрозам, оскільки, без розробленої системи управління ресурсною безпекою, ефективність використання ресурсів може полягати лише в їх економії.

Другий рівень, куди входять квадрати 4, 5, 6, демонструє стратегії уже сформованої системи управління ресурсною безпекою підприємства. Четвертий квадрант представлений стратегією зміни пріоритетів діяльності підприємства. У п'ятому квадраті – стратегія залучення довгострокових кредитів для забезпечення розширеного відтворення підприємства та реінжиніринг основних бізнес-процесів [1]. Шостий квадрат передбачає стратегію комплексного використання лісових ресурсів, що забезпечується відповідними змінами розширеного відтворення.

Квадрати 7-9 представлені стратегіями удосконалення системи управління ресурсною безпекою підприємства, коли підприємство постійно і активно розвивається, виходить на міжнародні ринки, інтенсифікує зовнішньоекономічну діяльність. Тому ефективними будуть стратегії освоєння нової продукції та напрямів діяльності – квадрат 7; інвестування в нові екологоорієнтовані технології, зокрема – безвідходного виробництва – квадрат 8; запровадження нових інноваційних технологій на всіх етапах відтворювального циклу діяльності лісових господарств – квадрат 9.

Підвищення ефективності управління ресурсами підприємства можливе при орієнтації на такі принципи господарювання: підвищення рівня задоволення попиту на деревину і продукцію на деревній основі за рахунок власного виробництва (опора на власні ресурси); розвиток виробництва прогресивних видів продукції (замінників цільової деревини); розширене відтворення лісосировинних ресурсів; інтенсифікацію користування лісовими ресурсами; повну та ефективну переробку сировини; докорінне реформування економічного механізму лісового комплексу для забезпечення ефективності його господарської діяльності.

1. Черчик Л. М. Реінжиніринг бізнес-процесів як інструмент управління стратегічними змінами. Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент". Зб. наук. праць. Випуск 7 (26). Луцьк : ЛНТУ, 2013. С. 233–241.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ КОМЕРЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Коленда Наталія

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Проблема оцінки рівня комерційної безпеки є актуальною, оскільки науковцями це питання ще не розв'язано. Це обумовило необхідність розробки авторського підходу до оцінки рівня комерційної безпеки підприємства як багатоступінчатого процесу, який включає:

- збір інформації про комерційну діяльність та чинники, які впливають на її ефективність та рівень комерційної безпеки;
- формування масиву даних за напрямками дослідження;
- оцінка рівня комерційної безпеки підприємства за її складовими, що передбачає визначення проміжних показників та групових індексів;
- оцінка комерційної безпеки підприємства загалом як інтегрального індексу, що розраховується на основі групових;
- проведення якісної інтерпретації визначених групових та інтегрального індексу.

Дослідження варто розпочатися із збору інформації про комерційну діяльність підприємства та чинники, що впливають на неї і рівень комерційної безпеки, а також провести аналіз цієї інформації, її обробку та групування. Наступний етап – це безпосередня оцінка шляхом розрахунку певних показників. Систему показників для оцінки рівня комерційної безпеки підприємства, що побудована на загальнометодологічних принципах, можна подати так: інтегральний показник, який дає загальну оцінку рівня комерційної безпеки підприємства і розраховується на основі узагальнюючих; узагальнюючі показники, які показують загальний рівень безпеки певної складової комерційної безпеки підприємства; проміжні показники використовуються для оцінки рівня безпеки складових комерційної безпеки підприємства.

Для визначення інтегрального показника рівня комерційної безпеки підприємства варто скористатися формулою:

$$I_{кб} = (I_{мб} + I_{рб} + I_{пзб} + I_{бкв})/4, \quad (1)$$

де $I_{кб}$ – інтегральний індекс рівня комерційної безпеки підприємства; $I_{мб}$, $I_{рб}$, $I_{пзб}$, $I_{бкв}$ – відповідно групові індекси рівня маркетингової, ринкової, постачальницько-збутової безпеки та

безпеки комерційної вигоди.

Групові індекси (I_r) рівня комерційної безпеки за складовими комерційної безпеки підприємства визначатимуться за формулою:

$$I_r = \sum_{i=1}^n I_n / n, \quad (2)$$

де I_n – проміжні індекси рівня безпеки складових комерційної безпеки підприємства; n – кількість показників, які характеризують рівень відповідної складової комерційної безпеки підприємства.

Система показників оцінки рівня безпеки складових комерційної безпеки підприємства відображена у таблиці 1.

Таблиця 1

Система показників оцінки рівня складових комерційної безпеки

Група показників	Узагальнюючі показники
Показники оцінки рівня маркетингової безпеки підприємства	– коефіцієнт ефективності маркетингових заходів; – коефіцієнт рентабельності маркетингової діяльності
Показники оцінки рівня ринкової безпеки підприємства	– рівень охоплення роздрібним товарообігом купівельних фондів населення; – частка ринку, яку охоплює підприємство
Показники оцінки рівня постачальницько-збутової безпеки підприємства	– ефективність використання торговельного персоналу; – рівень надійності поставок; – оборотність запасів; – середні терміни погашення дебіторської заборгованості
Показники оцінки рівня безпеки комерційної вигоди підприємства	– загальний показник ефективності; – рентабельність комерційної діяльності; – фондовіддача; – роздрібний товарообіг на 1 грн. оборотних засобів; – товарообіг на 1 грн. фонду заробітної плати; – відношення виручки до загальних активів підприємства; – відношення виручки до власного оборотного капіталу

Отже, розроблена методика дозволить комплексно оцінити рівень комерційної безпеки підприємства. А показники оцінки рівня комерційної безпеки, які лягли в її основу, дозволять якісно і кількісно оцінити економічний стан підприємства, ефективність та передумови комерційної діяльності.

ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Купчак В.Р., Павлова О.М., Павлов К.В.

СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

На сьогодні, біоенергетика застосовується при використанні енергії біомаси органічного походження шляхом фотосинтезу. В доступній термінології «зелене паливо» є результатом рослинного походження, сировиною отримання якого є біомаса. Однак, залишається дискусійним питанням поняття «біопаливо», яке розуміють в основному, як рідкоподібний біодизель, біостанол, та не завжди включають до цього розуміння твердоподібні та газоподібні консистенції типу біогазу, синтез-газу, відходи побутової та сільськогосподарської продукції, а також залишки переробки деревини.

Отож, під біогазом прийнято розуміти - газову суміш, котра отримана шляхом природнього розкладання речовин органічного та бродильного ефекту. В основному біогаз складається з метану, який багатий на енергію, а також з залишкових газів. В практичному сенсі впровадження біоенергетичних технологій сприятиме підвищенню зайнятості сільського та міського населення, розширенню енергетичної інфраструктури сіл, формуватиме високі норми енергоощадності та створюватиме ефективний ринок господарюючих суб'єктів. Однією з аргументованих причин використання біомаси є її дешевизна, порівняно з традиційними паливами та природним газом.

Однак, виробництво енергії з біологічних джерел і надалі залишається відкритим питанням, із значним дискусійним полем щодо важливості та шкоди в господарському кругообігу. При інтенсивному використанні біогазових технологій в Україні можна замінити від 3 до 8 млрд.м.куб. на рік природнього газу. Світовими лідерами біопалива являють Бразилія, США, частково країни ЄС. Загальна частка відновлювальних джерел енергії на даний час сягає 9% від загального споживання енергетичних ресурсів в ЄС.

Україна прийняла низку законотворчих документів, зокрема Закон України: «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання виробництва бензинів моторних сумішевих», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння та використанню біологічних видів палива»; також стратегічно важливою є участь України в Меморандумі «Енергетична стратегія розвитку ЄС». Прийняті Закони стали суттєвим підґрунтям для розширення біоенергетичного потенціалу нашої країни. В межах зазначених законопроектів обумовлені суттєві пільги для виробників біологічного пального, а також для виробників техніки, устаткування та інших об'єктів інвестиційної зацікавленості біоенергетичної галузі.

За даними дослідників з Інституту технічної теплофізики Національної Академії наук, потенціал біомаси складатиме близько 24,

млн.т.у.п., що оцінюється 19,9 млн.т.н.е. на рік. В питомій вазі біомаси найбільша частка належить: соломі зернових культур (5,6 млн. т.у.п.), енергетичні культури (5,1 т.у.п.), рідке біопаливо (2,2 т.у.п). Але в господарській практиці існують лише незначні приклади використання біогазових технологій. Однією з причин цього є відсутність об'єктивного коефіцієнту обрахунку «зеленого тарифу» з такого альтернативного джерела, як біомаса, надаючи фінансову перевагу традиційним джерелам. Водночас, «зелений тариф» є спеціальним тарифом, розробленим для закупівлі електричної енергії, яка продукується об'єктами альтернативної електрики [1]. Тому тарифи на сонячну енергію є вищими від тарифів на біогаз.

На разі, ефективність використання біоенергетики значно залежить від координаційних зусиль нашої країни, оскільки немає поки що уніфікованого органу регулювання біоенергетичного сектору, відповідно не розроблено програм по фінансуванню біоенергетичних заходів в державних та місцевих бюджетах [2]. Важливим напрямом має стати екобіоенергетика, яка не лишень спрямована на отримання біогазу, а також включатиме використання біоіндифікації та біотестування в системі проведення екологічного моніторингу. З практики найбільш дієвими технологічними інноваціями при використанні біомаси є пряме спалювання, газифікація, піроліз, анаеробна ферментація, видобування спиртів та мастил, які використовуються для отримання моторного палива[3]. Значний суттєвий ефект від цього процесу спостерігатиметься в екологічно-безпечному процесному виробництві органічних відходів та розвитку комплексних технологій для утилізації біомаси. Варто засвідчити також і значний фінансовий ефект, котрий полягає у короткому терміні окупності біогазових установок, зокрема витрати на біоустановки покриваються проектами спільних розробок згідно умов Кіотського договору за рахунок продажу квот на викиди.

1. Павлов К.В. Соціально-економічні засади забезпечення добробуту населення регіону / К.В. Павлов, Л.І. Панасюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XIV: Збірник наукових праць, №3-Київ СЕУ / Рівне НУВГП, - 2010.С. 185-195.

2. Павлов К.В. Проблеми екологічної безпеки як складової частини енергетичної безпеки України /К.В. Павлов, К.М. Федина // Актуальні проблеми прикладної економіки [Текст] : [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк. 2017. – С. 85-98.

3. Стрішенець О.М. Структура соціоекологічної безпеки регіону / О.М. Стрішенець, К.В. Павлов, С.Р. Галянт // Концептуальні основи соціоекологічної безпеки: колективна монографія / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда, Н. М. Матвійчук та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Черчик – Луцьк : Терен, 2018. – С. 144-149.

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Левицький Віктор Володимирович

Рудик Анастасія Олександрівна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Україна має надзвичайно багаті природні ресурси та невичерпний туристичний потенціал. Багата природа, зручне географічне розташування, різноманіття традицій та ландшафту все зумовлює привабливість її як туристичного регіону. І саме готельно-ресторанний бізнес є лакмусовим папірцем, що показує рівень розвитку туристичного потенціалу.

Аналізуючи обсяг інвестицій в основний капітал регіонів України можна сказати, що у 2016 р. понад 78 % загального обсягу капіталовкладень було спрямовано у розвиток готелів та інших місць для короткотермінового проживання, 14 % – у розвиток ресторанів та припадає на Київ, Київську, Одеську, Львівську області; у 2017 р. ситуація майже не змінилася: 79 % капіталовкладень спрямовано на розвиток готельно-ресторанного бізнесу [1].

Кількість санаторіїв і пансіонатів з лікуванням за останні 3–5 років зменшилася на 7–12 %. Кількість санаторіїв-профілакторіїв зменшилася на 30 % і вони значною мірою використовуються лише як засоби для розміщення. Кількість готелів з 2015 р. поступово зростає в основному, за рахунок апартаментів, міні-готелів та гостьових будинків. Поступово збільшується і кількість бюджетних засобів розміщення (хостелів та готелів без категорії). Їх послугами користуються динамічні невибагливі туристи переважно молодого віку, або ті, хто подорожує із діловою метою.

Існують відмінності у розвитку готельно-ресторанного бізнесу і за регіонами України.

Лідером північного регіону є Київська область за рахунок самого Києва, в якому наявні готелі високої категорії. Проте основною метою подорожей в м. Київ є ділові.

Лідером з прийому гостей у західному регіоні є Львівська область, яка приймає майже 65 % всіх гостей західного регіону.

Південний регіон України є традиційно курортним. У Миколаївській області у своїй більшості туристичні потоки спрямовуються у м. Коблево, де переважає категорія «варіант для відпустки» і готелі без зірок.

В Херсонській області має вихід на Азовське і Чорне море.

Проблемою є короткий туристичний сезон. Цей недолік було би доцільно компенсувати розвитком лікувального потенціалу, «зеленого туризму» та етнотуризму. В Одеській області активно працюють над розвитком готельної індустрії Затоці, Білгород-Дністровському та інших курортних містах.

В Україну у 2017 р. приїжджали гості з 126 країн. Найпоширенішою метою відвідування України для іноземців був приватний візит – 13,7 млн осіб. Найчастіше до нас приїжджали молдавани (4,4 млн), білоруси (2,6 млн) і росіяни (1,4 млн). Культурні та спортивні заходи відвідали 348,8 тис. іноземців. Найчастіше з таким мотивом до України їхали жителі Угорщини (201,5 тис.), румуни (97,5 тис.) і росіяни (31,1 тис.).

Майже у 89 тис. іноземних громадян метою поїздки значилася "відрядження" або "дипломатична місія". Найбільше дипломатів і бізнесменів Україна прийняла з Білорусі (66,5 тис.), Росії (7 тис.), Туреччини (5,1 тис.) і Сербії (3,1 тис.).

Майже 39 тис. жителів інших країн відвідували Україну з туристичною метою. З них – 17 тис. білорусів, 7,4 тис. турків, 4,8 тис. росіян, 2,7 тис. ізраїльтян і 1,4 тис. німців. Вчитися до нас приїхало 4,5 тис. іноземців. Більша частина студентів – з Росії (3,4 тис.), проте українські вузи вибрали ще і 200 громадян Марокко, 175 поляків, 79 єгиптян, 72 американці і два уродженці Північної Кореї [2].

Особливістю української сфери гостинності є яскраво виражена сезонність протягом року та протягом тижня (на вихідних кількість гостей знижується).

Для покращення розвитку сфери гостинності в Україні необхідно розширити види туристичних послуг та їх якість, урізноманітнити засоби розміщення (бутик-готелі, гостьові будинки, хостели), розвивати транспортне забезпечення, підвищити якість транспортної інфраструктури, розширити джерела фінансування покращувати системи зв'язку, розвивати туроператорську діяльність, розвивати маркетингові стратегії, підсилювати оздоровчо-лікувальний напрямок тощо

1. Асоціація індустрії гостинності України <http://aigu.org.ua/tourism-in-ukraine.html>

2. Куди найбільше їздять українці: від Польщі до Піткерну <https://ukr.segodnya.ua/ukraine>

3. Туристична асоціація України <http://tau.org.ua/>

4. Українська асоціація активного та екологічного туризму <http://uaeta.org/>

5. Львівська асоціація розвитку туризму <http://lart.lviv.ua/about.php>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА СТАДІЇ ЗАРОДЖЕННЯ

Ліпич Л.Г., Хілуха О.А, Кушнір М.А.
СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

В сучасних науково-методичних підходах до діагностики підприємства вчені-економісти пропонують використовувати певні моделі або ж застосовувати сукупність даних моделей та деяких методів.

Так, вчені Гетьман О. О. і Шаповал В. М. під методом діагностики розуміють комплекс науково-методичного інструментарію дослідження стану підприємства [1]. Івахненко В. М. під методом діагностики вбачає спосіб, підхід до явища, що вивчається, запланований шлях наукового пізнання дійсності й встановлення істини, засіб, прийом чи образ дії, або ж ціла сукупність взаємопов'язаних між собою способів і принципів дослідження різних процесів, явищ та предметів [2]. Кривов'язюк І. В. у своїй праці [3] вказує, що метод діагностики являє собою систему теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію та регулятивних принципів дослідження діяльності підприємств. Окрема частина вчених досліджують стан економічної безпеки підприємства, аналізуючи показники фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та маневреності. Але, на противагу їм, інші науковці показники безпеки та стійкості підприємства оцінюють переважно якісно, максимум в межах, які допустимі нормативними значеннями. Саме в тому і полягає необхідність спроби їхньої деталізації із погляду точнішої кількісної оцінки, а також її впливу на рівень економічної безпеки підприємства загалом [4, с. 185]. Окрім того, в працях Козаченко Г. В. [5] та Кизима М. А. [6] виділяється фінансовий підхід до діагностики рівня економічної безпеки підприємства, так як основна увага приділяється фінансовому стану підприємства. В якості критерію науковці пропонують використовувати чистий прибуток, яким підприємство має можливість розпоряджатися на свій розсуд [7, с. 102].

У кожному з методичних підходів до діагностики рівня економічної безпеки підприємства йдеться про сукупність показників діяльності підприємства, склад якої визначається неоднозначно та для конкретних методик недостатньо обґрунтований.

До основних недоліків відноситься і відсутність врахування стадії життєвого циклу підприємства. Адже загально відомо, що понад 50% підприємств зникають на стадії зародження. Саме тому необхідно процедуру діагностики безпеки діяльності розпочинати з цього етапу

На етапі зародження підприємства, визначають його структуру, політику та місії, формують потенціал. Небезпека полягає у тому, що підприємство може зникнути ще не розпочавши працювати. Суть діагностики на етапі зародження полягає у такому. Перш за все, проводиться діагностика інноваційної ідеї: аналізується ідея ініціатора та

розробляється концепція проекту. Особлива увага приділяється діагностиці умов для реалізації початкового задуму та оцінці життєздатності ідеї.

На етапі зародження підприємства особливу увагу слід зосередити на діагностиці кадрової складової економічної безпеки. Тобто, за результатами діагностування проводиться підготовка організаційного проекту, формування кадрового складу, розробка системи та принципів кадрової роботи.

Наступним етапом є проведення діагностики налагодження випуску продукції, яка визначає наскільки підприємство, його виробничі підрозділи, виробничий процес, техніко-технологічний та організаційний процеси готові до випуску нової продукції. При цьому визначаються «вузькі місця» та виробничий потенціал підприємства щодо виробництва даного товару.

У період виходу підприємства на ринок та почало отримувати дохід проводиться поточна діагностика його економічної безпеки за такими функціональними складовими як: фінансова, кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, інвестиційно-інноваційна, нормативно-правова, екологічна.

Отже, на етапі зародження підприємства основними цілями діагностики є забезпечення підприємству до результативного початку, доведення спроможності бізнес-ідеї, стабільність доступу до необхідних ресурсів, скорочення інноваційного лагу та прагнення до прискореного переходу на наступний етап розвитку.

1. Гетьман О. О. Економічна діагностика: навч. посібн. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.

2. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

3. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К. Центр учбової літератури, 2013. – 191с.

4. [Черняк Г. М.](#) Формування механізму забезпечення економічної безпеки сучасних підприємств в контексті євроінтеграції / Г. М. Черняк // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2015. – № 1(1). – С. 18-22.

5. Козаченко Г. В. Механізм управління у системі економічної безпеки підприємства: призначення, зміст та структура / Г. В. Козаченко, О. В. Ілляшенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(3). – С. 25-28.

6. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : монографія / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 141 с.

7. Рета М. В. Діагностика фінансового стану як інструмент управління фінансовою безпекою підприємства / М. В. Рета, Н. І. Шимко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 67. – С. 80-90.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ліщук Віра, Шепелюк Наталія

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

В сучасних умовах проблема економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні загострюється в наслідок дії як зовнішніх (складна економіко-політична ситуація, нестабільність законодавчої бази тощо), так і внутрішніх (рівень професійності персоналу та менеджменту, забезпеченість капіталом, що відповідає вимогам НТП тощо) факторів. Багатокомпонентність проблеми «економічна безпека» дозволяє розглядати її як систему, тобто сукупність служб, засобів, заходів, що дозволяють забезпечити захист інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз [1].

З одного боку, система економічної безпеки є унікальною, тому що кожне підприємство має особливості. З іншого, базується на спільних підходах щодо її побудови і включає взаємопов'язані елементи: ціль, завдання, суб'єкти і об'єкти, механізм забезпечення та тип формування.

1. Основною ціллю економічної безпеки є своєчасне виявлення і попередження небезпек та загроз [2, с.47] та гарантування ефективного функціонування підприємства в коротко - і довгостроковому періодах [3, с. 229].

2. Завданнями системи економічної безпеки є: моніторинг, прогнозування, кількісне та якісне оцінювання загроз; визначення і удосконалення інструментів та механізму для усунення загроз. Від об'єктивності і своєчасності оцінювання загроз та ризиків залежить дієвість заходів економічної безпеки, тому пропонується система показників макро, мезо- та мікрорівня для їх оцінки [4].

3. Об'єктами системи економічної безпеки можуть бути напрями діяльності, ресурси і персонал. Суб'єктами – особи, служби і підрозділи підприємства та органи законодавчої, виконавчої й судової гілок влади. На їх склад впливає специфіка діяльності підприємства та умови зовнішнього середовища.

4. Механізм економічної безпеки реалізується через систему управління підприємства і формується на основі певних принципів (варіативності, гнучкості, стимулювання, адаптивності, інтегрованості тощо), які забезпечують його динамізм та здатність реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

5. Важливим елементом економічної безпеки підприємства є її тип, який залежить від виробничої структури, масштабів виробництва, ступеня ризикованості діяльності, обсягу необхідної інформації тощо. Він визначається інформаційними каналами й потоками і може бути централізованим, децентралізованим та змішаним [5]:

– централізований тип. Підрозділ економічної безпеки, який створюється на підприємстві, акумулює необхідну інформацію щодо загроз, яка надходить від різних підрозділів та відповідальних осіб. На основі аналізу інформації розробляються варіанти рішень, які розглядає керівництво. Рішення, що затверджуються, у вигляді рекомендацій спрямовуються у підрозділи для виконання;

– децентралізований тип. Збір та аналіз (повний чи частковий) необхідної інформації здійснюється у підрозділах. Остаточні рішення та рекомендації приймає відповідальна особа (спеціаліст або топ-менеджер);

– змішаний тип доцільно використовувати у великих корпораціях з метою більш оперативного прийняття рішень щодо безпеки діяльності головної компанії (створюється підрозділ з економічної безпеки), всіх філій та дочірніх підприємств (акумулюють і аналізують інформацію щодо своєї діяльності).

Отже, вибір типу й взаємозв'язок між основними елементами системи економічної безпеки дозволить своєчасно виявляти і попереджувати загрози, що можуть виникнути, зменшувати негативний вплив факторів на діяльність підприємства та забезпечувати підвищення її ефективності.

1. Богомолів В. А. Экономическая безопасность: [учеб. пособие]. Москва: ЮНИТИДАНА, 2011. 263 с.

2. Грунин О. А., Макаров А. Д., Михайлов Л. А. и [др]. Экономическая безопасность: [учебник для ВУЗов]. Москва: Дрофа, 2010. 270 с.

3. Кириченко О.А., Сідак В. С., Лаптев С. М. та [ін]. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2008. 403 с.

4. Серебрякова А. Формирование системы обеспечения экономической безопасности предприятия. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/1224-4297-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/1224-4297-1-PB%20(2).pdf).

5. Иванюта Т. Н. Основные подходы к формированию системы экономической безопасности на предприятиях // Молодой ученый. 2013. №4. С.215-223. URL : <https://moluch.ru/archive/51/6347/>.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ ЛІСУ

Матвеев М.Е., Юрків Н.М.

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

Екологічна безпека експортної діяльності лісгосподарських підприємств залежить не тільки від рівня виробничого навантаження на лісові ресурси, а й від рівня втрат лісами низки екологічних та соціальних функцій. Тому діяльність лісгосподарських підприємств на екологічно безпечному рівні визначається стійким балансом між рівнем виробничого впливу на ліси і можливостями їх компенсації. Вихідним етапом раціональних екологічних рішень і довгострокових стратегій екологічної безпеки є діагностування стану такого балансу.

Здійснити грошову оцінку втрачених екологічних та соціальних функцій лісу в процесі експортної діяльності є набагато складніше, ніж оцінити її виробничий вплив на довкілля, оскільки соціально-екологічні функції лісів мають безліч різних проявів у плані корисності і для окремої людини, і для суспільства загалом. Виходячи з цього, для грошової оцінки втрачених еколого-соціальних функцій лісу пропонуємо використовувати існуючі сучасні методики [1-3].

Зокрема, для оцінки соціально-екологічної ситуації, яка може скластися під впливом експортної діяльності на лісові ресурси лісгосподарського підприємства, пропонуємо проводити шляхом оцінювання зміни соціально-екологічного стану екосистеми суб'єкта господарювання. Тобто, до вилучення лісових ресурсів для виробництва експортної продукції соціально-екологічний стан екосистеми підприємства вважається умовно екологічно безпечним. Однак, в процесі вирубок деревини на експорт цей стан може порушуватися. За таких умов оцінку еколого-безпечної експортної діяльності для соціальних і екологічних функцій лісу можна здійснювати за величиною коефіцієнта загрози соціально-екологічним функціям $k_{езсеф}$:

$$k_{езсеф} = \frac{LV_{сеф}}{P_{ед}}, \quad (1)$$

де $LV_{сеф}$ – величина втрат соціальних і екологічних функцій лісу у вартісному вираженні; $P_{ед}$ – дохід від реалізації експортної продукції.

Експортне навантаження на соціальні та екологічні функції лісу підприємства пропонуємо розраховувати за формулою:

$$LV_{сеф} = \sum_{i=1}^N T_i \cdot f_{ik}, \quad (2)$$

де T_i – обсяг деревини i -тої породи в обсязі рубок, які можуть зберігати або формувати певні види соціальних і екологічних користностей, m^3 ; f_{ik} – грошова оцінка соціально-екологічного потенціалу деревини i -тої породи щодо k -тої соціальної та екологічної функції.

Кількість вилучених під час рубок одиниць соціально-екологічних потенціалів (дерев певної породи) пропонуємо розраховувати як:

$$T_i = 0,05 \cdot S \cdot g_d, \quad (3)$$

де S – площі рубок передбачених для реалізації продукції на зовнішньому ринку (га); g_d – кількість дерев (соціально-екологічних потенціалів) певної породи на 1 га.

Отримані значення показника засвідчують: $K_{еф} < 1$ – експортне виробництво є еколого-безпечним; $1 \leq K_{еф} \leq 2$ – рівень загрози соціально-екологічним функціям є напруженим; $K_{еф} > 2$ – рівень загрози є критичним, оскільки отримані доходи від реалізації експортної діяльності не дозволяються в повній мірі компенсувати втрачені екологічні та соціальні функції лісів в процесі їх експлуатації. В такому випадку підприємствам необхідно приймати управлінські рішення щодо контролю та недопущення загрозливого рівня впливу такої діяльності.

Запропонований підхід до економічної оцінки соціальних і екологічних функцій лісу та їх втрат під час заготівлі деревини та виробництва лісопродукції на експорт дозволяє визначити рівень загрози та оцінити стан її безпечності на засадах сталого природокористування.

1. Коваль Я. В. Методологічні аспекти комплексної економічної оцінки лісових ресурсів як складової національного багатства / Я. В. Коваль, І. Я. Антоненко // Національне господарство України: теорія та практика управління: зб. наук. пр. / Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України”. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 244 с.

2. Мишенин Е. В. Эколого-экономические проблемы природопользования в лесном комплексе / Е. В. Мишенин. – Суми: Мрія, 1998. – 272 с.

3. Суперсон В. Т. Моніторинг соціально-економічного стану регіонів України з позицій розвитку її інфраструктури / В. Т. Суперсон // Статистика України. – 2005. – № 2. – С. 69-74.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА

Клименко О.М., доктор сільськогосподарських наук, професор,
Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне, Україна
Мороз Е.Г., кандидат економічних наук, доцент, Національний
університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна

Аналіз діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства (надалі – ВКГ), засвідчує, що однією із умов їх ефективної роботи є орієнтація на інноваційний тип розвитку. У [1] зазначено, що інноваційний розвиток підприємств ВКГ – це процес кількісних та якісних змін продуктивних сил та економічних відносин в результаті діяльності досліджуваних суб'єктів господарювання за рахунок впровадження й реалізації інноваційних технологій та інвестиційних проєктів й програм, завдяки яким зростає економічний ефект, поліпшується соціально-екологічна ситуація.

Відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку економік як економічно розвинених країн, так і країн, що розвиваються, на перший план висувається турбота про людину і відповідно постійно зростає увага до якості життя громадян. Тому значно актуалізується тематика управління інноваційним розвитком підприємств ВКГ, яке зокрема ґрунтується й на такому важливому елементі як інформаційне забезпечення.

Враховуючи те, що управління інноваційним розвитком підприємств ВКГ – це процес розробки, прийняття, відстеження наслідків рішень, саме інформаційному забезпеченню відводиться значуща роль як складової елементу управління.

Питання вдосконалення інформаційного забезпечення в контексті управління інноваційним розвитком дедалі частіше стають центральною темою наукових дискусій. Різноманітні аспекти інформаційного забезпечення діяльності підприємств були детально розкриті у працях вітчизняних науковців: Т. Алачової, Л. Балабанової, М. Денисенко та І. Колос, О. Сухаревої та С. Петренко, Л. Полякової та Н. Демків, О. Олійниченко, Т. Бутенко, Т. Писаренко, С. Горбатюк, М. Чумаченко та багатьох інших авторів.

В рамках даного дослідження під інформаційним забезпеченням інноваційного розвитку підприємств ВКГ доцільно розуміти комплекс наявної інформаційної бази та певних дій за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій щодо отримання нової економічної, соціальної та екологічної інформації, її обробку, накопичення, зберігання, аналізування та направлення керівництву для прийняття управлінських рішень із запрограмованою періодичністю. При цьому важливо мати швидкий доступ та захист такої інформації, що можливо під час використання новітніх технічних засобів, програмного забезпечення.

Слід зауважити, що пріоритетним напрямком збору інформації є одержання сукупності показників, що характеризують соціальну та екологічну компоненти діяльності.

Розглядаючи інформаційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств ВКГ як комплекс робіт з надання своєчасної, достовірної та повної інформації, доцільно виокремити його основні функції:

- постійне інформування про наявний стан і тенденції змін у інноваційній діяльності підприємств сфери ВКГ;
- формування об'єктивної картини зовнішнього середовища та стану справ у галузі;
- ретроспективний й поточний аналіз та прогнозування;
- підготовка варіантів (проектів) управлінських рішень;
- інформаційний обмін (управління інформаційними процесами) в системі управління і між нею та зовнішнім середовищем.

Інформація, одержана від проведення повної та об'єктивної оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства ВКГ, є важливим підґрунтям для розробки й реалізації інноваційних проектів та заходів, а також прийняття ефективних управлінських рішень.

1. [Мороз Е.Г.](#) Управління інноваційним розвитком підприємств житлово-комунального сектору у рамках міських агломерацій: монографія / [Е.Г. Мороз; за ред. С.В. Богачова, М.В. Мельникової, В.А. Устименка та ін.](#) – К. : НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень, 2017. С. 213–227.

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Морохова Валентина, Бойко Ольга, Лорві Ірина

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

В сучасних умовах збільшення відкритості національних економік, зростання конкуренції, подальшої диференціації запитів споживачів та частоті зміни вектору економічного розвитку успіху на ринку досягають насамперед ті підприємства, які спроможні швидко пристосуватися до зміни ситуації на ринку, своєчасно виявляти ринкові можливості, що відкриваються перед ними, та задовольняти запити споживачів більш ефективними, ніж конкуренти, способами. Саме цим забезпечується і економічна безпека підприємства, проблема дотримання якої для вітчизняних підприємств є досить гострою. Незважаючи на чисельні публікації з проблематики менеджменту безпеки, питання маркетингового забезпечення економічної безпеки підприємства залишаються недостатньо дослідженими. Виходячи з цього, необхідним є визначення характеру взаємозв'язків між маркетинговою активністю господарюючих суб'єктів і рівнем їх економічної безпеки. Це надасть змогу цілеспрямовано управляти процесами адаптації підприємств до змін умов господарювання, забезпечуючи їх економічну безпеку і розвиток.

Науковці [2] економічну безпеку підприємства розглядають як стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечує його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку у відповідності з обраною місією. Важливою складовою економічної безпеки Ілляшенко С. М. виділяє ринкову, яка характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем.

Як зазначають Селюченко Н. Є. та Климаш В. М. [3], у забезпеченні ефективності використання ресурсів та відповідності діяльності підприємства потребам ринку вирішальну роль відіграє маркетинг. Саме служба маркетингу, на їх думку, має надати керівництву підприємства інформацію про існуючі та перспективні потреби покупців, оцінити конкуруючі вироби за різними параметрами, підготувати та обґрунтувати рішення про те, випуск якої продукції необхідно припинити, які вироби доцільно модифікувати, які нові вироби варто включити у номенклатуру продукції навіть за

рахунок розвитку нових напрямів виробництва, спрогнозувати можливі обсяги збуту продукції, ціну реалізації, розробити рекомендації щодо передпродажного та післяпродажного сервісу.

Тому окремі дослідники [1] пропонують до функціональних складових економічної безпеки включити маркетингову, яка повинна враховувати стан ринку і конкурентного середовища, наявність конкурентних переваг, рівень конкурентоспроможності підприємства і продукції. Як вважають автори, для посилення маркетингової складової в забезпеченні економічної безпеки підприємства, доцільно враховувати сукупність показників, які допоможуть оцінити характер ринку і позиції підприємства на ньому. Ці показники відображають найбільш важливі результати конкурентної боротьби, фіксуючи ступінь домінування фірми на ринку, її можливості впливати на структуру попиту та пропозиції, ціни і динаміку ринку в цілому.

Після формування системи показників визначаються критерії їх оцінювання, розраховуються вагові коефіцієнти та присвоюється відповідний ранг (це робиться групою експертів). Шляхом добутку вагових коефіцієнтів і рангу отримується загальна оцінка, яка відображає рівень маркетингової складової у економічній безпеці [1].

Отже, маркетинг як інструмент ефективного управління вирішує питання досягнення цілей підприємства у взаємозв'язку з ринковими умовами і забезпечує його стабільне функціонування в мінливих умовах ринку, а також дозволяє вчасно вживати оперативні корегувальні заходи з метою недопущення небезпечної ситуації для підприємства.

1. Белова Т. Г., Крайнюченко О. Ф. Маркетингове забезпечення економічної безпеки промислового підприємства. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : кол. моногр. Дніпропетровськ : ФОП Дробязко С. І., 2014. Т. 2. С. 21-27.

2. Ілляшенко С. М. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки. Актуальні проблеми економіки. 2003. № 3 (21). С. 12-19.

3. Селюченко Н. Є., Климаш В. М. Маркетинг у системі формування економічної безпеки підприємства. Маркетинг та логістика в системі менеджменту : тези доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 384.

MANAGEMENT OF THE DIGITAL BUSINESS SECURITY

Natorina Alona

SSI “Institute of Educational Analytics”, Kyiv

The future of digital economy and its nearly limitless potential is in peril. Piecemeal efforts to address cybersecurity issues – including the Internet’s inherent flaws, vulnerabilities from the Internet of Things, identity and data veracity and increasing digital fragmentation – have fallen short. Through their decisions above ground on industry-wide governance and their business architecture and technology infrastructure below ground, however, digital businesses can have the influence necessary to collaboratively address these overarching issues (Accenture, 2019). So many of the issues affecting today’s Internet are due in part to its rapid growth in both users and applications. The entire digital economy is now dependent on the Internet. At the same time, while digital businesses, individuals and societies are increasingly connected, those connections are also becoming more complex.

Researchers and economists have studied diverse aspects of the digital business development features, digital business risks and a digital risk management. Among these authors are O. Abbosh, K. Bissell, M. Cook, S. Ganguly, B. Margolis, T. Scholtz, C. Tarnell, and M. Wade. However, issues related to the study of ensuring and managing of the digital business security have not been fully studied yet. Therefore, the purpose of the work is to study and determine the essence of the management of the digital business security.

Most conventional security efforts and products have traditionally focused on blocking and prevention techniques (such as antivirus) as well as on policy-based controls to block digital businesses’ threats. However, perfect prevention is impossible. Advanced targeted attacks are easily bypassing traditional instruments and signature based prevention mechanisms. Digital businesses should now assume that they are in a state of continuous compromise. However, digital businesses have deluded themselves into believing that prevention is possible, and they have become overly reliant on blocking-based and signature-based mechanisms for protection. As a result, most digital businesses have limited capabilities to detect and respond to breaches when they inevitably occur, resulting in longer dwell times and increased damage.

As mentioned the analyst of Gartner T. Scholtz (“Managing Risk and Security at the Speed of Digital Business”, 2016), a sizable distance separates compliance from security, and many organizations have

experienced significant losses because they relied too much on a mandated program's expected ability to manage and protect digital businesses. Digital businesses that implement the appropriate security approaches are likely to achieve high degrees of compliance and explicit risk acceptance as byproducts. Managing and protecting digital business should be the first and foremost goal of any security program, but many enterprises do not make it a core competency. Despite this limitation, digital businesses need to tie their security programs to overall goals and imperatives and actively engage stakeholders in the security conversation, because untethered programs can drift and become largely ineffective.

Digital business requires a relative view on security that is driven by the risk tolerance set by the leadership team, and that is based on the criticality of business consequences. In instances where digital leaders strive to embrace experimentation, ambiguity, and uncertainty, and quickly and flexibly react to change, digital businesses need to establish the right balance of controls to secure IT resources without impeding effective business operations.

Therefore, digital security threats and incidents have increased in recent years, leading to significant economic and social consequences for digital businesses as well as individuals. Despite all the challenges and risks that the evolving environment presents, digital businesses have not to overlook the opportunities that "moving to digital" brings forth along with the profound impact that it will have on them. There are effective responses that can help digital businesses to improve their management security performance. The first step is assessing current posture and adopting a business-aligned security strategy. To manage active defense effectively, digital businesses need a governance model that helps them to support rules, lifecycles and opportunities. Digital businesses should move to extract more value from the data they already collect and analyze. By establishing a core set of data management, security and analytic capabilities, digital businesses can effectively build and scale up their security management programs to support their development.

References

1. Accenture, 2019. URL: <https://www.accenture.com/>
2. Scholtz, T. (2016). Managing Risk and Security at the Speed of Digital Business. URL: https://www.gartner.com/binaries/content/assets/events/keywords/security/sec23/sec23_managing_risk_and_security.pdf

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Павелко О.В., к.е.н., доцент,

Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне

Проблеми, які стосуються економічної безпеки будівельних підприємств в умовах сьогодення особливо актуалізуються, зважаючи на інтенсивний розвиток будівництва, глобалізацію, інтеграційні процеси, що потребує посилення безпеки окреслених господарюючих суб'єктів, що є превалюючою умовою їх належного функціонування.

Питанням формування економічної безпеки країни присвячено наукові публікації таких учених, як: М. Аверкіна, А. Берлач, В. Дубель, Л. Донець, Н. Ващенко, Т. Кузнєцова, О. Лесняк, О. Федосова, М. Чорна та ін. Проте питання удосконалення безпеки, зокрема будівельних підприємств як чинника економічної безпеки країни потребує подальших розвідок. Передусім на увагу заслуговує сутність економічної безпеки будівельних підприємств. Проведені наукові дослідження дозволяють констатувати, що під економічною безпекою власне будівельних підприємств розуміється:

- властивість підприємства, що характеризується його здатністю нормально функціонувати для досягнення своїх цілей при існуючих зовнішніх умовах і їх змінах в певних межах (Донець Л.І., Ващенко Н.В. [1], Берлач А.І. [2]);

- захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначиться негативно на його діяльності та сприятиме ефективному використанню ресурсів будівельного підприємства для забезпечення розширеного відтворення та оновлення основних засобів країни (Момот Т.О., Філатова І.О., Тофанюк О.В. [3]);

- стан захищеності підприємства від небажаних впливів зовнішнього і внутрішнього характеру з максимально ефективним використанням ресурсів підприємства (О.В. Федосова [4], О.О. Молодід [5]);

- реалізація будівельної продукції будівельними підприємствами в процесі їх ефективної взаємодії із підприємствами сумісних галузей комплексу (Н.М. Богдан [6]);

– один із аспектів характеристики підприємства, що відображає його здатність нормально функціонувати для досягнення своїх цілей за умови протистояння можливому впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища (Чорна М.В., Пірятінська І.В. [7]);

– комплексне поняття, що характеризує ефективність використання ресурсів підприємства, стабільність його функціонування, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість, спроможність протистояти можливому впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища (Пірятінська І.В. [8, с. 26]).

Зважаючи на вище викладене, під економічною безпекою будівельних підприємств вважаємо за доцільне розуміти стан захищеності підприємницького потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз, які спрямовані на дестабілізацію збалансованого розвитку.

1. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 240 с.

2. Берлач А. І. Безпека бізнесу: навч. посіб. К.: Університет «Україна», 2007. 280 с.

3. Момот Т.О., Філатова І.О., Тофанюк О.В. Економічна безпека корпоративних підприємств будівельної галузі // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2011. № 2(14). С.14-18.

4. Федосова О.В. Сучасні тенденції розвитку екосектору // Економіка і держава. 2010. № 11. С. 39-40.

5. Молодід О.О. Технологічна складова як основа економічної безпеки будівельного підприємства : автореферат дис. ... канд. техн. наук : 08.00.04; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. К., 2012. 24 с.

6. Богдан Н.М. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств будівельного комплексу в процесі взаємодії із зовнішнім середовищем [Електронний ресурс] // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2012. №10. Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1434>.

7. Чорна М.В., Пірятінська І.В. Класифікація загроз економічної безпеки підприємств галузі будівництва [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Economics/ 10.

8. Пірятінська І.В. Систематизація підходів до оцінки економічної безпеки будівельних підприємств // Науково-технічний збірник. 2012. №106. С.266-271.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ БАЗИС ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Павлова Олена, Павлов Константин, Капись Анна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

Електроенергетика є базовою галуззю національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою стабілізації, структурних перетворень економіки, задоволення потреб населення та суспільного виробництва електроенергії. Від надійного і сталого функціонування галузі значною мірою залежать темпи виходу України із скрутного економічного становища та рівень енергетичної безпеки держави. За короткий період функціонування оптового ринку електроенергії в умовах вкрай важкої економічної ситуації в державі було закладено основу запровадження ринкових відносин в електроенергетиці та набуто значного досвіду. Існують проблеми, які заважають ефективному функціонуванню оптового ринку електроенергії, здебільшого пов'язані між собою, які переважно стосуються не стільки процесів функціонування оптового ринку електроенергії, скільки опосередковано макроекономічного рівня, зокрема, недоліків системи державного фінансування пільгового споживання електроенергії, податкової політики щодо намагання розв'язати проблеми промисловості та сільського господарства, а також соціальні проблеми за рахунок електроенергетики.

Сучасний оптовий ринок електричної енергії України передусім являє собою єдину впорядковану систему взаємовідносин між суб'єктами господарської діяльності при здійсненні купівлі-продажу електроенергії. Основні правові та організаційні засади, які регулюють загальні умови функціонування діючої моделі оптового ринку електричної енергії України визначені Конституцією України, Законом України "Про електроенергетику". Зважаючи на те, що значна частина учасників оптового ринку електроенергії є монополістами, функціонування оптового ринку електроенергії здійснюється також з урахуванням положень Закону України "Про природні монополії" від 20 квітня 2000 р., Закону України "Про захист економічної конкуренції" від 11 січня 2001 р., Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7 червня 1996 р. Правовою базою функціонування оптового ринку електроенергії є прийнятий 16 жовтня 1997 р. Верховною Радою України Закон України "Про електроенергетику". Цей нормативний акт відіграє значну роль у регулюванні відносин на оптовому ринку електроенергії,

оскільки визначає загальні положення діяльності оптового ринку електроенергії та закріплює статус його суб'єктів, а також повноваження державних органів у цих відносинах. Споживачі, які купують електричну енергію у постачальників, що здійснюють підприємницьку діяльність з постачання електричної енергії, вносять плату за поставлену їм електроенергію виключно на вищезазначений поточний рахунок енергопостачальника в уповноваженому банку. У разі перерахування споживачами коштів за електричну енергію на інші рахунки отримувачі повинні повернути ці кошти за заявою споживача або за власною ініціативою в триденний термін з моменту їх отримання. У разі неповернення споживачу у цей термін коштів, ці суми підлягають вилученню до Державного бюджету України як санкція за вчинене правопорушення і не зараховуються як оплата електричної енергії. Кошти з поточних рахунків із спеціальним режимом використання енергопостачальників, що здійснюють підприємницьку діяльність з постачання електричної енергії на закріпленій території, перераховуються згідно з алгоритмом оптового ринку електричної енергії виключно на:

1. поточний рахунок із спеціальним режимом використання оптового постачальника електричної енергії;
2. поточний рахунок підприємства, яке здійснює передачу електричної енергії місцевими електричними мережами;
3. поточний рахунок енергопостачальника [1].

Вдосконалення нормативно-правової бази щодо регулювання відносин у сфері електроенергетики та на оптовому ринку електроенергії має передувати запровадженню реформ і забезпечуватися органами законодавчої та виконавчої влади, оскільки державне регулювання в електроенергетиці повинно бути направлене на забезпечення балансу інтересів держави, суб'єктів електроенергетики та споживачів електроенергії [2].

В теперішній час в Україні докладаються багато зусиль, які зосереджені на забезпечення системного розвитку енергетичного права, національного законодавства, вдосконалення державного управління та регулювання в цій галузі. Відповідно до положення Конституції України, розроблено й прийнято закони «про електроенергетику», «про енергозбереження», «про альтернативні джерела енергії», що стосуються питань з використання енергії. Важливе значення для регулювання правових відносин в енергетичній сфері мають також закон «про охорону навколишнього середовища», кодекс України про надра і т.д. Також спеціальним законом затверджено особливості правового регулювання у

сфері нафти та газу, прийнято закон «про розподіл продукції», що створює широкі можливості для вирішення питань ефективного використання природних ресурсів [3].

Прийняття багатьох підзаконних актів органами влади зумовлює численність положень визначених законів у загальному їх формулюванні. Даний підхід створює умови правового регулювання щодо застосування вимог в неоднаковому порядку, і як наслідок, до неповноцінного виконання передбачених завдань та цілей. В цілому, на сьогоднішній день енергетична політика спрямована на розвиток нетрадиційних джерел, що є альтернативним рішенням.

1. http://www.uinte.kiev.ua/foresight/ua/law.php?law_id=2
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3830-17>
3. <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245012706>

КОУЧИНГ-ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Полінкевич О.М., Медведчук О.В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Досягнути стратегічних цілей підприємство може не лише із використанням матеріальних ресурсів, але й нематеріальних. При цьому важливою є нематеріальна складова, а саме здатність управління із використанням передового досвіду світових корпорацій. Головною складовою успішної моделі бізнесу є розробка та реалізація стратегії бізнесу, яка формує нові моделі поведінки підприємства на ринку, отримує корисні знання про клієнтів. Все це проявляється у нових продуктах, технологіях або відносинах підприємства зі споживачами. Традиційні фактори успіху у сучасному бізнес середовищі діють за умови ефективного використання цих нематеріальних компонентів. Тому важливим в умовах неоіндустріального суспільства є використання коучингових технологій управління персоналом.

Крупні мережеві підприємства застосовують моделі формування компетенцій персоналу для того, щоб пов'язати корпоративні завдання підприємства і практичну роботу з персоналом через узагальнення компетенційних вимог до співробітників підприємства. Періодичне навчання персоналу підприємства та інвестиції в його розвиток, ефективність і якість роботи, що виконується, мотивація до

праці та винагорода для співробітників потребують чіткого виявлення та розвитку компетенцій. Навчання та підвищення кваліфікації працівників підприємств є найбільш рентабельною інвестицією у людський ресурс. Більшість американських дослідників доводять, що зростання рівня інвестицій в освіту на 10 % у свою чергу забезпечує приріст продуктивності праці на 8,5 %, тоді як капіталовкладення лише на 3,8 %. У середньому витрати на навчання персоналу провідних закордонних компаній становлять від 2 до 10 % з фонду оплати праці на підприємстві [2, с. 373; 1].

Більшість сучасних підприємств практикують два підходи до навчання та розвитку персоналу – це наставництво та коучинг. При впровадженні на підприємстві системи коучингу слід працювати з персоналом, який зацікавлений у власному розвитку. А також варто аналізувати ситуації, які найбільше пов'язані з успішністю діяльності персоналу. Таким чином, основним принципом цього підходу стає успішне поєднання таких трьох елементів як досвід, усвідомлення та експериментування. На відмінну від наставництва застосування коучингу базується на використанні та розвитку бази знань, які вже має персонал підприємства.

Коучинг є інструментом ефективного розвитку потенціалу підприємства, на який впливає низка чинників, серед яких: фінансові, інформаційні, мотиваційні, соціокультурні, організаційно-управлінські. Використовуючи ці чинники правильно коуч зможе створити сприятливі умови розвитку потенціалу користувачів коучингу та досягнути злагодженої роботи усіх учасників процесу розвитку підприємства, виду економічної діяльності, регіону та держави.

Вітчизняні підприємства практично не використовують всі принципи коучингу в управлінській діяльності. Найпоширенішими принципами є принципи комунікації, мотивованості, усвідомлення, цілеспрямованості, розподілу відповідальності. У меншій мірі менеджмент підприємства звертає увагу на принципи інформування, а не нав'язування експертної позиції, професійної майстерності, моніторингу. Найменш використовуваними є принципи економічності, комплексності, простоти та соціального партнерства. Тому можна стверджувати, що впровадження принципів коучингу у діяльність підприємств дозволить використовувати коучинг як інструмент управління та сприятиме забезпеченню соціо-економічної безпеки не лише працівників, але й підприємства. Принципи коучингу будуть відображати тенденції соціального, економічного, кадрового,

креативного, особистісного розвитку працівників. Вони будуть враховувати соціально-психологічні, адміністративні, економічні та інші методи та управлінські рішення, тобто сукупність таких елементів, які створюють основу ефективного управління потенціалом працівників в напрямку забезпечення безпеки діяльності.

1. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М., Семенченко Н.В. Технології управління персоналом.: монографія. Київ : НТУУ « КПП імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.

2. Яценко К.О., Фастівець Д.С. Бізнес-коучинг як інструмент формування стратегічних компетенцій персоналу підприємства. Економічний форум. 2016. № 3. С. 371–378.

РОЗВИТОК РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Рудик Наталія Іванівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів СНУ імені Лесі Українки

Моклиця Назар Сергійович

студент географічного факультету СНУ імені Лесі Українки

Ресторанний бізнес є перспективним і самим динамічним бізнесом в Україні. Незважаючи на негативні тенденції 2014-2015 рр. ресторани знаходять креативні інструменти, які дозволяють встояти в складній економічній ситуації в Україні.

Київський міжнародний інститут соціології інформує, що майже третина дорослого населення України харчується поза домом хоча би раз на місяць. Сюди відносять як безпосереднє вживання їжі та напоїв, приготованих у закладах харчування, так і замовлення їжі «на виніс» (купівля готових кулінарних виробів у ятках на вулиці, супермаркетах) чи доставлення додому й в офіс. [1].

За даними дослідницької компанії Nielsen Dining-out trends 66% населення України харчується в ресторанах менше 1 разу на місяць, або ніколи, 21 % 3-5 разів на місяць. В Європі це, відповідно, 46% та 36%. В Україні найбільш популярними є кафе (62%) та заклади швидкого харчування (45%) і рідше кафе самообслуговування (30%).

У світі ж найбільшою популярністю користуються ресторани швидкого обслуговування (57%) і кафе (56%) [2].

У 2016-2017 рр. зникло близько 5 600 підприємств громадського харчування. За оцінками Rest Consulting, із них близько 1 500 ресторанів закрилися, не витримавши кризи, а ще трохи більше 4 тис.

залишилися в окупованому Криму та зоні АТО. Обсяг усього українського ресторанного ринку аналітики оцінюють у 30 млрд. грн.

У розрізі міст найбільшу кількість об'єктів громадського харчування представлено в Києві, який за цим показником майже в 2,5 рази випереджає Харків та Одесу, більш ніж у чотири рази – Дніпро і майже в 10 разів – Запоріжжя. Цікаво, що Львів, який вважається одним із центрів гастротуризму в Україні, також значно відстає від столиці і налічує всього 1 294 заклади громадського харчування [3].

Ринок ресторанів швидкого харчування в Києві є одним з сегментів ресторанного бізнесу, які найбільш динамічно розвиваються. Головною причиною відвідування ресторанів швидкого харчування в Києві є відсутність часу на повноцінний прийом їжі. Найбільш часто ресторани швидкого харчування в Києві відвідують працюють жінки та чоловіки середньої вікової групи у віці 25 - 34 років із середнім і нижче середнього рівнем доходу [4].

Активніше розвиваються закладу невисокого (середній чек до 100-120 грн на людину) і преміум-сегмента (від 1000 грн з людини) [5].

На думку багатьох рестораторів, успішними в найближчій перспективі будуть мережі ресторанів, що працюють у демократичному ціновому сегменті і пропонують на ринку послуги франчайзингу. З кожним роком зростає попит на виїзне обслуговування банкетів (кейтерінг). Перспективними залишаються тренди національних кухонь, крафтові страви, здоровий спосіб харчування, приготування страв у присутності замовника, з фермерських продуктів, приготування низькокалорійних страв, використання низькотемпературних режимів та відкриття закладів харчування у форматі casual, своєрідних закладів фабрик та ринків.

Журнал Modern Restaurant Management (MRM) назвав такі світові тенденції розвитку ресторанного бізнесу у 2019 р.: страви з каннабісом, доставка додому, скорочення простору, автоматизація (телефонні ресторани додатки), персоналізоване спілкування, зростання вимог споживачів, спеціалізоване меню (healthy пропозиції), тенденції ближнього Сходу та Азії, усвідомлене споживання (походження продукту, екологічність), вегетаріанство і веганство, крафтові безалкогольні напої.

Незважаючи на те, що кількість столичних закладів швидкого харчування поступово збільшується з 2015 року, ринок все ще залишається ненасиченим. На його розвиток, в першу чергу, впливає рівень платоспроможності, підвищення доходів і позитивні очікування

споживачів, загальне поживлення економіки в країні, поширення культури харчування поза домом.

Для розвитку ресторанного бізнесу в Україні характерні визначені складності, такі як: плинність персоналу, брак професійних кадрів, технічна невідповідність багатьох приміщень під розміщення підприємств харчування, необхідність в отриманні величезної кількості погоджень та дозвільної документації, залежність від продуктової інфляції і кон'юнктури ринку тощо [6].

1. Бліц: індустрія їжі в Україні. URL: <https://nachasi.com/2018/>).

2. Українці рідко харчуються поза домом. URL: <https://www.nielsen.com/ua/>

3. Глагола В.А., Гірняк Л.І. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні / Економіка та управління підприємствами / № 16. – 2018 С. 71-77.

4. Аналіз ринку ресторанів швидкого харчування в Києві. 2018 рік. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/>.

5. Культ їжі: ресторанний ринок Києва досяг піку. URL: <https://rau.ua/novyni/>.

6. Какие тенденции повлияют на ресторанную индустрию в 2019 году? URL: <http://www.restorator.ua/single-post>

НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сазонець І.Л., Саленко А.С.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Безпека підприємницької діяльності є основним питанням неухильного зростання економіки України та модернізації економічної системи України за світовими та європейськими зразками. Серед науковців, що досліджували основи підприємницької діяльності та складові, що зумовлюють безпеку підприємницької діяльності слід визначити Валіуліну З.В., Вергуна В.А., Курячу Н.В., Сазонець О.М., Сіпайло Л.Г., Саричева В.І., Симків Л.Є. Сучасний розвиток економіки України, її інтеграція в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор.

Вітчизняними науковцями підготовлена велика кількість монографій, статей, підручників та навчальних посібників, що аналізують, досліджують, описують сутність підприємницької діяльності. Тією чи іншою мірою традиційні підходи до визначення сутності підприємницької діяльності знайшли своє відображення в Господарському Кодексі. Згідно Господарського кодексу України (ст. 42) підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Безумовно в класичному розумінні підприємництво – це приватна ініціатива однієї чи більшої кількості осіб, що організували власний бізнес з метою отримання прибутку. В процесі вживання терміну «підприємництво» одразу уявляється приватне одноосібне чи невелике колективне підприємництво, яке працює в сфері послуг. Однак, така уява є дещо застарілою. На теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ[2]. Одночасно, змінюються і підходи науковців щодо класифікації форм підприємницької діяльності.

Розвиток підприємництва в Україні пов'язаний із низкою проблем:

- недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку підприємництва, що не дає можливості суб'єктам господарювання планувати свою діяльність на тривалий період;
- непомірний податковий тиск та нестабільність податкового законодавства, це призводить до того, що деякі суб'єкти малого та середнього підприємництва працюють в тіньовому секторі економіки;
- нестача внутрішніх фінансових ресурсів, складність доступу до зовнішніх джерел фінансування та залучення інвестицій, слабкі кредитні можливості підприємницьких структур;
- нерозвиненість інституцій ринкової інфраструктури підтримки підприємництва;
- ускладнений порядок проходження дозвільних (погоджувальних) процедур і, як наслідок, їх висока витратність;
- неналагодженість співпраці між органами самоврядування, місцевим бізнесом і недержавними організаціями;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу[3, С. 560 – 564].

Вирішення цих проблем може стати основою для створення безпечного зовнішнього середовища підприємницької діяльності. Вказані проблеми охоплюють зовнішнє середовище підприємницької діяльності. За нашою думкою для безпечного розвитку підприємництва, підприємницьких структур не менш важливим є формування факторів, що пов'язані з внутрішнім механізмом функціонування підприємницьких структур.

1. Господарський кодекс України № 436-IV, прийнятий 16.01.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Куряча Н.В. Напрями лібералізації підприємницької діяльності в Україні в контексті вдосконалення системи пенсійного забезпечення / О.М. Сазонець, Н.В., Куряча. – Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 164-170.

3. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, С.А. Побігун // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання – Випуск 3, 2015 – С. 560 – 564.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В ПРОЦЕСІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Сак Тетяна, Східноєвропейський національний університет імені
Лесі Українки, м. Луцьк

Значна частина вітчизняних підприємств перебуває в скрутному економічному становищі, спричиненому загальною кризою. Нестача обігових коштів, скорочення обсягів виробництва та зростання витрат є причиною збитковості ряду суб'єктів господарювання (27,2% підприємств України в 2017 році отримали збитки) [1].

Зростання кількості загроз та невизначеності бізнес-середовища вітчизняних підприємств, що негативно позначається на рівні їх економічної безпеки, вимагає удосконалення існуючих та розроблення нових механізмів антикризового управління. В процесі антикризового управління здійснюється регулювання кризових і ризикових ситуацій, їхнє попередження й подолання негативних соціально-економічних наслідків у випадку їхнього настання.

Таким чином, необхідність антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки полягає в тому, щоб не допустити або вийти з кризи, яка виникла в певній підсистемі підприємства, чи

вжити заходи щодо пом'якшення наслідків кризи. При цьому необхідно використати основні механізми антикризового управління, тим самим забезпечивши захист.

Забезпечення економічної безпеки методами антикризового управління передбачає поєднання організаційних та економічних заходів, що мають на меті прогнозування, попередження, мінімізацію чи усунення зовнішніх і внутрішніх загроз діяльності підприємства.

В процесі управління економічною безпекою важливо виявити чинники, що спричинили загрози (кризові ситуації) на підприємстві. Здійснити це можливо шляхом комплексної діагностики, що не лише виявляє загрози, а й внутрішні можливості подолання кризи й усунення недоліків роботи підприємства.

Таким чином, послідовність антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки має бути наступною:

1. Проведення комплексної діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;
2. Виявлення причин кризи та рівня загроз;
3. Обґрунтування антикризової стратегії;
4. Розробка системи антикризових планів, проєктів, програм;
5. Розробка антикризових заходів;
6. Вибір методів, інструментів та важелів антикризового управління;
7. Контроль антикризових заходів;
8. Оцінка рівня безпечності функціонування підприємства.

Можна виділити чотири стадії кризи і, відповідно, дії з антикризового управління підприємством на цих стадіях для відновлення безпечного розвитку.

1. «Відсутність кризи». На даній стадії здійснюється діагностика можливих загроз та проводяться заходи підтримання безпечного розвитку.

2. «Легка криза». Ця стадія часто буває прихованою. На ній може знижуватися рентабельність і об'єми прибутків, падати ефективність вкладеного капіталу, скорочуються активи підприємства та резерви розвитку. Антикризове управління підприємством на цій стадії – перегляд стратегії фірми; проведення заходів, спрямованих на зниження витрат і штату управлінського апарату.

3. «Помірна криза». На цій стадії з'являється збитковість діяльності, відсутні або є нестача власних засобів і резервних фондів, зростає плінність кадрів. Антикризове управління підприємством при

помірній кризі передбачає добровільну реструктуризацію; здійснюється запуск програми стабілізації фінансового стану.

4. «Сильна криза». На цій стадії спостерігається гостра неплатоспроможність. Розробляються санаційні заходи, що спроможні вивести підприємство з кризи та відновити платоспроможність.

Стратегічними напрямками забезпечення економічної безпеки при будь-якій стадії кризи мають стати: активізація інноваційної активності підприємств; формування інтеграційних партнерських відносин; підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку [2, с. 611].

Успіх антикризового управління економічною безпекою визначається рівнем готовності підприємства до виходу з кризи, своєчасністю профілактичних заходів, а також ефективністю стратегії забезпечення економічної безпеки та часом її реалізації.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2019).

2. Сак Т. В. Діагностика причин кризи машинобудівних підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2018. №19. С. 604-611.

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СТРАТЕГІЯХ ЇХ РОЗВИТКУ

Стадник Валентина

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

Підтримання позитивної економічної динаміки підприємств в ході реалізації стратегії їх розвитку є надзвичайно важливим завданням – особливо для переробних підприємств, які планують виходити на ринки ЄС і радикально перебудовують свої виробничі системи для приведення її у відповідність до міжнародних стандартів діяльності. Вирішення цього завдання потребує суттєвих змін у роботі із партнерами та споживачами, що може значно погіршити ритмічність поточної діяльності. Це негативно відображається на структурі і обсягах фінансових потоків підприємства і тягне за собою ризики втрати фінансової стійкості – особливо у разі інвестування значних техніко-технологічних змін. Для недопущення цього менеджмент підприємства має формувати і використовувати інструменти попередження/зменшення їх негативного впливу ризик-факторів, оцінювати їх ефективність з позицій інтересів учасників бізнес-

процесів і своєчасно вносити необхідні корективи у плани і програми у разі розбалансування цих інтересів. Багатоплановість і різнобічність цих завдань потребує системного підходу до їх вирішення, що концептуально націлює менеджмент на забезпечення життєздатності підприємства як системи, а значить – може розглядатись через призму підтримання прийнятого рівня безпеки його існування, який визначається економічним станом підприємства.

Проблема підтримання економічної безпеки суб'єктів господарювання нині визнається однією із найважливіших багатьма науковцями. Вона є багатоаспектною і досліджується в різних контекстах на макро-, мезо- та мікрорівнях. Водночас в розрізі діяльності переробних підприємств, які визначили своєю метою забезпечення сталості економічної динаміки в ході реалізації стратегії розвитку виробничої системи і здійснення супутніх організаційних змін, питання підтримання економічної безпеки поки що у наукових джерелах не отримали належного відображення.

На основі аналізу чинників, що впливають на здатність підприємства підтримувати позитивну динаміку розвитку доведено доцільність трактування дефініції «економічна безпека підприємства» з позицій динамічного підходу і економічної результативності – як здатність підприємства залишатись *економічною системою*, яка може протистояти ринковим викликам і забезпечувати своє самовідтворення в заданому процесами створення споживчих цінностей режимі, еволюціонуючи у відповідь на зовнішні зміни та забезпечуючи капіталотримачам (власникам бізнесу) досягнення планованих *економічних результатів* діяльності на обраному сегменті ринку з певним інституційним наповненням і системою інфорсменту, створеною для узгодження приватних і суспільних інтересів.

Основна ідея, закладена в зміст дефініції «економічна безпека підприємства» – це здатність підприємства протистояти загрозам середовища господарювання таким чином, щоб якомога довше функціонувати в прийнятному режимі самовідтворення, еволюціонуючи у відповідь на зовнішні зміни. Однак для цього підприємство повинно мати певні накопичення, що для більшості переробних підприємств складно зробити через низький рівень рентабельності операційної діяльності, яка протягом останніх 10 років коливається в межах 2,8-6,4% [1]. Для переробних підприємств харчової промисловості така низька економічна результативність значною мірою зумовлюється економічним тиском стратегічно впливових груп стейкхолдерів, серед яких домінуючу роль відіграють

агрохолдинги, чії інтереси не завжди співпадають із суспільними. Маючи потужну економічну владу, вони здатні відстоювати свої економічні інтереси в процесах ціноутворення. За відкритості ринків і відсутності дієвого регулятивного механізму для впливу на поведінку таких сільгоспвиробників на рівні держави це може бути головним демотиватором інвестування у розвиток переробних підприємств, оскільки не забезпечує інвесторам прийняттого рівня економічної віддачі. В підсумку такий стан державного регулятивного механізму суперечить цілям підвищення сукупної ефективності агропромислового сектору економіки України, оскільки не формує дієвих стимулів для інвестування у розвиток переробних підприємств, які збільшують обсяги доданої вартості в межах національної економіки. Тим самим знижується і рівень економічної безпеки на макрорівні. Тому моделювання механізму узгодження інтересів зацікавлених груп при формуванні стратегії розвитку переробних підприємств визначено предметом наступних досліджень.

1.Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/rodp_pr/rodp_pr_u/rodp_p_r_0318_u.htm (дата звернення 20.04.2019).

АЛГОРИТМ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Стацук Олена Володимирівна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, місто Луцьк

У вітчизняній та зарубіжній літературі існуючі методологічні аспекти визначення рівня фінансової безпеки підприємств зводяться, переважно, до розробки теоретичних основ оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, виокремлення функціональних складових їх фінансової безпеки за призначенням і рухом фінансових ресурсів та виявлення загроз. Проблематика оцінювання стану фінансової безпеки окремих підприємств є предметом дослідження широкого кола науковців, серед яких на особливу увагу заслуговують дослідження таких вчених, як: О.В.Ареф'єва [1], І.О. Барановський [2], І.О. Бланк [3], Т.Б. Кузенко [4], В.І. Мунтіян [5], Р.С. Папехін [6], В.В. Шелест [7] та інших.

Підтримуючи позицію вчених, котрі наголошують, що для оцінки рівня фінансової безпеки недостатньо проаналізувати значення і динаміку відносних показників фінансового стану, вважаємо за необхідне удосконалити підхід до інтегральної оцінки фінансової безпеки акціонерних товариств, а також ресурсно-функціональний, котрий, на відміну від традиційних, дозволив би оцінити достатність фінансових ресурсів для забезпечення поточного функціонування і розвитку корпоративних структур. Структурне співвідношення джерел капіталу та оцінка впливу його складових на окремі індикатори фінансового стану дає змогу зробити висновки про рівень фінансової безпеки без проведення рутинних розрахунків, пов'язаних з визначенням низки індикаторів та інтегрального показника. Для підтвердження достовірності висновків необхідно співставити результати за традиційним та ресурсно-функціональним підходами.

На наше переконання, загальний алгоритм комплексного аналізування фінансової безпеки за індикаторним, інтегральним та ресурсно-функціональним підходами, котрі було удосконалено в процесі нашого наукового дослідження можна вмістити в 6 етапів:

1 Eman. Проведення оцінки за всіма типовими показниками фінансового стану для ідентифікації загроз погіршення та/або домінант покращення рівня фінансової безпеки.

2 Eman. Обґрунтування тих коефіцієнтів, які найбільше враховують особливості фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств. Дуже часто різні показники оцінки ефективності формування і використання фінансових ресурсів не дають однозначно ствердної відповіді про рівень фінансової безпеки господарюючого суб'єкта в цілому: за одними – він погіршується, за другими – поліпшується або ж стабільний і т.д.

3 Eman. Визначення інтегрального показника фінансової безпеки, сформованого на основі найважливіших індикаторів фінансового стану досліджуваних суб'єктів господарювання.

4 Eman. Аналіз складу і структури джерел формування фінансових ресурсів акціонерних товариств. Це дасть змогу: 1) підкріпити раніше зроблені висновки про рівень фінансового стану за експрес-діагностикою; 2) встановити рівні фінансової безпеки в залежності від структурного співвідношення капіталу акціонерних товариств.

5 Eman. Встановлення чинників, що вплинули на структуру капіталу та одночасно на коефіцієнти фінансового стану, що визначають ефективність його формування і використання – рентабельність сукупного та власного капіталу, коефіцієнт

фінансування.

6 Етап. Співставлення рівнів фінансової безпеки акціонерних товариств на основі єдиного індикатора та встановленого за структурним співвідношенням джерел фінансування операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки: текст. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1. С. 101 – 107.

2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) : монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2004. 759 с.

3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью. К.: Изд-во «Ника-центр». Эльга. 2004. 784 с.

4. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии. БИЗНЕСИНФОРМ. 2007. № 12 (1). С. 27 – 29.

5. Мунтян В.І. Економічна безпека України. К.: КВІЦ, 1999. 464 с.

6. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : дисс...канд. экон. наук: спец. 08.00.10 Волгоград. 2007. – 176 с.

7. Шелест В.В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 3. С. 181–184.

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КІБЕР-РИЗИКІВ

Тарасова Кристина Ігорівна

Одеський національний економічний університет

Сьогодні більшість підприємств покладається на технології для успішного ведення бізнесу. Більш того, підприємства будь-якого розміру здатні конкурувати саме завдяки інформаційним технологіям: зокрема, малий бізнес зміг зростати та процвітати в Інтернеті.

У той же час новітні технології дозволили кібер-злочинцям і перешкоджати бізнесу. Експерти прогнозують, що кіберзлочинність обійдеться підприємствам в цілому більше ніж в 2 трлн. дол. в 2019 р. (1 трлн. дол. в 2018 р.). Більш того, в строк до 2021 р. збиток, пов'язаний з кіберзлочинністю, досягне 6 трлн. дол. на рік.

Кібер-атаки та порушення безпеки даних є найбільшими загрозами, з якими стикаються підприємства, і невеликі фірми все частіше опиняються під загрозою. Статистика стверджує, що майже дві

третини (61%) малих і середніх підприємств (МСП) зазнали кібер-атаки минулого року, в той час як 54 % визнали факт крадіжки або зміни даних.

МСП часто сприймаються хакерами як легка ціль через брак досвіду та обізнаності щодо кібер-безпеки, а також недостатність часу для реалізації права захисту даних. З огляду на це, особливої актуальності набувають питання дослідження кібер-ризиків малих та середніх підприємств, а також питання управління ними.

Основними кібер-ризиками, з якими стикались МСП у 2018 р. виступили:

- ризик вимагання викупу за викрадені дані. Яскравим прикладом вірусу цього типу є WannaCry, який заразив більш ніж 200 тис. комп'ютерів у 150 країнах світу. Найбільш поширений тип цієї кібер-атаки отримує доступ до комп'ютерів через фішингові листи з інфікованими посиланнями або вкладеннями;

- атаки DDoS, частота виникнення яких зросла на 64 % у порівнянні із 2017 р. Ці атаки затоплюють сервери компанії безліччю запитів, з кількістю яких вона не в змозі впоратися, і змушена зупинити роботу. Це залишає бізнес нездатним торгувати на години або навіть дні з потенційно довгостроковими наслідками;

- інсайдерська загроза. Навмисні чи ні, людські помилки є найпоширенішою причиною кібер-атак і порушень безпеки даних (95 %). Кібер-ризик може бути викликаний будь-яким випадком, коли співробітники випадково посилають конфіденційну інформацію на неправильний електронний лист, втрачаючи смартфон компанії або використовують стандартні паролі. Фактично, нещодавнє дослідження показало, що більшість атак на МСП пов'язані з поганим управлінням паролями [1].

Жодне підприємство сьогодні не може стверджувати, що воно є на 100 % захищеним від кібер-загроз. Однак, якщо ввести певні системи контролю безпеки, кількість атак можна звести до мінімуму. За точкою зору спеціалістів PriceWaterHouseCoopers і Nasstar, основними напрямками зниження кібер-ризиків виступають:

- автоматичне виправлення помилок системи, що дозволить запобігти появи 90 % повторних помилок;

- резервне копіювання. Рекомендовано дотримуватися правила 3-2-1: принаймні три копії, у двох різних форматах з принаймні однією копією за межами підприємства;

- шифрування даних;

- антивірусне та антифішингове програмне забезпечення від авторитетних постачальників (використання платної версії замість безкоштовної із обмеженим функціоналом);
- управління мобільними пристроями, які мають доступ до мережі підприємства;
- безпечна аутентифікація як то двофакторна аутентифікація (2FA), що усуває ризик викрадення паролів; або менеджер паролів, який їх надійно зберігатиме та генеруватиме;
- безпечне співробітництво: деякі хмарні інструменти для синхронізації та спільного доступу можуть запропонувати простий спосіб обміну та співпраці з документами. Необхідно обирати версії корпоративного рівня замість споживчих інструментів;
- інспекція журналу, моніторинг файлів;
- розробка алгоритму відповіді на кібер-інциденти [2, с. 4-5].

1. The Biggest Cyber Threats Facing SMEs in 2018. Fleximise : веб-сайт. URL : <https://fleximize.com/articles/011275/cyber-threats-facing-smes> (дата звернення : 07.05.2019).

2. Cyber Security for SMEs: a practical guide to protecting your business. Nasstar. 2018. 8 р. URL : <https://cdn2.hubspot.net/hubfs/4153852/Marketing-Material/white%20paper%20-%20cyber%20security.pdf> (дата звернення : 07.05.2019).

ТЕОРЕТИЧНЕ ТРАКТУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тютюнник Ганна Олексіївна

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
НАН України, м. Одеса

Природним продовженням розвитку загальної концепції щодо встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь стали зусилля боротьби з бідністю та нерівністю. Актуальним є проблема індивідуумів, які не мають доступу до можливостей через свою стать, вік, місце народження або інші обставини і не можуть отримати якісну освіту, низької кваліфікації та обмежених перспектив працевлаштування.

Ефективно функціонуючі, стійкі ринкові економіки повинні забезпечити справедливий доступ та безпеку до економічних можливостей для всіх суб'єктів, незалежно від обставин та можливостей. Даний підхід відповідно до міжнародних документів було визначено як «інклюзивність».

Інклюзивний підхід має довгострокову перспективу, охоплює соціальні інтереси та раціональне використання ресурсів, сприяє безпеці та стабільності функціонування підприємств

Особливо інклюзивний розвиток економіки займає вигідну позицію у сфері сільського господарства, як традиційного історичного методу господарювання (рис.1).

Рис.1 Умови інклюзивного сільськогосподарського землекористування

Джерело: сформовано на основі [1],[2],[3].

1. Inclusive development. URL: http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Handicap_Developpement/www/en_page61.html
2. Emily Garr Pacetti The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy (2016). The Rockefeller foundation. URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyond-equity-growth-dichotomy/>.
3. Andrew Drain. (2018) Inclusive agriculture. 31.

RENEWABLE ENERGY FOR A SUSTAINABLE LIFE

Turan, Ugur, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv

The issue of sustainable development has many sub-titles and brings some misconceptions. In summary, the main purpose of sustainable development should focus on social interests instead of personal and seek to recover the future instead of the present. Renewable energy is of great importance for the energy sector, which is one of the biggest inputs of the economy, to create a sustainable model. Currently, fossil fuel sources are expected to be depleted in the next century. In addition, carbon-based chemical structures of fossil fuels increase the production of greenhouse gases (carbon dioxide, carbon monoxide, methane, etc.) (Kaberger, 2018).

The greenhouse effect plays an important role on climate change and has a negative impact on living life. Considering all these situations, energy production from renewable energy sources should be increased and use should be extended to larger areas for both the balance of nature and sustainable life. Renewable energy sources generally use solar panels, hydrothermal energy, wind roses, tide (wave) energy etc. (EIA, 2018). In general, electrical energy can be produced from all of these resources plus it is also used for heat energy. All of these energy types can be converted into each other. Therefore, energy use areas cover every moment of human life; use of electronic devices, enlightenment, heating, all kinds of machinery usage etc. The most important features are, as previously emphasized, they are renewable. They will not end after a certain point, such as oil or natural gas. They can be used continuously with the right techniques and can be easily integrated into life. In addition, they have no negative effects on the environment or the equipment used is minimal. In other point of view, there are also several disadvantages of renewable energy production. For example, wind power should be in the windy regions, such as the Netherlands to achieve the highest efficiency (Schenk

et. al, 2007). Similarly, tidal energy production is more efficient in countries such as Canada, the UK (Blunden, et.al, 2006). In every country these energy sources can be used in some way. However, if we meet the cost of efficiency, we have to look at how we get the highest efficiency.

In last, Ukrainian case of energy sector, the old infrastructure causes the low efficiency in the sector that is why the economically energy sector directly effects to countries' sustainability rate. When Ukraine's economic structure and energy production costs are considered, it is seen how important renewable energy is on behalf of the country in the name of sustainable development. Within the framework of a sustainable future planning, the United Nations' Sustainable Development goals, especially in Ukraine, focused on 17 key areas around the 2030 Agendas. These are respectively; no poverty; zero hunger; good health and well-being; quality education; gender equality; clean water and sanitation; affordable and clean energy; decent work and economic growth; industry, innovation and infrastructure; reduced inequalities; sustainable cities and communities; responsible consumption and production; climate action; life below water; life on land; peace, justice and strong institutions; partnerships for the goals. (UN, 2015). Many areas play a vital role in the sustainable development of countries, and the importance of renewable energy plays a critical role in economic development.

References

Kaberger, T., 2018. Progress of renewable electricity replacing fossil fuels. *Global Energy Interconnection*. 2018, vol.1 (1), pp. 48-52. <https://doi.org/10.14171/j.2096-5117.gei.2018.01.006>

L.S. Blunden, A.S. Bahaj, 2006. Initial evaluation of tidal stream energy resources at Portland Bill, UK. *Renewable Energy*, 2006, vol(31)(2), pp.121-132. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2005.08.016>

Niels J.Schenk, Henri C.Moll, José Potting, René M.J.Benders, 2007. Wind energy, electricity, and hydrogen in the Netherlands. *Energy*, 2007, vol. (32) (10), pp. 1960-1971. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2007.02.002>

U.S. Energy Information Administration (EIA), 2018. *Renewable Energy*. Washington. Viewed 10 April 2019 <https://www.eia.gov/energyexplained/?page=renewable_home >

United Nations (UN), 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United States. 2015, vol(15) and (116). <http://sdg.org.ua/en/sdgs-and-governments>

СТРАТЕГІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІСОРЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ

Черчик Артур

к.е.н., науковий співробітник, Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Лісоресурсна безпека – це такий стан лісового фонду, який дозволяє досягти заданого рівня економічної ефективності лісових господарств за умов раціонального використання природних ресурсів лісу, збереження якості екосистеми, в якій функціонує підприємство та реалізації усіх інших функцій лісу.

Стратегія забезпечення лісоресурсної безпеки лісового господарства – це функціональна стратегія, яка може розглядатись як складова екологічної або економічної безпеки і залежить від загальної стратегії розвитку підприємства. За змістом це така модель поведінки та спосіб діяльності, що дозволяє отримати бажані економічні результати, забезпечити достатній рівень стійкості підприємства за умов раціонального використання природних ресурсів лісу, збереження якості екосистеми, в якій функціонує підприємство та реалізації усіх інших функцій лісу.

Формування стратегічних наборів забезпечення лісоресурсної безпеки лісового господарства здійснюється на основі результатів оцінки рівня еколого-економічної безпеки, що дозволяє виявити слабкі та сильні сторони, проблеми та перспективи досягнення бажаного стану. Методика оцінки еколого-економічної безпеки та її потенціалу, розроблена автором [1] дозволяє виявити такі стани: 1) високий рівень стійкості, гарантія збереження цілісності та ідентичності підприємства; 2) ризик втрати поточних вигод, проте рівень стійкості підприємства до загроз достатній; 3) тенденція до зростання загроз, ризик втрати ідентичності та цілісності підприємства, стратегічних вигод.

Перший результат свідчить про ефективність системи менеджменту підприємства. Підприємство має високий конкурентний статус і суттєві конкурентні переваги. Проте можуть бути такі дві ситуації. Цілі розвитку підприємства та стан його внутрішнього та зовнішнього середовища не змінюються. У цьому випадку необхідне постійне підтримання та поліпшення досягнутих результатів на основі стратегії збереження та зміцнення отриманих позицій. Реалізація цієї стратегії може здійснюватись кількома шляхами, яким відповідають такі стратегії 2-го рівня: нарощення площі експлуатаційних лісів;

залучення в обіг деревних і недеревних ресурсів лісу, які раніше не використовувались; зміцнення позицій, що забезпечується направленням зусиль на досягнення першості у стандартах якості довкілля; утримання позицій використовується, якщо природно-ресурсний потенціал збалансований, темпи використання; екологічно невиснажливого лісокористування, що передбачає збереження лісів для виконання їх екосистемних та рекреаційних функцій; нарощення лісоресурсного потенціалу.

Якщо цілі розвитку підприємства та стан його середовища змінюються, то доцільно здійснювати пошук нових можливостей за рахунок залучення власних та сторонніх ресурсів на основі таких стратегій 1-го рівня: формування нових конкурентних переваг шляхом формування високого рівня потенціалу безпеки завдяки вибіркового завоюванню нових перспективних ринків або їх сегментів. Ця стратегія може реалізовуватись на основі стратегії комплексного використання лісоресурсного потенціалу; нарощення конкурентних переваг. Така стратегія може бути реалізована за умови комплексного використання потенціалу лісових екосистем.

У другій ситуації, коли виявлено ризик втрати поточних вигод, проте потенціал безпеки, рівень стійкості підприємства до загроз достатній, необхідно обирати стратегії, націлені на забезпечення поточної стійкості підприємства до зовнішніх та внутрішніх загроз. Може бути два основні напрями: стабілізації, завдяки комплексному використанні природно-ресурсного потенціалу лісових господарств на засадах невиснажливого лісокористування; адаптації, що передбачає збереження, відтворення лісових ресурсів, підтримання оптимальної структури породного та вікового складу лісонасаджень.

Якщо виявлено третій результат – тенденцію до зростання загроз, ризику втрати ідентичності та цілісності підприємства, стратегічних вигод: вище критичного рівня – відновлення якісних параметрів лісових систем, відновлення лісоресурсних кондицій, оптимізації породного та вікового складу лісонасаджень; нижче критичного рівня і підприємство має ресурси, необхідно обирати стратегію формування потенціалу безпеки та основі субстратегій оптимізації структури лісових господарств.

1. Черчик А. Оцінка еколого-економічної безпеки підприємств лісгосподарської сфери. *Економічні інновації* : зб. наук. праць. 2016. Випуск № 61. С. 365–376.0

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ

Черчик Лариса

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Для сучасних вітчизняних підприємств характерні високий рівень ресурсомісткості, енергомісткості виробництва, що чинить деструктивний вплив на навколишнє природне середовище, який полягає в забрудненні повітря, ґрунтів, поверхневих і підземних вод, нагромадженні відходів. Це негативно відображається як на якості екосистем, життя населення, так і діяльності багатьох суб'єктів господарювання, оскільки забруднення довкілля завдає значних економічних збитків.

Тому економічне зростання підприємств тісно пов'язане екологічною складовою їх діяльності, екологізацією виробництва, впровадженням екологоорієнтованих інновацій, забезпеченням екологічної безпеки.

Результати досліджень еколого-економічної ситуації в Україні та вивчення чинних інструментів регулювання еколого-економічних процесів, включаючи охорону навколишнього природного середовища, дозволили виявити основні проблеми та недосконалість існуючого механізму забезпечення екологічної безпеки підприємств. Тому потребують подальшого розвитку як теоретична основа, так і методологічний базис формування і реалізації ефективного механізму забезпечення екологічної безпеки.

Механізм забезпечення екологічної безпеки підприємства – це сукупність інституцій, принципів, важелів, методів та інструментів впливу щодо забезпечення таких умов його функціонування, за яких гарантується досягнення економічних та соціальних цілей розвитку, недопущення/мінімізація деструктивного впливу та збереження/поліпшення якісних та кількісних параметрів зовнішнього оточення підприємства.

Об'єктом механізму забезпечення екологічної безпеки підприємства є явища, процеси або окремі їх елементи, які потребують регулювання. Оскільки вони перебувають у постійному розвитку під дією об'єктивних і суб'єктивних чинників, то може змінюватись і бажаний стан цих елементів.

Суб'єкти механізму забезпечення екологічної безпеки підприємства поділяються на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх

відносяться органи державного, регіонального управління, місцевого самоврядування, громадські організації; до внутрішніх – керівництво підприємств та функціональні менеджери, діяльність яких пов'язана з бізнес-процесами, що мають прямий чи опосередкований вплив на забезпечення екологічної безпеки.

Предметом механізму забезпечення екологічної безпеки підприємства є інституційне середовище підприємства, сформоване на основі імперативів екологоорієнтованого розвитку, які передбачають оптимізацію відносин в системі «суспільство – природа» і водночас забезпечення екологічної безпеки підприємства.

Метою формування та подальшої реалізації зазначеного механізму є досягнення екологічної безпеки підприємства та недопущення негативного впливу його діяльності на довкілля.

Застосування функціонального підходу до формування механізму забезпечення екологічної безпеки підприємства, як зазначалось, передбачає виділення умовно самостійних функціональних блоків, а саме: формування інституційних умов забезпечення екологічної безпеки підприємства, що включає дві підсистеми: зовнішнього та внутрішнього інституційного середовища; організаційного забезпечення; інформаційно-аналітичного забезпечення; екологоорієнтованого цілепокладання; обґрунтування стратегічного набору розвитку підприємства, у тому числі, екологічної стратегії; розробка екологічної політики; стратегічне планування реалізації обраної стратегії; вибору інструментів, методів, важелів впливу для забезпечення екологічної безпеки підприємства; контролю; оцінки ефективності механізму забезпечення екологічної безпеки підприємства передбачає визначення рівня досягнення поставлених цілей.

Саме ці блоки формують змістовну канву механізму, що наповнюється відповідними інструментами правового, економічного, технічного, організаційного характеру.

Важливо забезпечити мотиваційний характер механізму, що передбачає збалансоване поєднання важелів та інструментів примусово-обмежувального характеру з інструментами стимулюючо-компенсаційного характеру.

4. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

НОРМАТИВНО - ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Галянт С.Р.

Східноєвропейський університет імені Лесі Українки

Розвиток та успішне функціонування газового ринку є складним та багатовекторним завданням, що вирішується не лише в площині залежності від споживання паливно-енергетичних ресурсів Європейським Союзом та його потреби в українському транзитному ринку, але й водночас зумовлюється ефективністю забезпеченості внутрішнього інституційного забезпечення газотранспортної сфери країни. Дієвим поштовхом для відновлення українського ринку природного газу та інституційного забарвлення його існування стали негативні процеси між україно-російськими стосунками та прискорення видобування та використання внутрішніх резервів сланцевого газу та альтернативних видів енергії.

Інституціоналізм – один із найпоширеніших напрямів економічних теорій у більшості країн світу, котрий взяв за основу вплив позаекономічних чинників на формування поведінки суб'єктів економіки. Базисною парадигмою стали певні інститути або інституції, що відігравали найважливішу роль у існуванні будь-якого сектору країни. З'ясуванням ролі та значення інституційного забезпечення у ціноутворенні, конкурентоспроможності регіональних газових ринків та доступності споживацького сектору в умовах трансформаційних змін відносно європейських стандартів відводиться значний об'єм напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як :Г.Баумоль, В.Венгер, О.Дячук, І.Копитін, К.Павлов та інші. Проте, сучасні ринкові перетворення диктують потребу у аналізі інституційного середовища газотранспортної сфери, виділяючи йому одне з найважливіших значень у забезпеченні ефективності та безперервності функціонування українського ринку газу. З огляду на скупість наукових та методичних напрацювань відносно аналізу інституційного середовища, як неодмінної умови існування сучасного газового ринку нашої країни, моніторинг та стимулювання цієї категорії визначатиме новий вектор дослідження та сприятиме

вирішенню нової важливої проблеми в трансформаційних зрушеннях ринку газу.

Газовий ринок України є складовою нафтогазового комплексу, та включає: видобування, транспортування, зберігання, розподіл та споживання ресурсів. Більшість напрямів діяльності забезпечують регіональні монопольні структури, котрі територіально регулюють ринкові постачання та споживання.

Консолідація зусиль України та Європейського Союзу прискорила процес трансформації газового ринку, змінюючи його в контексті європейського газового ринку. Внаслідок підписання договору 1 лютого 2011 року про заснування Енергетичного співтовариства (ДЕК), регулюючі структури Європейського Союзу збільшили обсяги фінансування газових розвідок.

На сьогодні, правові засади функціонування ринку природного газу визначаються Конституцією України, Кодексом України про надра. Окрім того, існування ринку газу доповнюється низкою законів України: « Про трубопровідний транспорт», «Про природні монополії», «Про нафту та газ», «Про енергозбереження», «Про угоди про розподіл продукції», «Про захист від економічної конкуренції », « Про газ (метан) вугільних родовищ», « Про охорони навколишнього середовища». До 2015 року важливим документом, який регулював ринок газу був Закон України «Про основи функціонування ринку природного газу », однак його вихідні положення, на разі не відповідають діючим міжнародним угодам та іншим чинним законодавчим актами. На разі, основні положення нового Закону України «Про ринок природного газу» від 09.04.15р. №329 враховують нові пріоритети Європейського простору. Зокрема, до основних положень відносяться:

- ринок природного газу функціонує на умовах пропорційності, прозорості та об'єктивності, орієнтуючись на вільну конкуренцію;
- умови ринкового існування обумовлюють достатній рівень захисту прав інтересів та умов доступу споживачів та продавців до газотранспортних та газорозподільних систем;
- основним суб'єктом, який повноважений здійснювати регулюючу функцію є Регулятор, який володіє правами щодо видачі ліцензії, сертифікації, тарифікації;
- затвердження норм та правил дотримання безпеки постачання природного газу в нафтогазовому комплексі через формування та реалізацію державної політики Центрального органу виконавчої влади;

- юридична самостійність оператора газорозподільної системи щодо здійснення господарської діяльності безвідносно до процесів видобутку, розподілу, постачання природного газу та діяльності інших суб'єктів оптових продавців;

- юридична самостійність оператора газосховища по діяльності по зберіганню та інших видів, котрі не пов'язані з транспортуванням та зберіганням природного газу;

З огляду на особливості функціонування регіональних газових ринків, варто розуміти інституційне забезпечення, як невід'ємну складову ефективного функціонування ринку газу. Водночас, нормативно-правовий базис є підґрунтям для успішного та прозорого процесу суб'єктної взаємодії на вказаних ринка.

1. Новицький А.М. Організаційно-правові засади державного управління в паливн-енергетичному комплексі України: дис. Канд.юрид.наук/А.М.Новицький.- Ірпінь:2005.-233с.;

2. Постанова Кабміну України №496 «Про відокремлення діяльності з транспортування та зберігання (закачування, відбору) природного газу » (від 1 липня 2016 року) [Електронний ресурс].- Режим доступу :<http://www.gov.ua/control/uk//cardnpd/%3Fdocid%3D249240258>.;

3. Стрішенець О.М. Диверсифікація інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах України в контексті європейського досвіду / О.М. Стрішенець, М.І. Коротя, О.В. Новосад // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – № 2 (14). – С. 7-13.;

4. Стрішенець О. М. Фінансові аспекти енергозбереження // Кліматичні фінанси [Текст] : кол. моногр. / М. І. Карлін, О. М. Стрішенець, К. В. Павлов та [ін] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – С. 158-183.;

5. Павлов К.В. Реалізація енергоощадного будівництва на регіональних ринках житлової нерухомості / К.В. Павлов // "Науковий вісник будівництва" Харківського національного університету будівництва та архітектури. Том 90, №4. – 2017. – С. 243–250.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Голікова О.С., аспірант, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ (Одеса)

Найсуттєвішою складовою природного національного багатства держави є її рекреаційний-туристичний потенціал. Україна володіє привабливими умовами та природними рекреаційно-туристичними ресурсами (кліматичними умовами, об'єктами природно-заповідного фонду, мінеральними лікувальними ресурсами тощо), проте значного поліпшення потребує транспортна інфраструктура, готельно-ресторанне обслуговування, супутні до туристичної сфери види економічної діяльності.

Одеська область залишається одним з лідерів туристичної сфери та характеризується такими показниками: у 2011 році - 76,1 тис. осіб, 2016 році - 59,1 тис. осіб, у 2017 році – 72,3 тис. осіб [1]. Туристичний потік 2018 року мав тенденцію до зростання майже на 11%, така ситуація обумовлює збільшення техногенного навантаження на екосистему регіону, стимулює розвиток супутніх видів господарської діяльності та туристичної інфраструктури, що потребує пошуку нових інструментів забезпечення соціо-еколого-економічної безпеки. Одним з яких є процес диверсифікації природних рекреаційних ресурсів (ПРР).

Під диверсифікацією ПРР ми розуміємо використання суб'єктами рекреаційно-туристичної сфери природних ресурсів для виробництва більшого асортименту товарів та послуг, необхідних для відпочинку, лікування та оздоровлення людей в природному середовищі з одночасним розвитком супутніх видів діяльності, що сприяють охороні та відтворенню лікувальних, оздоровчих, туристичних та інших природних ресурсів на основі інноваційної діяльності.

Можливі напрями диверсифікації рекреаційно-туристичного потенціалу регіону із забезпеченням соціо-еколого-економічної безпеки: технологічний (освоєння нових виробництв на основі ПРР); інноваційний (використання нових знань в традиційному рекреаційному природокористуванні); розподіл інвестицій між різними видами лікувальних ресурсів; кооперація (кластеризація) між супутніми до рекреаційного природокористування галузями економіки регіону; виробничий (розширення асортименту рекреаційних товарів та послуг); конгломеративний (створення нових

цінностей та споживацьких властивостей ПРР); маркетинговий (застосування різних маркетингових інструментів щодо розширення асортименту ПРР та їх ринків); екологоорієнтована стратегія виходу на ринок рекреаційних послуг.

Можливості диверсифікації використання природних рекреаційних ресурсів як механізму забезпечення соціо-еколого-економічної безпеки регіону розглядаються в контексті:

- розширення виробничої бази рекреаційно-туристичного господарства з урахуванням специфіки ПРР;
- впровадження екологічних інновацій щодо новітніх технологій та тур-продукції;
- покращення соціальних нормативів, зокрема оздоровчолікувальних та соціально-культурних послуг;
- розвитку ринку праці на основі розширення спеціалізації фахівців галузі відпочинку та рекреації;
- удосконалення регіонального управління використанням та охороною природних рекреаційних ресурсів, зокрема через контроль за виконанням санітарно-гігієнічних нормативів, орієнтацію на екологічно безпечну діяльність, ведення нових екологічно чистих технологій;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для суб'єктів господарювання, що на основі модернізації змінюють напрям своєї господарської діяльності на більш екологічно орієнтований, як приклад рекреаційна діяльність - вид діяльності пов'язаний з природокористуванням;
- покращення бізнес-середовища та конкурентоспроможності регіону.

Таким чином, в сучасній економіці, яка характеризується розвитком сфери рекреаційно-туристичних послуг, важливо забезпечити соціо-еколого-економічну безпеку розвитку регіону шляхом переорієнтації або комплексного використання наявних ресурсів, зокрема диверсифікацією його природно-рекреаційного потенціалу.

1. Статистичний щорічник України за 2017 рік / За ред. І.С.Вернера. К.: Державна служба статистики України, 2018. 541с.

БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

Голод Андрій

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

Туризм є відносно новим видом економічної діяльності та тісно пов'язаний з етапами інноваційного розвитку людства. Формування туристичних потоків у сучасному вигляді стало можливим саме завдяки винайденню, впровадженню і поширенню нових видів транспорту. Сучасний туризм неможливо уявити і без інформаційних технологій, які значно підвищили рівень доступності якісних туристичних послуг для широкого кола споживачів.

Водночас, незважаючи на все ще дуже вагому «природничу» складову, сучасний туризм усе більш стає залежним не лише від загальної, але й від спеціальної інфраструктури, яка вимагає постійного вдосконалення та у поєднанні з туристичними об'єктами та потоками формує дестинації.

Поряд із цим важливість соціальної підсистеми регіональних туристичних систем та їх сприйнятливість до зовнішніх загроз зумовлюють актуалізацію і проблем безпеки туризму, стан яких стає одним із ключових критеріїв якості туристичних послуг.

З огляду на це сучасна модернізаційна парадигма регіонального розвитку туризму, на нашу думку, має охоплювати три ключові аспекти – інноваційний, інфраструктурний та безпековий.

Методологічні засади інноваційної складової модернізаційної парадигми доцільно розглядати насамперед у рамках концепції факторів модернізації, а також оптимізації просторової структури регіональних туристичних систем.

Проблеми інфраструктурного оновлення набувають особливої гостроти в умовах змін в інституціональній складовій регіональних суспільних систем, пов'язаних з посиленням ролі територіальних громад у процесах державотворення та децентралізації владних повноважень. Оскільки інфраструктурна модернізація має на меті удосконалене облаштування місця тимчасового перебування туриста – дестинації, то локалізується вона закономірно саме на місцевому рівні і потребує аналізу в контексті аналізу модернізації туристичного бізнесу регіону, зокрема його функціональних і просторових аспектів.

Вагоме концептуальне та прикладне значення, на наш погляд, має безпекова складова модернізаційної парадигми регіонального

розвитку туризму.

Зважаючи на системний характер категорії «безпека», вчені виділяють два головні підходи до її розуміння: як стійкість системи до виникнення небезпечних ситуацій (загроз); як здатність системи зберігати свої внутрішні властивості під впливом загроз різного генезису [2].

У структурі модернізаційної парадигми розвитку туризму в регіоні ми трактуємо безпеку туризму як стан функціонування регіональної туристичної системи у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток цієї системи у майбутньому.

Очевидно, що стан абсолютної безпеки є ідеальним, оскільки ні повна відсутність загроз, ні гарантований поступальний розвиток регіональної туристичної системи не є об'єктивно можливими. Аналізуючи як антонім безпеки категорію небезпеки, можемо описати стан безпеки конкретної системи у певний момент часу як проміжне положення між обома крайніми позиціями.

Виходячи із твердження про те, що в сучасних умовах особливого змісту набуває модернізаційний аспект регіональних туристичних систем з позицій гарантування їх безпеки, можна виокремити такі ключові принципи безпекової складової модернізаційної парадигми як інноваційність, регуляція і саморегуляція, соціальна орієнтованість, позаінституційність, інтегративність, поліструктурність, просторовість і екосистемність [1].

Перелічені принципи у поєднанні із концептуальними засадами розвитку регіональних туристичних систем в умовах нестабільності можуть бути основою для стратегічного проектування та планування у сфері управління розвитком туризму на регіональному рівні. Неодмінною складовою частиною модернізаційної парадигми регіонального розвитку туризму має бути врахування її просторового виміру з позицій інноваційності.

1. Голод А.П. Суть і принципи модернізації регіональних туристичних систем / А.П. Голод, М.В. Криштопа // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – 2017. – №3(81). – С. 19–24.

2. Pojęcie bezpieczeństwa i jego filozoficznych założeń dla kategorii konstytucyjnych formacji demokratycznych [Electronic resource]. – Access mode : <http://ibnb.eu/wp-content/uploads/2014/01/Bezpieczenstwo-założenia-filozoficzne-Z.-Długosz.pdf>

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Коротя Мирослав

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Екологічна безпека є важливою складовою діяльності будь-якого підприємства. Під екологічною безпекою розуміється екологічна рівновага та гарантується захист навколишнього середовища. Також, це сукупність дій формального та не формального характеру задля забезпечення гармонії між виробничим функціонуванням підприємства та збалансованим природним середовищем. Особливої гостроти дотримання норм екологічної безпеки набуває на стратегічно важливих підприємствах, котрі забезпечують постачання необхідних ресурсів в регіоні. Одним із стратегічно-важливих об'єктів є газотранспортне підприємство.

Газотранспортне підприємство, як суб'єкт газотранспортної системи характеризується певними правами та обов'язками. Щодо прав, то вони наступні [1]: здійснювати постачання газу до споживачів на дотриманні договірних умов, а також припиняти газопостачання якщо порушені строки та умови оплати наданих послуг та у разі використання газу споживачем самовільно; вимагати від споживачів покриття завданих газотранспортному підприємству збитків відповідно до «Порядку відшкодування збитків» у випадку порушення споживачами «Правил надання населенню послуг з газопостачання», що затверджені постановою НКРЕКП від 30 вересня 2015 року № 2496 [2]; встановлювати споживачам природного газу лічильники обліку газу за кошти підприємства; проводити щорічну перевірку фактично використаних обсягів газу, що були використані у попередньому році та у I-II кварталі поточного року, 1 січня та 1 липня відповідно, а також підписувати відповідний акт; моніторити стан лічильників газу та цілість розміщених на них пломб та на газових приладах, що відключені від системи газопостачання.

Окрім прав, суб'єкти газотранспортного призначення мають певний перелік зобов'язань:

- забезпечувати безперервну поставку газу відповідної якості, в порядку, що передбачений договором;
- неухильно дотримуватися вимог правил безпеки щодо системи газопостачання;

- оприлюднювати у ЗМІ детальну інформацію про зміну роздрібної ціни на газ за п'ять днів набуття ними чинності, а також повідомляти повний перелік послуг, які надаються споживачам та вартість яких включена до тарифу на газопостачання;

- інформувати споживачів про тарифи на газопостачання, ціни на газ, порядок оплати за спожитий газ, перелік послуг з постачання газу та виконавців послуг, розмір плати за виконання додаткових робіт, правила підключення до газової мережі та методики розрахунку суми плати за підключення до неї, нормативні та фактичні параметри якісних показників природного газу та його тиску в мережі тощо;

- надавати споживачам бланки договорів, розрахункові книжки з бланками квитанцій, а також платіжні документи, які відповідають встановленому зразку безкоштовно;

- розглядати у встановленому порядку скарги споживачів щодо якості газу та наданих послуг і задовольняти вимоги, якщо при наявності відповідних підстав;

- здійснювати споживачам перерахунок розміру плати за ненадані послуги, або надані у невідповідній якості самостійно протягом місяця з моменту виявлення порушень щодо надання послуг з газопостачання та повідомити про це споживачів протягом 10 календарних днів;

- укладати договори із споживачами у письмовій формі;

- відкривати споживачам особові рахунки;

- проводити перерахунок оплати споживачами вартості спожитого в попередньому році газу, станом на 1 січня, в залежності від обсягів його споживання в попередньому році за роздрібними цінами, які діяли в попередньому році, та повіряти показники приладів обліку газу у грудні попереднього року та січні поточного.

Отже, неформальними критеріями дотримання норм екологічної безпеки є права та обов'язки суб'єктів господарювання щодо екологічно-безпечного функціонування своєї діяльності.

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.nerc.gov.ua/?id=11889>

2. Про затвердження Кодексу газотранспортної системи. Постанова НКРЕКП від 30.09.2015 № 2493. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15>;

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.nerc.gov.ua/?id=11889>;

4. Павлов К.В. Державне регулювання та нормативне забезпечення діяльності газотранспортних підприємств в Україні /К.В. Павлов, М.І. Коротя, М.О. Теслюк // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (16-17 травня 2017 року): – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки.

5. Павлов К.В. Проблеми екологічної безпеки як складової частини енергетичної безпеки України /К.В. Павлов, К.М. Федина // Актуальні проблеми прикладної економіки [Текст] : [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк. 2017. – С. 85-98.

6. Методика визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу. Затверджено Постановою НКРЕКП від 25 лютого 2016 № 236;

7. Стрішенець О.М. Структура соціоекологічної безпеки регіону / О.М. Стрішенець, К.В. Павлов, С.Р. Галянт // Концептуальні основи соціоекологічної безпеки: колективна монографія / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Черчик – Луцьк : Терен, 2018. – С. 144-149.

8. Стрішенець О. М. Фінансові аспекти енергозбереження // Кліматичні фінанси [Текст] : кол. моногр. / М. І. Карлін, О. М. Стрішенець, К. В. Павлов та [ін] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – С. 158-183.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ НА БАЗІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ КОМПЛЕКСІВ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

Косінський Петро Миколайович

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Провідні країни світу досягли успіху та продовжують подальший розвиток в економічній, соціальній та екологічній сфері, завдяки концепції «зеленої» економіки. Суть її доволі проста. Виходячи із самого визначення, вона направлена, перш за все, на соціально-екологічний розвиток, при якому забезпечуються і фінансово-економічні інтереси держави.

Розвиток «зеленої» економіки в провідних країнах світу дав низку позитивних результатів, зокрема за рахунок діяльності переробних виробництв: посприяв збільшенню експорту товарів з доданої вартістю;

суттєво знизив обсяги відходів промислових підприємств і побутових відходів (завдяки їх повторній переробці); посприяв розвитку ресурсозберігаючих та ресурсощадних технологій; забезпечив стабільні надходження до державного бюджету; значне підвищення рівня екологічної і соціальної відповідальності та ін. [1; 2; 3].

Виходячи із особливостей Волинської області, поглиблену переробку на базі місцевих природних ресурсів у контексті концепції «зеленої економіки» доцільно проводити в сфері сільського господарства, лісового господарства та розвитку альтернативних джерел енергії, зокрема біоенергетики.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що економічний розвиток переробних підприємств, які працюють на місцевій природній сировині у Волинській області відбувається досить повільними темпами [4].

Тому, необхідно замінити (модернізувати) існуючі механізми державного стимулювання розвитку переробних виробництв на базі місцевих природних ресурсів та створити нові механізми, які б давали швидкий та помітний (відчутний) еколого-економічний та соціально-екологічний результат.

При формуванні механізму економічного стимулювання розвитку виробництв із переробки місцевої природної сировини необхідно враховувати специфіку того чи іншого регіону, форму власності переробного підприємства (державна, приватна), розмір підприємства тощо.

Новий механізм повинний бути націлений на стимулювання інноваційного відповідних розвитку переробних комплексів, мати соціальну орієнтацію на вирішення поточних проблем новостворених територіальних громад та держави загалом, передбачати справедливий розподіл фінансової допомоги між різними сферами діяльності.

Для успішної реалізації новоствореного механізму економічного стимулювання розвитку переробних виробництв на базі природних ресурсів, наявних в регіоні, можна використати економічні інструменти, якими користуються провідні європейські країни: екологічні податки на забруднення довкілля; податкові пільги і субсидії; пільгові позики; екологізація податкової та цінової систем; потенційна втрата конкурентоспроможності; збори за спеціальне використання природних ресурсів [5].

Отже, створення та впровадження нового механізму економічного стимулювання розвитку переробних виробництв на базі місцевих природно-ресурсних комплексів повинно проводитись у відповідності

до концепції сталого розвитку «зеленої» економіки. Це сприятиме раціональному використанню, заощадженню, відтворенню та збереженню природних ресурсів, покращить загальний екологічний стан довкілля, збільшить фінансові надходження до бюджету країни чи регіону через зростання доданої вартості тощо.

1. Захаркевич Н. П. Досвід країн Європейського Союзу у формуванні основ «зеленої» економіки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 278–285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_2_44.

2. Дубровик-Рохова А. Шведський підхід до сталого розвитку. Частина перша: «Енергетика і сміття». *День*. 2018, 5 червня. URL : <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shvedskyy-pidhid-do-stalogo-rozvytku>.

3. Денисенко Я. Сталий розвиток: німецький досвід. URL: <https://studway.com.ua/sustainable-development/>.

4. Статистичний щорічник Волинь 2017 / за ред. В. Науменка. Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області, 2018. 457 с.

5. На шляху зеленої модернізації економіки: модель сталого споживання та виробництва : дов. / С.В. Берзіна та ін. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 138 с.

ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ТА ПРОМИСЛОВИХ ВІДХОДІВ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Павлова Олена, Павлов Костянтин, Козлов Владислав

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

На сьогодні, вирішення проблеми скорочення обсягу продукування та підвищення рівня рециклінгу відходів, а саме твердих побутових відходів (ТПВ) та промислових відходів (ПВ) шляхом впровадження безвідходних і маловідходних технологій на основі «замкнутого циклу використання природних ресурсів економіки» є одним із нагальніших проблем господарювання України.

На разі, від ЄСРП було накопичено від 30 до 50 млрд. т. відходів різної класифікації, що розміщуються на територіях місцевих органів влади. На

сьогодні це питання вирішується на добровільній основі об'єднаними ОТГ, зокрема невідкладного рішення потребують процеси рециклінгу ТПВ та ПВ. Станом на початок квітня 2018 року в ході реформи децентралізації в Україні створено 725 ОТГ, зокрема, серед сільських об'єднаних громад (СОГ) понад 50% створено лише з двох або трьох рад, що дає перспективи розвитку рециклінгу ТПВ та ПВ у майбутньому [3].

Дієвим напрямом вирішення вказаної проблеми – є функціонуюча система збирання ТПВ та ПВ, що охоплює всього 78% населення та не реалізується у більшості сільських місцевостях, а вторинна переробка відходів на сьогодні становить лише 3,7% ТПВ: 1,2% спалюється і 2,5% переробляється, що стимулювало б ОТГ до процесу рециклінгу, хоча в сучасних реаліях цей сценарій є малоімовірним без ініціативи держави [6].

Виходячи з пріоритетності державного впливу, слід вжити дій поетапної реалізації щодо вирішення питань рециклінгу ТПВ та ПВ між ОТГ, як майбутньої концепції розвитку для України в даній галузі.

Дана концепція розвитку поділятиметься на декілька етапів реалізації, а саме:

- аналіз створених ОТГ, що дасть можливість спланувати та почати розвиток системи поводження «від емітента ТПВ та ПВ до переробника ТПВ та ПВ» і роботою суміжних галузей, що будуть залучені до цього;

- дослідження інфраструктури створених та нестворених ОТГ – це дає можливість аналізу наявної та планування потреб розширення інфраструктури для потреб даної та суміжних галузей;

- порівняння за відповідними критеріями ОТГ між собою задля їх споріднення та групування для економічного вирівнювання та районування задля «схожого розвитку рециклінгу із ТПВ та ПВ»;

- створення системи співпраці економічного районування між ОТГ, що розроблятиметься на основі приватно-державного та державно-приватного партнерства за принципом «поділу поводження з рециклінгу ТПВ та ПВ і постійного погодження їх вирішення»;

- створення системи логістичного розвитку вивозу ТПВ та ПВ в сільській місцевості на основі принципу «найменших затрат розташування та збирання»;

- здійснення моніторингу кожної ОТГ для розрахунку утворення ТПВ та ПВ по-сегментації, яка дасть можливість дослідити утворення відходів різної цінності та їх якості для подальшого прогнозованого поводження за різними технологіями рециклінгу для «згрупованих між собою за схожістю ОТГ»;

- створення логістичних розрахунків для розміщення заводів по вторинному переробленні ТПВ та ПВ за принципом «найменших затрат від емітента до збирача/від збирача до вторинного переробника ТПВ та ПВ» на основі державно-приватного партнерства;

- здійснення моніторингу та складання системи закриття та ліквідації всіх полігонів та звалищ, що не відповідають встановленим вимогам;

- закриття полігонів та звалищ здійснюватиметься на основі видобутку звалищного газу та подальший рециклінг та захоронення;

- створення відкритих тендерів від імені держави та місцевих органах влади на ОТГ за схожістю для залучення іноземних компаній із загальнодержавними і місцевими податковими пільгами та податковими канікулами на основі «вільних економічних зон» та «вільних економічних територій»;

- отримання повноцінного права власності компаній, що виграли тендер на «згруповані об'єднані територіальні громади для поводження з ТПВ або ПВ» за економічно-вигідними розрахунками на основі створеної програми поводження із ТПВ і ПВ із зобов'язанням повної переробки ТПВ та ПВ за відповідний термін, як від емітента відходів так і до накопичених відходів на полігонах та звалищах;

- створення системи розподілу збирання сміття в ОТГ де їх не має;

- будівництво заводів по-переробці відходів на основі даних розрахунків із податковими пільгами та податковими канікулами на основі «вільних економічних зон» та «вільних економічних територій».

Запропоновані етапи концепції розвитку рециклінгу ТПВ та ПВ в подальшому ляжуть в основу розвитку вторинній галузі економіки України та сприятимуть створення системи на основі принципу «замкнутого циклу використання природних ресурсів економіки» між ОТГ та всієї України, що позитивно впливатиме на ефективність господарського розвитку не лише регіону, але й країни, загалом.

1. Павлов К.В. Соціально-економічні засади забезпечення добробуту населення регіону / К.В. Павлов, Л.І. Панасюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XIV: Збірник наукових праць, №3-Київ СЕУ / Рівне НУВГП, - 2010.С. 185-195.

2. Павлов К.В. Проблеми екологічної безпеки як складової частини енергетичної безпеки України /К.В. Павлов, К.М. Федина // Актуальні проблеми прикладної економіки [Текст] : [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф О.М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк. 2017. – С. 85-98.

3. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015-2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Detsentralizatsiya-v-Ukrai-ni-2014-2017-rr.pdf>.

4. Стрішенець О.М. Структура соціоекологікогоекномічної безпеки регіону / О.М. Стрішенець, К.В. Павлов, С.Р. Галянт // Концептуальні основи соціоекологікогоекномічної безпеки: колективна монографія / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда, Н. М. Матвійчук та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Черчик – Луцьк : Терен, 2018. – С. 144-149.

5. Стрішенець О.М. Становлення екологічної відповідальності бізнесу в Україні / О.М. Стрішенець // Актуальні проблеми економіки. – 2016. –№5 (179). – С. 215-220.

6. Тверді побутові відходи в Україні: потенціал розвитку. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0a7bb98c-9501-48f9-82c3>.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Павлов К.В., Павлова О.М., Коротя М. І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м.Луцьк

Формування та забезпечення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств визначає фактор дотримання організаційних економічно-правових витрат Енергетичної стратегії розвитку 2030. Однак вирішенню цього складного питання передує уникнення та зменшення чинників та ризиків мікро та макровпливу на самих підприємствах даного сектору. Чинники мікро та макровпливу на діяльність підприємств, що здійснюють газорозподільне призначення являють собою симбіоз багатьох елементів котрі знаходяться в динамічному (внутрішньому) та опосередкованому (зовнішньому) середовищі та чинять вплив на об'єкти діяльності. Обізнаність та своєчасне зменшення або обмеження дії впливу чинників, а також визначення ймовірності їх виникнення в подальшому допоможе уникнути багатьох проблемних ситуацій на вказаних підприємствах.

Аналізуючи стан та організацію з надання послуг на газорозподільних підприємствах, варто підсумувати той факт, що більшість з них перебувають в незадовільному стані, та в основному зосереджуються в Західному регіоні України. Серед значної кількості вчених-дослідників, питання формування конкурентоспроможного

середовища різносторонньо досліджувалося у працях: О. Гарматюк, К. Лінчевської, К. Павлова та інших. Однак, більшість з них привертала свою увагу на суспільно-економічні наслідки спричинені ними, не з'ясовуючи саму причину їх виникнення та сферу існування: мікро та макрорівня. Природний газ є невід'ємною складовою виробничої, споживацької та транзитної функції України. Цю обставину використовують для адміністративних, бюджетних та логістичних переваг деякі структури, водночас, забуваючи про значне погіршення інфраструктури та матеріально-технічного стану газорозподільних підприємств.

Тобто, простежується значний хронічний інтерес з боку державної влади до діяльності підприємств, однак фінансові позиції НАК "Нафтогаз України" значно зменшуються. Окрім того фінансовий стан підприємств газорозподільної сфери не дозволяє створити передумови для комплексного технічного оснащення стратегічно-важливих систем газопостачання. Якщо взяти Західний регіон, де найяскравіше проявляється збитковість наявність значних фінансових труднощостей. Підтвердження є в наступній таблиці.

Суб'єкт	Кред.зоб., тис. грн.	Вл.кап., тис. грн.	Коеф. фін. Стійк.
ПАТ "Волиньгаз"	5729.0	55564.0	1.0
ПАТ "Львівгаз"	17371.0	170.0	102.0
ПАТ "Тернопільгаз"	1000.0	73.0	13.7
ПАТ "І.Франківськгаз"	8492.0	3787.0	2.2
ПАТ "Чернівцігаз"	3417.0	1003.0	3.4
ПАТ "Рівнегаз"	3821.0	171121.0	0.2
ПАТ "Закарпаттягаз"	7650.0	632.0	12.1

*Побудовано авторами з використанням джерел: [1]; [2].

Зокрема, обрахунок коефіцієнта фінансової стійкості, що відповідає співвідношенню суми кредиторської заборгованості до власного капіталу виражає наявність фінансових проблемних аспектів підприємств Західного регіону та засвідчує високу залежність від зовнішніх джерел фінансування. Отож, формуючи розуміння ризиків мікро та макросередовища впливає необхідність їх класифікації безпосередньо: сезонність, оскільки тепла пора дає можливість споживати газ в рази менше, спричинює залежність від тарифу, який не передбачає цієї диференціації; фіксованість тарифу на транспортування не залишає можливим підприємствам забезпечувати економічно-обґрунтованими витрати та досягти певного рівня

рентабельності; невмотивованість працівників (яка проявляється в низькій заробітній платі), та відтік висококваліфікованих робітничих кадрів. Як наслідок фактична чисельність працюючих на газорозподільних підприємствах сягає лишень 75% від нормативної; технічна невідповідність у зв'язку з зносом, суттєво перебільшеним періодом експлуатації, потребує реконструкції та модернізації відповідно до “Правил безпеки систем газопостачання України”; безпечність газопостачання на жаль, свідчить про зростання нещасних випадків, пов'язаних з газопостачанням серед промислових та побутових споживачів; зменшуються загалом обсяги по транспортуванню газу з постійно зростаючими тарифами та цінами на обслуговування. Це все веде до необхідності уникнення або часткового зменшення впливу зазначених чинників, що проявлятиметься в цікавості державної та регіональної політик.

1. Річна інформація емітента цінних паперів ПАТ “Волиньгаз” за 2017 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zk.104.ua/ua/files/23618/1>.

2. Річна інформація емітента цінних паперів ПАТ “Івано-Франківськгаз” за 2017 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://if.104.ua/ua/files/17908/1>.

3. Павлов К. В. Сутність та загрози фінансово-економічній безпеці України / К. В. Павлов, К. М. Федина // актуальні проблеми прикладної економіки [Текст]:[кол. Моногр.] / за зат. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Стрішенець. – Луцьк: Вежа-друк. 2017.– С.85-98.

4. Стрішенець О. М. Особливості функціонування інновацій в діяльності газорозподільних підприємств / О. М. Стрішенець, О. В. Новосад // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет конференції 07 грудня 2017., частина 1. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. – С.162-163.

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Павлов К.В., Павлова О.М., Купчак В.Р

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м.Луцьк

Актуальність потреби вирішення проблем побудови обґрунтованої моделі соціоекологоекономічної безпеки регіону за умов сучасності є важливим завданням. Така модель повинна базуватися на таких складових соціальну, екологічну та економічну, пропорційний розвиток яких є чи не найголовнішою проблемою розвитку різних територіальних об'єднань – регіонів. Від так, має місце потреба в більш змістовному дослідженні питання забезпечення соціоекологоекономічної безпеки на рівні регіону. На сьогоднішній день, найбільш нестабільне становище має місце в регіонах, що характеризуються найнижчим рівнем соціоекологоекономічних показників, серед яких: соціальний, що полягає в якості життя населення регіону; екологічний, що віддзеркалює становище в навколишнього середовища регіону; економічний, що відображає інтенсивність економічного розвитку регіону.

В той же час, механізм реалізації соціоекологоекономічної безпеки ілюструє комплексність функціональної взаємодії що реалізуються шляхом практичного застосування широкого спектра підходів на основі нормативно-правового підґрунтя за для досягнення кінцевих завдань та цілей. Від так, розглянемо складові моделі соціоекологоекономічної безпеки регіону. *Соціальна складова моделі соціоекологоекономічної безпеки регіону.* На сьогодні, має місце суттєве розширення палітри чинників, що призводять до дестабілізації та диспропорцій в процесі розвитку регіональних утворень в межах країни, що в майбутньому можуть перерости в більш глибокі за змістом небезпеки соціально-економічного характеру. Диспропорція розвитку регіонів, а також за умови значного збільшення обсягів потенційних загроз особливе значення відіграє саме соціальна складова соціоекологоекономічної безпеки регіону. Адже будь-який стратегічний підхід до регіонального розвитку, що спрямовано на забезпечення соціоекологоекономічної безпеки не дасть належного результату, якщо на сам перед не буде спрямовано на вирішення проблем соціального характеру. *Екологічна складова моделі соціоекологоекономічної безпеки регіону.* Проблеми екологічного характеру на сьогодні створюють не аби які проблеми для людського

існування не лише на загальнонаціональному, але й на регіональному рівні. Зазначене становище в регіонах держави склалося у зв'язку з такими чинниками як: недостатньо ефективне використання природних ресурсів, концентрації еколого-небезпечного виробництва в окремих регіональних межах, низький рівень ефективності діяльності контролюючих організацій тощо. Як слідство, має місце досить складне становище екологічної безпеки в регіонах держави. *Економічна складова моделі соціоекологоекономічної безпеки регіону.* Як вже було відзначено раніше, досвід провідних держав світу свідчить про те, що в основі любых проявів активізації показників ділової активності, а також забезпечення економічного зростання є ефективність використання наявного потенціалу регіону, адже саме дані аспекти лежать в основі його економічної безпеки. Будь-який регіон держави, що прагне забезпечити належний рівень економічної безпеки в своїх межах прагне до збільшення валового регіонального продукту, адже відомо що саме цей показник відображає рівень економічного розвитку визначеного регіонального відокремлення, що також стимулює підвищення рівня доходів громадян та збільшення рівня їх купівельної спроможності.

Отже, модель соціоекологоекономічної безпеки регіону являє собою систематизацію взаємозалежностей та взаємодії складових що її формують та захищають від внутрішніх та зовнішніх загроз.

1. Павлов К.В. Застосування методів нормування показників та нечіткої логіки при оцінці рівня еколого-безпечного природокористування / К.В. Павлов // Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи та прикладні аспекти [Текст] : [кол.моногр.] / за заг. Ред д-ра екон. наук, проф О.М. Стрішенець. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – С. 46-63.

2. Павлов К.В. Сутність та загрози фінансово-економічній безпеці України / К.В. Павлов // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Випуск XX, №2. Ювілейний. – Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2014. – 104-110.

3. Стрішенець О.М. Екологічна безпека управління біоенергетичних підприємств України в контексті залучення німецького досвіду / О.М. Стрішенець // Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18 травня 2017 р.) / Відп. ред. проф. Л. М. Черчик. – Луцьк, 2017. – С. 109-112.

СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ДІЇ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Павлова Тетяна, Котова Інна

Одеський національний економічний університет (м. Одеса)

Зростання дії дестабілізуючих факторів призводять до поглиблення відмінностей у рівнях конкурентоспроможності регіонів держави, здатних перетворитись у різного роду небезпеку для економіки держави, що зумовлює необхідність розробки спеціального інструментарію для оцінки економічної безпеки регіону, використання якого дозволить формувати механізм забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням особливостей кожного з регіонів та розробити заходи щодо підвищення їх конкурентоспроможності.

Наявність кризових явищ соціально-економічного розвитку регіону зумовлена неефективним антикризовим регіональним менеджментом, нівелюванням впливу дестабілізуючої дії різних чинників на регіональний розвиток. Регіональне управління соціально-економічним розвитком вимагає оцінки рівня їх безпеки з метою своєчасного державного втручання в розвиток тих регіонів, які знаходяться в стані небезпеки [1, с. 6-32]. Економічна безпека – це матеріальна основа національної безпеки. Ефективність державного управління залежить від поєднання інтересів держави та регіону, який є цілісним соціально-економічним утворенням, елементом соціально-економічної системи держави. Економічна безпека взаємодіє з іншими складовими, залишаючись при цьому основою безпеки держави. Не можливо досягти військової стабільності, усунути виникнення екологічних катастроф, досягнути високого рівня науково-технічного потенціалу без розвинутої, стабільної та ефективної економіки України. Оцінка рівня економічної безпеки регіонів держави дозволить здійснити своєчасне державне втручання у економіку тих регіонів, які знаходяться в стані небезпеки.

Важливими показниками, що характеризують безпеку людського розвитку, є темп росту ВРП на душу населення, рівень смертності та кількість студентів на 1000 чол. населення. За показником рівня смертності усі регіони держави знаходяться або в стані ризику, або ж небезпеки, що свідчить про низький рівень здоров'я населення, катастрофічну демографічну ситуацію. Показник кількості студентів вищих навчальних закладів на 1000 чоловік населення в регіонах характеризує рівень розвитку його інтелектуального потенціалу. Розвиток системи вищих навчальних закладів регіонів держави

відбувається нерівномірно. Більше половини вищих закладів освіти, в яких навчається 60 відсотків студентів, розташовані в 5 регіонах, у той час як в 12 областях чисельність студентів не перевищує 20 відсотків загальної чисельності [2, с. 127-130]. Підвищення частки ЗВО та чисельності студентів Дніпропетровської, Львівської, Одеської, Харківської областей та міста Києва в останні роки пояснюються: по-перше, загальною тенденцією, пов'язаною з прагненням молоді до навчання у великих містах, а, по-друге, з тимчасовою окупацією АРК і частини Донецької та Луганської областей. Таким чином, можна констатувати, що в Україні сформувалося п'ять великих науково-навчальних центрів, де в 172 ЗВО навчається 803 тисячі студентів. У решті областей функціонує 117 закладів з контингентом 527 тисяч студентів.

Причинами нездатності регіональних соціально-економічних систем забезпечити безпечні показники їх розвитку є неконтрольована криза економіки регіону, відсутність достатніх ресурсів для структурної його перебудови; посилення залежності від іноземного капіталу, втрата економічної самостійності і перетворення регіонів на ринок сировини, збуту, робочої сили; руйнування фундаментальної та прикладної науки у регіонах держави; еміграція вчених та науковців; занепад системи підготовки та перепідготовки кадрів; відсутність ефективного механізму реалізації науково-технічних досягнень; недосконалість системи організації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та зв'язків між академічною, вузівською, галузевою наукою.

Отже, для забезпечення регіонального розвитку необхідно детально визначити основні дестабілізуючі чинники та загрози, які перешкоджають соціально-економічному розвитку регіонів держави шляхом розробки відповідного механізму забезпечення такої безпеки. Тобто, механізмом є сукупність засобів, інструментів, методів та форм управління регіональним розвитком, які взаємодіючи між собою забезпечують здатність регіональної системи до стабільного розвитку, яка зможе протистояти дестабілізуючій дії чинників середовища.

1. Ковальов А. І. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія / А. І. Ковальов, М. Д. Балджи, В. А. Карпов, І.М. Котова, Т.В. Павлова та інші. – Одеса: Атлант, 2014. – 178 с.

2. Статистичний щорічник України за 2017 рік, К., Державна служба статистики України. 2018. – 541 с.

**ОЦІНКА СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ
ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
Сивий Руслан, Микитин Тарас, Кондратюк Ірина
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне**

Адміністративно-територіальна реформа 2015 року та Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» привів до створення нового суб'єкта – територіальної громади. Сьогодні на державному рівні здійснено низку заходів нормативно-правового, організаційно-методичного, інформаційного, фінансового характеру, що сприяють досягненню мети – визначенню напрямків, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Головна мета - створення і підтримка повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних і доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян у всіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [1].

Громади стали відповідальними за економічний розвиток, залучення інвестицій, налагодження зовнішньоекономічної діяльності, здійснення повноважень у сфері будівництва, архітектури, житлово-комунального господарства, земельних відносин, екології та охорони природи. Тому важливо оцінити соціо-еколоого-економічного стан розвитку громади, який відіграє важливу роль не тільки для вирішення завдань переходу до збалансованого розвитку, але і для безпечного розвитку даної території.

На сьогодні розроблені алгоритми проведення таких оцінок для регіону. Над цими питаннями працювали Балацький О. Ф., Валенкевич Л. П., Воронін О. О., Данилишин Б. М., Долішний М. І., Гришкевич А. В., Казюк Я.М., Корнус А. О., Мельник Л. Г., Харазішвілі Ю. М. [2,3,4,5]. Постає завдання визначення методологічних орієнтирів та науково-методичних засад оцінки збалансованості соціо-еколоого-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Згідно методики рейтингової оцінки роботи громад, запропонованої Групою фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [6] всі громади розділили на 4 групи у відповідності до чисельності населення:

- **Група 1** - ОТГ з чисельністю населення понад 15 тис. жителів;
- **Група 2** - ОТГ з чисельністю населення від 10 до 15 тис. жителів;
- **Група 3** - ОТГ з чисельністю населення від 5 до 10 тис. жителів;
- **Група 4** - ОТГ з чисельністю населення менше 5 тис. жителів.

Вважаємо за доцільне проводити оцінку стану розвитку громади для кожної із груп.

Оцінка СЕЕ стану розвитку ОТГ як і регіону є інтегральною характеристикою стану економічної системи, оскільки система включає ряд підсистем — найважливіших, взаємозв'язаних структурних складових розвитку економічної системи, які відображають функціонування окремих сфер економіки: *економічну, соціально-демографічну, еколого-рекреаційну* складові. Тобто

$$I_{НПП} = I_E + I_{CD} + I_{EP} \quad (1)$$

де $I_{НПП}$ – інтегральна оцінка соціо-еколого-економічного стану об'єднаної територіальної громади, I_e – оцінка економічного стану ОТГ, I_{CD} – оцінка соціально-демографічного стану, I_{EP} – оцінка еколого-рекреаційного стану.

Економічний стан ОТГ можна охарактеризувати такими показниками як надходження власних доходів на одного мешканця, рівень дотаційності бюджету громади, питома вага видатків на утримання апарату у власних ресурсах громади, капітальні видатки на одного мешканця, частка місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів, величина інвестицій у розвиток громади.

Оцінку економічного стану ОТГ можна визначити, врахувавши показники економічного стану розвитку громади E_i , їх відношення до максимального показника E_{maxi} , який є серед громад даної групи та врахувавши вагомість даного показника α_i .

$$I_E = \sum_{i=1}^n \frac{E_i}{E_{maxi}} \alpha_i \quad (2)$$

де n – кількість економічних параметрів.

Соціально-демографічний стан ОТГ охарактеризуємо такими показниками як площа громади, кількість населених пунктів у громаді, чисельність населення, природний приріст населення за попередній рік.

Еколого-рекреаційний стан ОТГ характеризується кількістю об'єктів природно-заповідного фонду, площа території ПЗФ, площа території стаціонарної рекреації, кількість туристичних маршрутів, кількість забруднювачів навколишнього середовища.

Визначаємо оцінку соціально-демографічного стану за формулою

$$I_{CD} = \sum_{i=1}^m \frac{C_i}{C_{maxi}} \beta_i \quad (3)$$

та еколого-рекреаційного стану

$$I_{EP} = \sum_{i=1}^k \frac{P_i}{P_{maxi}} \gamma_i \quad (4)$$

де m – кількість параметрів, які враховують соціально-демографічний стан ОТГ, k – кількість параметрів, що враховують еколого-рекреаційний стан НПП, β_i, γ_i – вагові коефіцієнти.

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

2. Воронін О. О. Методика визначення узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва / О. О. Воронін // Економіст. – 2007. – № 4. – С. 57–62.

3. Корнус А. Історія української географії. Збалансованість еколого-соціально-економічного розвитку північно-східного регіону України / А. Корнус, 2008. – № 17. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/iug/2008_17/natur17-2.pdf.

4. Валенкевич Л. П., Павленко О. О., Алібекова Ю. Т. Обґрунтування оцінки соціо-еколого-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці //Механізм регулювання економіки, 2012, № 3, с. 16-25.

5. Харазішвілі Ю. М. Соціо-еколого-економічний розвиток регіонів з позицій економічної безпеки (на прикладі Донецької області) // Вісник економічної науки України. 2016, №1 с.149-158.

6. Експерти проаналізували бюджети об'єднаних громад кожної області за 2018 рік

– Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10674?page=3>

7. Казюк Я.М. Державне управління бюджетними ресурсами в умовах децентралізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/avtoref_Kazyk.pdf.

MECHANISMS FOR PROMOTING THE ECOLOGIZATION OF LAND USE ON THE BASES OF SOCIO-ECOLOGICAL AND ECONOMIC SAFETY OF REGIONS OF UKRAINE

PhD in economics, Junior researcher Tiutiunnyk H.O.

Institute of market problems and economic&ecological research of NAS of
Ukraine, Odessa, Ukraine

In the context of the worsening of environmental and food problem, the actual question becomes the implementation of environmentalization of land use on the basis of the priorities of socioecological and economic security of the regions of Ukraine through the creation and enlargement of ecologically clean lands as a component of the natural resource potential of the country in the regions' [1, p. 8]. The Concept of the State Target Program for the Development of Land Relations of Ukraine for the period up to 2020 [2], regulates the incompleteness of the processes of reforming the economic and legal property relations and the lack of a mechanism for economic stimulation of the use and protection of land [3, p. 148]. Motivation of subjects of ecologically oriented economy can be easily activated by economic and organizational measures of influence. This influence is provided by incentive mechanisms, which form the entrepreneurial interest in the respective type of activity (Fig. 1).

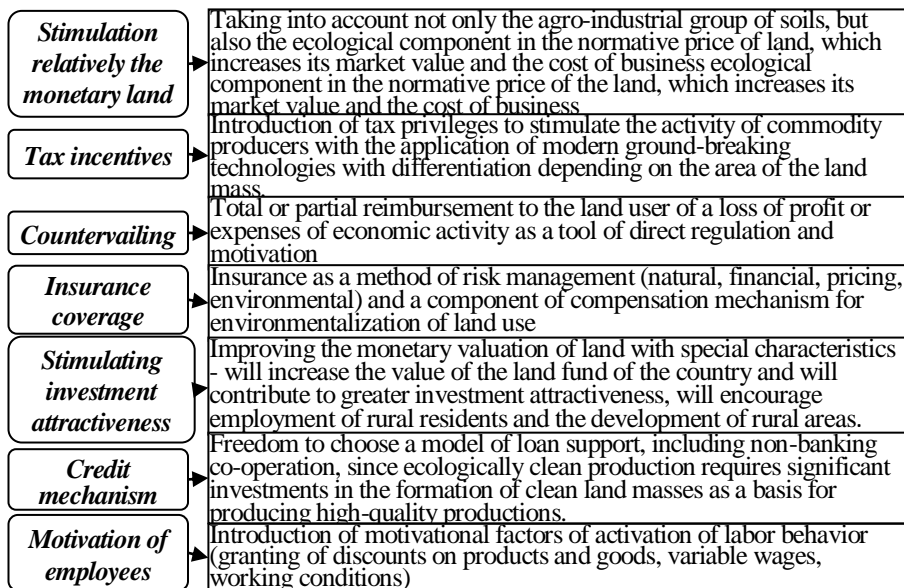

Fig. 1. Economic mechanisms for stimulating the transfer of land to the status of ecologically clean

This is especially true given that ecologically clean agriculture involves significant costs and risks at the initial stages of the process of formation of environmentally friendly lands or the transformation to such territories.

Complex use of land resources should be implemented and formed from the point of view of optimization the forms of economic use of land at the regional level. Effective ways to rational and efficient use of land resources are planning and managing land use. An essential component of the management and implementation of the development of ecologically clean agriculture is the formation of a land management strategy for ecologically clean areas and land use, through the implementation of regional programs for the creation of such territories as the bases of development and the design of agricultural land uses. The basis of the regional program for the formation of environmentally friendly land masses is a qualitative analysis consisting of the identification, classification and grouping of lands.

The results of the measures will be the introduction of new models of agricultural land use, solving the issue of employment by creating additional jobs and the revival of settlements.

1. Mishenin YE.V., Dutchenko O.M., Yarova I.YE. Stale zemlekorystuvannia u konteksti zabezpechennia prodovolchoi bezpeky: natsionalni ta hlobalni aspekty [Sustainable land use in the context of food security: national and global aspects] // *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia : Ekonomika i menedzhment*. 2015. Vyp. 4. S. 8-14.

2. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsiliovoi prohramy rozvytku zemelnykh vidnosyn v Ukraini na period do 2020 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy, Kontseptsia vid 17.06.2009 № 743-r [On Approval of the Concept of the State Target Program for the Development of Land Relations in Ukraine for the Period up to 2020: The Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Concept dated June 17, 2009 No. 743-r] // *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – The Official Bulletin of Ukraine* vid 17.07.2009. 2009 r. No.51.

3. Kolodiychuk I.I. Kontseptualni zasady modernizatsiyi rynkovykh mekhanizmv u sferi zemlekorystuvannia v Ukraini [Conceptual Principles of Modernization of Market Mechanisms in Land Use in Ukraine] // *Rehionalna ekonomika – Regional Economics*. 2010. No. 3. S. 148-155

5. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ІНДИКАТОРИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР

Івашко Олена, Східноєвропейський національний університет імені
Лесі Українки, м. Луцьк

На тлі загальної економічної нестабільності та розвитку глобальних інтеграційних процесів, саме інвестиційна складова може стати вирішальним фактором забезпечення необхідного рівня фінансової стабільності держави. Враховуючи нестійку кризову ситуацію в грошово-кредитній сфері, саме інвестиції можуть стати вирішальним фактором активізації діяльності реального сектора економіки України.

Методика розробки Індексу інвестиційної безпеки ґрунтується на оцінці 23 показників, що характеризують інвестиційну активність, інвестиційний клімат, поточний стан економічного розвитку країн, інвестиційні ризики і очікування інвесторів [1].

Слід враховувати, що немає однозначної позиції щодо оцінки кожного з показників, тому для окремих країн та інвесторів значення одного і того самого показника можуть бути неоднозначними. Так, наприклад, високі темпи зростання ВВП можуть свідчити про наближення перегріву економіки і подальший спад інвестування.

Досить ґрунтовна методика визначення стану інвестиційної безпеки відображена в монографії В. І. Кириленка [2, с. 56-57]. Формування показників інвестиційної безпеки автор пропонує здійснювати за індикативними блоками.

Також одним з перших спробував сформулювати систему індикаторів для кількісної та якісної оцінки інвестиційної безпеки держави О. І. Барановський [3, С. 60–62]. У першу чергу до цих індикаторів він відніс обсяг інвестицій до ВВП (порогові значення 25%) та обсяг прямих іноземних інвестицій (порогові значення не менше 5%). Своєрідними індикаторами інвестиційної безпеки є :

- обсяг інвестицій, що прогнозується за рахунок усіх джерел фінансування;
- мінімальні обсяги державних інвестицій, котрі повинні визначатись у відсотках до ВВП;
- частку іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій країни; - величину іноземних інвестицій на душу населення;

- співвідношення прямих і портфельних інвестицій;
- ступінь покриття потреби держави (регіону) в інвестиційних ресурсах грошовою масою;
- частка бюджетних коштів у вартості інвестиційного проекту (порогові значення 35–40%) [4, с.332].

Інвестиційна безпека розглядається як складова економічної безпеки і як такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів. Для визначення стану інвестиційної безпеки потрібно брати за основу індикатори та допустимі порогові значення для них (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори та порогові значення інвестиційної безпеки України

№	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення
1	Ступінь зносу основних засобів, %	Не більше 35
2	Відношення обсягу інвестицій до вартості основних засобів, %	Не менше 6
3	Відношення обсягу інвестицій в основний капітал до вартості основних засобів, %	Не менше 25
4	Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	5-10
5	Частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, %	Від 20 до 30

Запропоновані методики є цікавими та ґрунтовними, однак всі вони направлені на визначення стану інвестиційної безпеки держави або регіону. Тоді як не існує такого ж набору індикаторів для оцінки стану галузей економіки з їх специфікою, який був би простим для отримання необхідних даних, зручним та зрозумілим для усіх учасників інвестиційного ринку і відповідав новим умовам сьогодення, а особливо такої важливої галузі як автотранспорт.

Підсумовуючи вище зазначене, варто відмітити, що основними індикаторами, що визначають інвестиційну безпеку є:

- питома вага у загальному обсязі капіталовкладень. Для ефективного функціонування економіки та відновлення основних фондів загальний обсяг інвестицій (внутрішні капітальні вкладення та іноземні інвестиції) повинен бути в межах 20-25% від ВВП;

- частка іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій країни;
- співвідношення прямих і портфельних інвестицій; - величина іноземних інвестицій на душу населення;
- ступінь покриття потреби держави в інвестиційних ресурсах грошовою масою;
- частка бюджетних коштів у вартості інвестиційного проекту. У країнах з розвинутою ринковою економікою ця частка дорівнює 35-40%;
- оцінка ризиків інвестиційних проектів.

1. Ліщинська Л. Б. Формування ефективної інвестиційної політики України. URL: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2015/Economics/74647.doc.htm

2. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія. Київ, КНЕУ, 2015, 232 с.

3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ, Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014, 759 с.

4. Карлін М. І., Івашко О. А., Проць Н. В. Фінанси України: навч. посіб.; за ред. проф. Карліна М. І., доц. Івашко О. А., Київ, Видавничий дім «Кондор», 2018, 332 с.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ

Корчинська Любов Федорівна, головний економіст ДП
"Коростишівський лісгосп АПК" ЖОКАП "Житомироблагроліс"
Житомирської обласної ради, кандидат економічних наук

Аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз при формуванні стратегії збалансованого лісокористування важливо доповнити окремими методичними прийомами: диференціацією процедур SWOT-аналізу за різними ієрархічними рівнями (макро- і мікрорівнем, галузі, регіону, територіальної громади); ідентифікацією екологічних, економічних та соціальних передумов, які мають бути враховані при формуванні стратегії; встановленням векторів дії системоутворюючих чинників лісокористування (організаційно-правових, економіко-фінансових, соціальних, екологічних); визначенням кореляційних зв'язків між економічними та соціальними чинниками; оцінкою взаємозв'язків між заінтересованими сторонами.

Такий підхід дозволяє коригувати сценарії, розроблені за допомогою класичного SWOT-аналізу, залежно від стратегічної мети розвитку лісокористування.

Стратегія збалансованого лісокористування на національному рівні може мати різні варіанти реалізації і бути орієнтованою на: нарощування обсягів лісозаготівель за рахунок розширення внутрішнього ринку збуту продукції лісового господарства; створення територіальних лісових кластерів; диверсифікації номенклатури продукції; підвищення ефективності лісогосподарського виробництва.

З'ясовано, що формування стратегії збалансованого лісокористування передбачає вивчення її системоутворюючих чинників, насамперед, тих, вектор дії яких зумовлює негативний вплив. Такі чинники доцільно узагальнити у п'ять груп: організаційно-правові, економіко-фінансові, соціальні, екологічні, просторові. Дослідження чинників кожної групи дає можливість: визначити витоки, характер і формат проблем; підібрати релевантні інструменти, які утворюючи внутрішній механізм реалізації стратегії збалансованого лісокористування, дозволять зменшити або уникнути небажаних ефектів при реалізації стратегії.

При виборі стратегічної мети доцільно ґрунтуватися на наукових концепціях щодо збалансованого лісокористування, результатах аналізу організаційного та економіко-фінансового зрізу функціонування галузі і виробничої діяльності лісогосподарських підприємств, оцінки існуючого стану лісів та сучасних світових трендах використання лісових ресурсів. Важливим питанням у процесі вибору стратегічної мети є узгодження стратегічних чинників з Європейським вектором лісокористування, згідно із яким усі ліси Європи мають бути життєдайними, продуктивними і багатофункціональними та гарантувати добробут людей, здорове довкілля і економічний розвиток Європи та світу. Також мають ураховуватися принципи, на засадах яких визначаються формат та рамки стратегії. Обґрунтовано доцільність дотримання семи принципів: домінування екологічного імперативу при формуванні стратегічних пріоритетів збалансованого лісокористування; визнання традиційних прав місцевого населення щодо лісокористування; структурування (цілі та завдання стратегії повинні бути структурованими та розміщеними у певній ієрархії); досяжності (сформульовані цілі та стратегічні завдання повинні бути досяжними у визначеній часовій перспективі); репрезентативності (цілі повинні представляти інтереси більшості заінтересованих сторін); оптимізації

економічного ефекту; актуальності (увага приділяється, у першу чергу, невідкладним, найактуальнішим проблемам лісокористування).

Доцільно застосовувати багатоваріантні сценарії формування стратегії збалансованого лісокористування. Обґрунтовано можливість реалізації на державному, регіональному та місцевому рівнях таких варіантів стратегії як: «Збереження життєдайності лісів України»; «Підтримання добробуту людей України»; «Забезпечення економічного розвитку галузі лісового господарства України». Логічно завершеним буде вважатися сценарій, що об'єднуватиме всі зазначені варіанти.

Механізм реалізації стратегії збалансованого лісокористування формується сукупністю економічних, фінансових, адміністративних та організаційно-правових інструментів. Його склад утворюватиметься комбінацією правових, організаційних, економічних та фінансових інструментів, запровадження яких відбуватиметься через систему релевантних заходів, що забезпечуватимуть імплементацію стратегії. Групування і кореляцію завдань та інструментів доцільно здійснювати на різних ієрархічних рівнях (макро- і мікрорівні, галузі, регіону, територіальній громаді) відповідно до масштабу та формату практичних перетворень.

Пріоритетними вважатимуться ті інструменти, які будуть спрямовані на створення та запровадження інноваційних продуктів і послуг, що є дотичними до збалансованого лісокористування, та слугують заповненню ринкових ніш.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Купінець Лариса Євгенівна

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН
України, м. Одеса

Проблема екологічної безпеки (ЕБ) як складової національної безпеки України та забезпечення сталого розвитку в сучасних реаліях стратегічного планування, як функції державного управління, не втрачає актуальності. Досягнення ЕБ можливо за умови реалізації процедури державного стратегічного планування в системі «мета - вектори та рівні реалізації – повноваження та відповідальність учасників – пріоритетні напрямки - завдання – заходи – ресурсне забезпечення – індикатори досягнення мети». В існуючому законодавчому полі останніх років щодо стратегічного планування

існує неузгодженість стосовно досягнення ЕБ в означеному контексті (табл.1).

Таблиця 1 – Екологічна безпека в чинних документах державного та регіонального стратегічного планування (складено автором)

Документ	ЕБ та її забезпечення
	ЕБ – це стан екологічної рівноваги, що полягає в здатності екосистем до відновлення, захищеністю населення та забезпечення якості його життя
1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 р.	
	<i>Стратегічна ціль 5.</i> Забезпечення переходу до моделей збалансованого споживання і виробництва, збалансованого управління природними ресурсами та зміцнення заходів реагування на зміну клімату <i>Стратегічна ціль 6.</i> Збереження наземних і морських екосистем та сприяння збалансованому використанню їхніх ресурсів
2. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 р.р. Постанова КМ України від 11 липня 2018 р. № 546	
	Орієнтація на прогностичні макроекономічні показники виключно соціально-економічного розвитку
3. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2019 р. Розпорядження КМ України від 18 грудня 2018 р. № 1106-р	
	Окремі положення щодо охорони с-г земель, розвитку відновлюваної енергетики, мінерально-сировинної бази, поводження з відходами, запобігання зміні клімату та адаптація до неї, належного екологічного врядування, сталого управління водними ресурсами.
4. Стратегія розвитку промислового комплексу України на період до 2025 р.(проект)	
	Відзначено високу ресурсо- та енергоємність, низьку ресурсоефективність промисловості, що спричинено низьким технологічним рівнем промисловості та високий рівень забруднення, критичним станом основних засобів. Передбачено поглиблення переробки сировини, впровадження ресурсозберігаючих технологій, впровадження ефективних практик циркулярної економіки.
5. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 р. Розпорядження КМ України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р	
	Здійснення заходів боротьби з деградацією с-г земель та опустелюванням, проведення моніторингу та агрохімічної паспортизації, консервації малопродуктивних і техногенно забруднених земель, запровадження енергозберігаючих та

	енергоощадних технологій,
6.	Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність” . Розпорядження КМ України від 18 серпня 2017 р. № 605-р
	Зниження енергоемності ВВП країни, загального скорочення обсягів ЗППЕ, а також за умови часткового виведення з експлуатації ТЕС.
7.	Національна транспортна стратегія України на період до 2030 р. Розпорядження КМ України від 30 травня 2018 р. № 430-р
	Безпечний для суспільства, екологічно чистий та енергоефективний транспорт
8.3У	«Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII
	Переважна спрямованість на основи та принципи національної безпеки і оборони
9.	Стратегія національної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015
	Визначено пріоритети забезпечення екологічної безпеки
10.3У	«Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 р. від 28 лютого 2019 року № 2697- VIII
	Впровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління
11.	Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. Постанова КМ України від 20.12.2017р. № 1089
	Визначає завдання підвищення соціальних стандартів, якості життя і розвитку бізнес-середовища
12.	План заходів на 2018-2020 р.р. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. Постанова КМ України від 12 вересня 2018 р. № 733
	Фінансування заходів з природоохоронної діяльності

Теоретичне розуміння сутності ЕБ та аналізі стратегічних документів визначають проблеми її забезпечення, що полягають у: невизначеності ЕБ в наведених стратегічних документах; ототожнення із охороною природи без врахування безпеки населення шляхом попередження природних та техногенних катастроф, відсутності взаємозв'язку та співвідпорядкованості між ними, орієнтації на політичні пріоритети, обумовлені сучасними реаліями в Україні; декларування заходів ЕБ без їх фінансового забезпечення. Шляхи вирішення: запровадження механізмів ЕБ та інституту відповідальності за невиконання планових завдань щодо забезпечення ЕБ; щорічна оцінка ефективності заходів ЕБ; бюджетна підтримка ЕБ; координація державного та регіонального стратегічного планування, консолідація науки, влади, бізнесу.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Матвійчук Наталія

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Упродовж останніх років у динаміці витрат на ОНПС в Україні (і поточних витрат, і капітальних інвестицій) спостерігається висхідна тенденція (табл. 1), однак величина поточних витрат є набагато більшою за суму капітальних інвестицій природоохоронного спрямування, що консервує високий рівень фізичного зношення об'єктів природоохоронної інфраструктури.

Таблиця 1.

Витрати на ОНПС в Україні у 2014-2017 рр. [1, с. 200]

	2014	2015	2016	2017
Сукупні витрати на охорону навколишнього природного середовища, млрд грн	21,93	24,59	32,49	31,49
Капітальні інвестиції, млрд грн	7,96	7,67	13,39	11,03
Поточні витрати, млрд грн	13,97	16,92	19,10	20,47
Видатки бюджету на ОНПС, млрд грн	3,48	5,53	6,26	7,35
Частка видатків бюджету на ОНПС у загальному обсязі видатків бюджету, %	0,7	0,8	0,7	0,7
Частка витрат на ОНПС за рахунок коштів держбюджету, %				
- у капітальних інвестиціях	0,5	4,1	2,8	3,5
- у поточних витратах	2,0	1,8	2,9	2,3

Поглиблення процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування призвело до посилення ролі територіальних громад у процесах збереження та відтворення місцевого природно-ресурсного потенціалу. Якщо у 2002 р. питома вага місцевих бюджетів у загальних видатках зведеного бюджету України на ОНПС становила 20,2 %, у 2014 р. – 25,4 %, то у 2017 р. та 2018 р. відповідно 35,5 і 36,9 %.

На сьогодні в Україні досі немає дієвого механізму фінансового забезпечення охорони довкілля, що підтверджується такими даними:

– у 2017 р. у структурі витрат на ОНПС частка коштів державного та місцевих бюджетів склала всього 8,2 %, а частка видатків бюджету на охорону ОНПС у загальному обсязі видатків бюджету становила 0,7 %;

– частка сукупних витрат на ОНПС у загальному обсязі ВВП упродовж останніх років складає 0,5-0,6 %, натомість оптимальне значення цього показника у зарубіжних країнах коливається від 3 до 7% і характеризує показник екологічної безпеки країни;

– упродовж останніх років за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів фінансувалося лише від 0,5 до 4,1 % капітальних інвестицій в охорону довкілля, а у структурі капітальних інвестицій суттєво переважають витрати в очищення над витратами в інтегровані технології. Так, у 2017 р. у структурі капітальних інвестицій в охорону атмосферного повітря капітальні інвестиції в інтегровані технології склали всього 11,5 % від загального обсягу інвестицій.

Все це свідчить про низький рівень бюджетного забезпечення екологічних програм і проєктів, що зумовлено дефіцитом фінансових ресурсів та відсутністю державних інтересів у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Недостатня дієвість існуючого механізму фінансування природоохоронних заходів пояснюються такими причинами:

- недосконалість нормативно-правової бази щодо державної підтримки природоохоронної діяльності;
- низький рівень бюджетної дисципліни у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- розбалансованість дохідної та видаткової частин системи фінансування природоохоронних заходів;
- недостатня інформація щодо реальної вартості екологічних збитків для суспільства;
- нестабільність фінансово-податкової системи;
- обмеженість фінансових ресурсів і низька ефективність використання коштів на природоохоронні заходи;
- недостатня концентрація коштів на пріоритетних напрямках;
- високі кредитні ставки, що не дозволяють активізувати процеси банківського кредитування природоохоронних та природоексплуатаційних проєктів [2, с. 185].

1. Статистичний щорічник України за 2017 р. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (дата звернення: 09.05.2019).

2. Костюк У. З. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні: сучасний стан та шляхи покращення. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 181–186.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Павлова Олена, Павлов Константин, Мельничук Софія,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Одним із найважливіших елементів національної економіки є енергетичний ринок. У широкому розумінні, під ринком енергетики слід розуміти сукупність осіб та організацій, які купують енергію з метою виробництва та споживання. Енергетичний ринок включає в себе таких учасників ринку: підприємства, які видобувають ресурси; організації, що трансформують ці ресурси; постачальників і споживачів тощо. У вузькому розумінні ринок енергетики характеризують, як сукупність осіб та організацій, що купують енергію для власного споживання. «Споживання енергії» в цьому визначенні включає в себе споживання енергії з метою її перетворення в інші види.

Найширше зміст ринку енергії розкривають його функції. У сучасній науці виділяють шість основних функцій енергетичного ринку. До них належать:

- системоутворююча: ця функція пов'язана із об'єктивною наявністю попиту на енергетичні ресурси. Її реалізація ґрунтується на врахуванні принципів співробітництва та економічних інтересів [1, с. 98].

- регулююча: суть цієї функції пов'язана із забезпеченням оптимальних пропорцій у даній сфері, підвищенні ефективності функціонування.

- стимулююча, інтегруюча, інформативна;

- розподільча: ця функція полягає у розподілі/перерозподілі ресурсів. Її реалізація полягає у створенні попиту, пропозиції та ціноутворення на енергетичному ринку.

Серед суб'єктів енергетичного ринку виділяють:

Виробники електроенергії. До них належать суб'єкти господарювання, що виробляють електричну енергію. Станом на 2017 рік, серед них виділяють: 4 атомні електростанції, 8 гідроелектростанцій, 12 теплоелектростанцій [2].

Постачальники електроенергії. Підприємства, які здійснюють продаж електричної енергії споживачам на роздрібному ринку електричної енергії. На сьогоднішній день в Україні існує два основні постачальники:

1. Обленерго – постачальник за регульованим тарифом (ПРТ). ПРТ поставляє електроенергію споживачеві за певним тарифом, який встановлює національна комісія, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) [2].

2. Незалежний постачальник – постачальник за нерегульованим тарифом (ПНТ). ПНТ може в індивідуальному порядку встановлювати ціну і умови поставки електроенергії. При цьому ПНТ, так само як і ПРТ, набуває електроенергію безпосередньо у ДП «Енергоринок» у відповідності з договором. Транспортування електричної енергії при цьому здійснюється мережами АК Обленерго [2].

Незалежні брокери (забезпечують посередницькі послуги при укладенні контрактів), дилери (купують і перепродають електроенергію) [2].

Споживачі електроенергії різних груп та категорій. Споживач - фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, або юридична особа, що купує електричну енергію для власного споживання [2]. Споживачі енергії поділяються на дві групи: побутові і не побутові. Побутовий споживач на відміну від не побутового, використовує енергію з метою забезпечення власних потреб.

Інформативна та системо утворююча функції пов'язані з особливостями функціонуванні українського енергетичного ринку.

Аналізуючи енергетичний ринок, ми дійшли висновків, що на ринку існує низький рівень конкуренції, що негативно впливає на вартість електроенергії та якість надання послуг.

Одним із найефективніших шляхів вдосконалення ринку енергетики є законодавчі засади, надані Міненерговугілля за участі європейського співтовариства. До основних засад перетворення ринку електроенергії належать:

- повна відповідність правилам, прийнятим в ЄС (так званому «Третьому енергетичному пакету»);

- споживачі можуть прогнозувати витрати через можливість укладати довгострокові контракти;

- споживач обирає постачальника, який сформує найбільш привабливий тарифний пакет;

- субсидування ТЕЦ та ВДЕ розподіляється однаково між усіма споживачами, за рахунок тарифу оператора системи передачі;

- НКРЕ КП не встановлює тарифи для виробників електроенергії.

Тарифи встановлює ринок, а це – мотивація для зниження ціни та покращення якості послуг;

- продаж та постачання електроенергії за ринковими цінами дозволяє виробникам отримати кошти на модернізацію, залучати інвестиції.

1. Курмаєв П. Ю. Ринок енергії в Україні: теоретичні аспекти дослідження / П. Ю. Курмаєв// Економіка та суспільство.- 2016.-№7.- Режим доступу : http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/17.pdf
2. Закон України «Про ринок електричної енергії»

ДО ПИТАННЯ СПОЖИВЧИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Попко О.В., Національний університет водного господарства та природокористування

За прогнозами Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) щодо обсягів зростання населення світу, до 2025 року щорічний приріст населення становитиме 80 млн осіб, яких потрібно буде годувати [3]. Це, своєю чергою, створює привабливу перспективу для експортерів продовольства, у томі числі вітчизняних, яку в жодному разі не можна втрачати [1].

До країн з найбільшою кількістю населення входять: Китай, Індія, США, Індонезія, Пакистан, Бразилія, Нігерія, Бангладеш, Росія, Мексика, Японія, Філіппіни. За прогнозами ООН (ФАО), серед найбільших країн світу в 2050 році – жодної європейської. На сьогодні саме Африка, Центральна та Південно-Східна Азія забезпечують практично весь демографічний приріст населення планети. Завдяки цим регіонам протягом найближчих шести років на Землі з'являться ще 738 млн нових мешканців. Так, у наступні десять років, населення Індії зросте на 150 млн осіб, Китаю та Пакистану - на 38 млн осіб в кожній з країн. Таке стрімке зростання населення Азії та Африки сприятиме й збільшенню обсягів імпорту продовольства.

Загальній тенденції щодо зростанню імпорту продовольства сприяють не лише обсяги зростання населення, а й процеси урбанізації, в наслідок яких мігранти стають активними споживачами харчової продукції. З огляду на темпи приросту чисельності населення, процесів урбанізації та рівень достатку, саме країни Азії є найбільш перспективними напрямками експорту [1].

Натомість у найближчій перспективі чисельність населення країн ЄС дедалі зменшуватиметься, а зростання обсягів імпорту в країни ЄС не очікуватиметься. Проте саме країни ЄС продукції. Країни ж Азії за

темпами зростання імпорту за певними продовольчими позиціями вже обганяють США. Найбільш перспективними для просування на азійський ринок є готова продукція традиційного продовольчого експорту, в тому числі молочного сектору.

За результатами досліджень ООН (ФАО), встановлено: в країнах ЄС, Океанії, Північної Америки виробництво молока перевищує необхідний внутрішній попит, пропонуючи широкий спектр молочних продуктів для експорту (рис.1). В країнах Азії та Африки, з точністю до навпаки - чисельність населення в рази перевищує обсяги внутрішнього виробництва молока та молочної продукції, що свідчить про їх нестачу, незадоволену потребу населення в продовольстві, а відтак – високу потребу в імпорті продовольства [3].

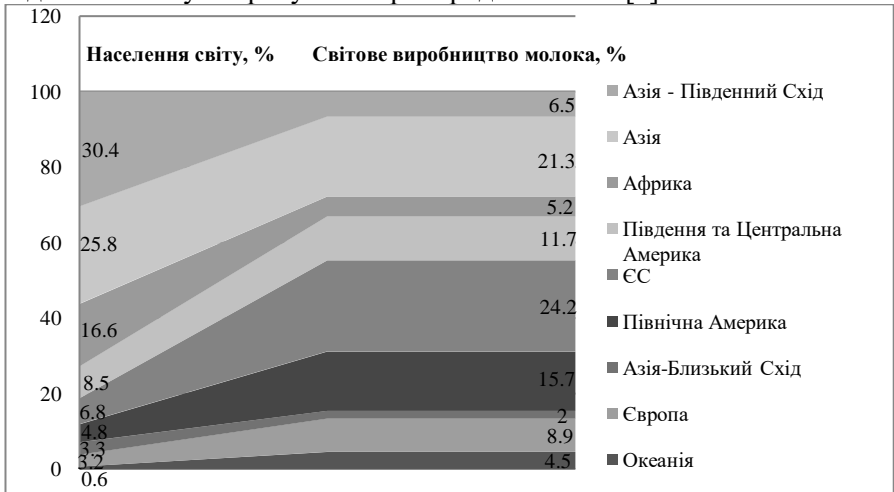

Рис.1. Співвідношення чисельності населення та світового виробництва коров'ячого молока в 2017 році,% [2, 3]

Згідно оприлюднених результатів досліджень та прогнозів на 2019-2027 роки OECD-FAO Agricultural Outlook [3], провідними гравцями на молочному ринку є країни ЄС, США, Індія, які разом виробляють половину молока в світі. Для порівняння, Бразилія виготовляє близько 5,0%, Китай - 4,5%, Росія –4,6%, Нова Зеландія – 3,2%, Аргентина, Австралія – 1,3%, Білорусь – 1,1% світових обсягів коров'ячого молока. В 2018 році Україна також увійшла в ТОП-10 світових експортерів з часткою в 1,5% світових обсягів. Особливого значення експорт вітчизняної молочної продукції та вихід на нові

ринки збуту набуває зараз, коли традиційні ринки країн СНД стали менш досяжними, а попит на міжнародних ринках стрімко зростає.

1. Нагодувати азійських тигрів. URL: <https://business.ua/vlast/item/4787-nahoduvaty-aziiskykhtyhriv?fbclid=IwAR1gA1TnYK5Ut2v0HU2-i1-spH9XleeAt-1ylGi6UZ18BGSN>.

2. CLAL.it. URL: https://www.clal.it/en/index.php?section=produzioni_popolazione_world.

3. FAO. URL: <http://www.fao.org/dairy-production-products/en/>.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Прав Роман Юрійович

Міжрегіональна Академія Управління персоналом, Київ

Загрози інформаційній безпеці слід розглядати в контексті загроз національній безпеці України.

В. Г. Пилипчук виділяє низку актуальних проблем інформаційної безпеки, зокрема [4, с. 27]:

1. Проблему ефективності державної інформаційної політики та політики національної безпеки в інформаційній сфері.

2. Проблема забезпечення кібербезпеки.

3. Проблеми захисту прав, свобод і безпеки людини і громадянина в інформаційній сфері, зокрема додержання прав людини при формуванні єдиних державних електронних реєстрів; захисту персональних даних; збору, зберігання та використання біометричних даних громадян; поширення інформаційної агресії і насильства в національному та глобальному інформаційному просторі; правової культури та моральності в інформаційній сфері; у сфері доступу громадян до публічної інформації [4, с. 27].

Варто зауважити про недостатній рівень фінансування заходів в сфері інформаційної безпеки. Рівень захисту інформаційного простору прямо пов'язаний з обсягом фінансування інформаційної політики. Сучасні технології захисту інформації потребують суттєвих обсягів фінансування, проте темпи зростання фінансування за рахунок

державних коштів суттєво менші за темпи розвитку інформаційних технологій, що становлять загрозу інформаційному простору України [3].

Як зазначає у праці Р. В. Грищук, забезпечення інформаційної безпеки держави у СІС в умовах глобалізації інформаційного простору і гібридизації воєнних конфліктів залишається однією із нагальних проблем, які потребують свого вирішення [1, с. 86].

У праці О. П. Дзьобань, О. В. Соснін виділено іншу серйозну загрозу для сталої інформаційно-комунікаційної діяльності – «несанкціоноване розкриття джерел національних інформаційних ресурсів та механізмів порушення їх цілісності». Зростаюча корупція в науково-технічному і освітньому середовищі, низька надійність в роботі інформаційно-комунікаційного обладнання та організація пропагандистської діяльності влади стали в Україні одними з факторів ризику та загроз стабільного розвитку [2, с. 25].

Як протидія масштабним негативним інформаційно-психологічним впливам, операціям та війнам, пріоритетними напрямками державної інформаційної політики та важливими кроками з боку владних органів України мають бути : 1) інтеграція України до світового та регіонального європейського інформаційного просторів; 2) створення власної національної моделі інформаційного простору та забезпечення розвитку інформаційного суспільства; 3) модернізації усієї системи інформаційної безпеки держави та формування й реалізація ефективної інформаційної політики [3, с. 27].

Отже, систематизація викликів, проблем та загроз, що існують на сьогодні в інформаційній сфері України дала змогу сформувати систему загроз інформаційній безпеці, яка являє собою сукупність негативних чинників впливу на об'єкти та суб'єкти інформаційного простору: політичну, психологічну свідомість громадян та соціальні відносини між ними; інформацію та інформаційну інфраструктуру; порядок, інтереси та права економічних агентів на території держави. Ці загрози пов'язані із масовістю інформаційних атак, динамічністю інформаційних технологій та технологій впливу, недосконалістю роботи органів влади у сфері стратегічного планування побудови системи інформаційної безпеки, неефективністю координації і контролю дій щодо протидії загроз у сфері безпеки.

1. Грищук Р. В. Постановка проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави у соціальних інтернет-сервісах / Р. В. Грищук, К. В. Молодецька-Гринчук // Сучасний захист інформації. – 2017. – № 3 (31). – С. 86–96.

2. Дзьобань О.П., Соснін О. В. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною сферою / О. П. Дзьобань, О. В. Соснін // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2015. – Випуск 60. – С. 24-34.

3. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам / У. Ільницька // Національний університет «Львівська політехніка». Політичні науки. – 2016. – Випуск 2 (1). – С.26-32.

4. Пилипчук В. Г. Забезпечення інформаційної безпеки України: сучасні тенденції та проблеми: матеріали наук.-практ. конф. / 06 жовт. 2016 р. / Упоряд. : В. М. Фурашев. – Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка». – 2016. – С. 24-28.

APPLICATION OF INDEX ANALYSIS FOR THE ASSESSMENT OF FOOD PRODUCTS COMPETITIVENESS IN UKRAINE

Senyshyn Oksana

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

In the age of world economic globalization development of foreign economic relations and trade is an exceptionally important factor for functioning of the national economy of any country, as it is not only of economic, but of considerable political importance as well. After all, challenges associated with globalization of agri-food system, predetermine acceleration the growth of world trade in food products, compared with the growth rate of production of agricultural and food products.

Aside from the assessment of international competitiveness of the national agri-food production in general, we have also conducted a study of the pattern of international competitiveness of separate food products in Ukraine in 2015–2017. For our analysis we selected the goods that today appear to be the basis of Ukrainian agri-food exports: grain, sunflower seeds and sunflower oil, beef, milk products. To this end we chose the method of calculating *indices of relative trade preferences* RTA_{ij} for certain agricultural products that are the main commodities of export specialization of Ukraine. The chosen period of 2015–2017 allows tracing the pattern of changes in the competitiveness of separate products over time. We shall note that for calculation of the relative trade advantages index RTA_{ij} export and import indices for a particular product are used as it is shown in the formula [1]:

$$RTA_{ij} = RXA_{ij} - RMP_{ij}, \quad (1)$$

where RXA_{ij} – index of relative export competitiveness of i -th commodity in j -th country; RMP_{ij} – relative import penetration index of i -th commodity in j -th country.

Analysis of international competitiveness of commodities forming the basis of agri-food exports of Ukraine in 2015–2017 (Fig. 1) gives ground to come to several important conclusions. Firstly, the positive fact is that throughout the period of 2015–2017 all commodities selected for the study with the exception of non-fat milk powder in 2015, were competitive in the external market, as evidenced by the positive values of RTA indices.

Secondly, as we see in Fig. 1, for nearly all food products with the exception of corn and non-fat dry milk there has been a considerable decline of competitiveness in 2017 compared with 2016, caused by the shrinkage of exports resulting from the military hostilities between Ukraine and the Russian Federation, that had impaired relations between the countries in the sphere of international trade.

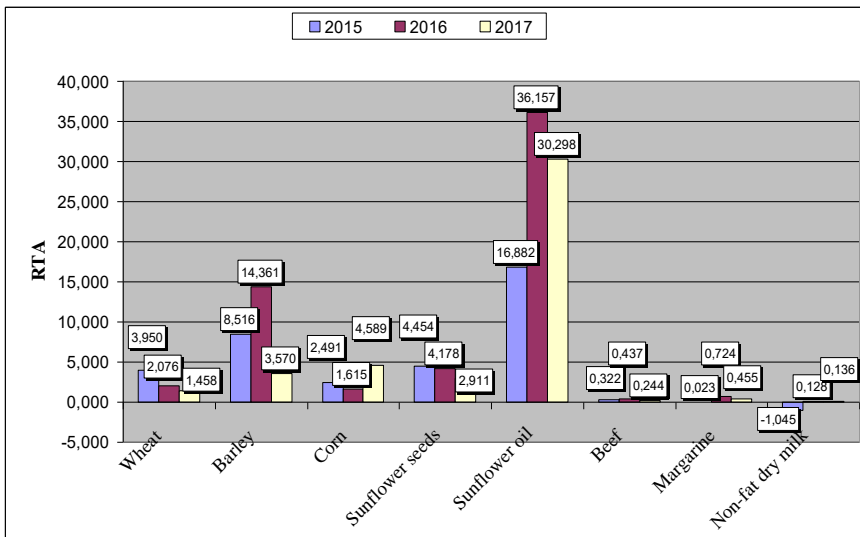

Fig. 1 Pattern of international competitiveness of the goods prevailing in agri-food export of Ukraine, 2015–2017 (based on the calculations of relative trade advantages indices RTA_{ij})*

*Source: compiled by the author

Thirdly, analysis of the values of RTA index shows, that in 2015–2017 sunflower oil was the most competitive in the world market, since its share in the Ukrainian exports was tens times greater than similar share in the

world exports (*RTA* in 2017 amounted to 30,298). Barley and sunflower seeds are also quite competitive. It should be noted that in 2016 the *RTA* value for barley was 14,361.

Fifthly, in Fig. 1 we can clearly trace the tendency of low competitiveness of animal products. However, the positive fact is that in 2017 all the three products under study (especially beef, margarine and non-fat milk powder) were competitive in the foreign market.

1. McCall, A. and Timothy, J. (1997). *Agriculture Policies and World Markets*, Macmillan Publishing Company, New York, USA; Collier MacMillan publishers, London, UK.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ БОРГОВИХ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

Тимошенко Оксана, Роснко Людмила,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава

В умовах незбалансованості доходів і видатків державного бюджету України все більшого фіскального значення набувають запозичені урядом кошти, що, як і податкові надходження, є потужним джерелом формування бюджетних ресурсів держави.

Варто відмітити, що у 2014-2015 рр. боргові джерела фінансування бюджетних видатків вперше перевищили обсяги податків і зборів, мобілізованих до Державного бюджету України. Враховуючи, що така ситуація провокує зниження темпів зростання національної економіки, скорочення обсягів державних закупівель, падіння реальної заробітної плати працівників бюджетних установ та зниження якості надання державою суспільних послуг, урядом України у 2016 р. були прийняті міри по збільшенню податкових надходжень за рахунок змін податкового законодавства та підвищення мінімальних стандартів.

В останні роки суттєвою проблемою для державних фінансів України було стрімке збільшення державного боргу, співвідношення якого до ВВП протягом 2014-2017 років значно перевищувало критичну межу (60 %). Особливо небезпечним є суттєве збільшення в Україні обсягу зовнішнього боргу та постійне перевищення частки зовнішнього боргу в загальній сумі державного і гарантованого державою боргу.

Суттєвий вплив на зростання боргового навантаження у 2014-2017 роках мали такі чинники: різке падіння реального ВВП, яке за

підсумками 2017 року склало 18% проти 14,6 % у 2016 році, 9,9 % в 2015 році, 6,6% у 2014 році, що загострює бюджетний ризик; зниження внутрішнього споживчого попиту внаслідок інфляційних процесів незважаючи на уповільнення зростання індексу споживчих цін; безробіття; зниження купівельної спроможності переважної більшості населення; підвищення базових тарифів й заборгованості із заробітної платні. Серед чинників сфери загальнодержавного управління доцільно виокремити: необхідність покриття дефіциту Пенсійного фонду України; фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету, зростання якого обумовлене значною мірою збільшенням видатків на оборону та обслуговування державного боргу; втрата економічного потенціалу АРК, частини Донецької та Луганської областей, відмовою від економічного кооперування з Російською Федерацією тощо.

Проте, з іншого боку, варто відмітити позитивну тенденцію зменшення співвідношення державного та гарантованого боргу до ВВП, що є результатом запроваджених бюджетно-податкових змін у 2015 році (рис. 1).

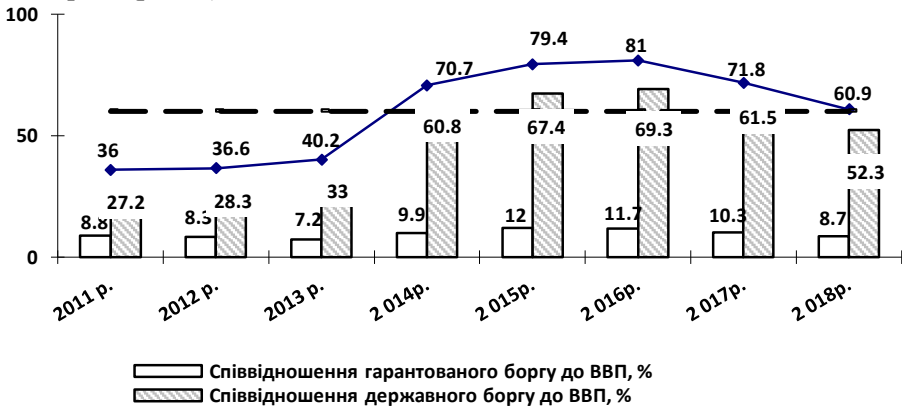

Рисунок 1 – Співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП у 2011-2018 роках, %

Джерело: складено на основі [1; 2]

За результатами оцінки рівня боргового тягара на громадян країни виявлено суттєве збільшення державного боргу України на душу населення (табл. 1) та стабільне перевищення встановленого критичного рівня зовнішнього державного боргу на душу населення (200 дол. США на особу). У 2018 р. значення останнього становило 1197,1 дол. США, тобто у 6 разів вище за критичну межу.

Таблиця 1 – Співвідношення державного боргу України до кількості населення та до обсягу експорту за 2011-2018 рр.

Показник	Роки								Темп приросту 2018 р. до 2011 р.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Державний борг на душу населення, тис. грн.	7,8	8,8	10,6	22,1	31,1	38,6	43,2	51,4	у 6,6 рази
Зовнішній державний борг на душу населення, дол. США	822,4	846,5	826,0	904,4	1011,6	1065,4	1155,7	1197,1	+45,6
Співвідношення державного боргу до експорту, %	54,4	60,6	76,9	91,9	119,3	135,2	124,8	134,8	у 2,5 рази
Співвідношення зовнішнього державного боргу до експорту, %	30,2	31,7	35,7	47,1	73,8	80,4	73,6	86,8	у 2,9 рази

Джерело: складено на основі [1; 2; 3]

Важливими показниками для держави є також відношення державного боргу та державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, що характеризують спроможність країни покрити свою заборгованість валютними доходами від експорту. За результатами проведеного дослідження, щодо співвідношення державного боргу України до експорту, варто відмітити істотну зміну ситуації з 2015 р. із перевищенням державного боргу розміру експорту. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо зовнішнього боргу, співвідношення якого до експорту товарів і послуг перевищувало критичний рівень (70%) також з 2015 року.

Варто акцентувати увагу на недостатній рівень використання фінансового потенціалу ринку державних цінних паперів України. Населення, за відсутності довіри до боргової політики уряду та впевненості у стабільності економічної, фінансової і політичної ситуації в Україні, надає перевагу розміщенню своїх фінансових

активів на депозитах. Тому основними покупцями облігацій внутрішньої державної позики, що є основою внутрішнього державного боргу країни, є комерційні банки. Проте постійне залучення кредитних ресурсів банківського сектору до формування бюджетних ресурсів держави у формі облігацій внутрішньої державної позики знижує кредитний потенціал банків, що, у свою чергу, спричиняє зростання відсоткових ставок і зменшення кредитування реального сектору економіки.

Також суттєвими проблемами боргової політики України є, по-перше, висока вартість облігацій державної зовнішньої позики (в середньому 8-9 %) порівняно з кредитами від міжнародних фінансових організацій, урядів іноземних країн та міжнародних комерційних банків, вартість яких коливається на рівні 3-5%. По-друге, неефективне і нераціональне використання боргових ресурсів держави, зокрема спрямування їх переважним чином на фінансування поточних видатків, що не забезпечує доходу від використання цих ресурсів, а також для повернення боргів минулих років і і сплати відсотків за позиками. При цьому варто відмітити, що у світовій практиці найбільш поширеним джерелом погашення державного боргу є доходи від інвестування запозичених коштів.

Таким чином, залучення боргових ресурсів дозволяє збалансувати бюджет, водночас, продукує проблеми нагромадження заборгованості держави і боргового навантаження на економіку країни. Тому вибір стратегії формування та використання державних позик визначається ефективністю боргової політики держави.

1. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua> – Назва з екрана.

2. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. – Назва з екрана.

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПАСПОРТІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Шершун Ольга

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН
України, м. Одеса

Обґрунтовані та раціональні рішення у галузі забезпечення національної безпеки можуть здійснюватися тільки на основі повного та достовірного статистичного аналізу. Щоб інформацію можна було вважати всеохоплюючою вона повинна розглядати всі аспекти екологічної діяльності країни та антропогенний вплив усіх галузей економіки на навколишнє природне середовище.

На даний момент в Україні існує два типи документів які несуть загальну інформацію про стан навколишнього середовища в країні [1]: регіональні доповіді про стан навколишнього середовища та екологічні паспорти регіонів. Якщо перші представляють собою розгорнуту інформацію про екологічний стан відповідних територій довільної структури то екологічні паспорти це законодавчо затверджений набір таблиць, що обов'язкові для заповнення.

Україна ще з 2010 року є учасницею проекту «На шляху до створення спільної системи екологічної інформації (SEIS) в регіоні Європейського сусідства». Згідно даного проекту Україна повинна надавати статистичну інформацію по екологічним індикаторам Європейської економічної комісії ООН. Групи екологічних індикаторів представлені в таблиці 1 [2].

Таблиця 1

Групи екологічних індикаторів Європейської економічної комісії ООН

№ п/п	Групи екологічних індикаторів Європейської економічної комісії ООН
1	A. Забруднення повітря і руйнування озонового шару
2	B. Зміна клімату
3	C. Вода
4	D. Біорізноманіття
5	E. Земля і ґрунт
6	F. Сільське господарство
8	G. Енергія
7	H. Транспорт
9	I. Відходи
10	J. Фінансування природоохоронної діяльності

В кожному із вище приведених груп входить певна кількість індикаторів, які згідно Європейським вимогам повинні представлятися у вигляді таблиць.

На даний момент у методиці формування екологічних паспортів існує ряд проблем та невідповідностей європейським вимогам:

- інколи відсутні посилання на першоджерела інформації;
- статистичні дані часом не відповідають даним першоджерела;
- повністю відсутня інформація про стан використання альтернативної енергетики в країні;
- відсутні дані про забруднення морського середовища;
- відмінений збір даних про викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами;
- відсутні дані забруднення ґрунтів населених пунктів та ґрунтів сільськогосподарського призначення.

Задля удосконалення методики формування екологічних паспортів необхідно:

- структурно розширити екологічні паспорти опираючись на екологічні індикатори Європейської економічної комісії ООН;
- ввести додаткову перевірку даних, що подаються в екологічних паспортах із даними першоджерел;
- розширити коло джерел статистики навколишнього середовища для охоплення всіх можливих аспектів екологічної діяльності країни;
- проведення в організаціях що мають пряме відношення до галузі забезпечення національної безпеки роз'яснювальних робіт щодо статистичної інформації та її ролі у формуванні обґрунтованих та раціональних управлінських рішень.

1. Наказ від 31.03.2017 № 150 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства екології та природних ресурсів України з обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1568-17>

2. ENI SEIS II East. Implementation of the Shared Enviromental Information System (SEIS) principles and practices in the ENP East region [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://eni-seis.eionet.europa.eu/east>

ПЕРЕДУМОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Якимчук О. Ф.

ПрАТ «Рівнеобленерго», Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)

Україна, порівняно із країнами Європейського Союзу, за фактичними показниками моніторингу розвитку інформаційного суспільства, значно програє. Вочевидь, що показники державної статистики в Україні не відповідають сучасним потребам державного управління за повнотою, точністю, достовірністю, оперативністю, функціональністю, тощо. Такі показники не орієнтовані на глибокий аналіз ефективності виконання Концепції Національної програми інформатизації України, стратегій, планових і програмних документів розвитку інформаційного суспільства.

Аналіз функціонування ринку інформаційних товарів і послуг в системі ринкових відносин трансформаційного суспільства дозволив виявити певні його характерні особливості. Зокрема, інформація в умовах ринкових відносин стає товаром незалежно від того, за які кошти вона була вироблена; отримуючи інформаційний продукт споживач водночас сплачує й за інформаційну послугу; приватний сектор, виробляючи інформаційні товари й послуги, постає перед проблемою захисту прав на інформаційні продукти; досьогодні існують штучні обмеження на вільний продаж інформаційних товарів й послуг, що пов'язано зі політичними, правовими, економічними питаннями й державною таємницею; принагідно виникає потреба державного регулювання інформаційної діяльності, зокрема, встановлення оптимальної пропорції між платними й безкоштовними інформаційними продуктами і визначення єдиних правил функціонування інформаційного ринку. Сучасний інформаційний ринок надає широкий спектр інформаційних товарів та послуг: консультації із питань інформатизації, створення програмного забезпечення, оброблення даних, робота із базами даних, технічне обслуговування й ремонт офісної та комп'ютерної техніки, що, безумовно, впливає на якість створення нових товарів і послуг на основі інформаційного продукту. Саме інформаційний ринок зумовлює стале розширення макро-інноваційної сфери, тобто перманентно відтворюваної системи наукоємних знань, інноваційних технологій, наукомісткого виробництва і водночас призводить до високого організаційно-управлінського забезпечення їх прикладного ефекту.

Серед пріоритетних напрямів державної політики інформатизації й розвитку інформаційного суспільства, визначених у Програмі діяльності

Кабінету Міністрів України «Подолання впливу фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток» та розпорядженні Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2007 р. № 653-р, було визнано необхідність розробки Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства відповідно до міжнародних стандартів. Ці заходи передбачали розроблення:

- методичних рекомендацій щодо запровадження Національної системи індикаторів (індексів) розвитку інформаційного суспільства;
- методики оцінювання показників розвитку інформаційного суспільства в Україні на основі Національної системи індикаторів;
- методики формування узагальнених показників розвитку інформаційного суспільства на основі Національної системи індикаторів;
- методики оцінювання ефективності державної політики й державного управління розвитком інформаційного суспільства;
- прогнозу розвитку інформаційного суспільства в Україні на період до 2025 р.;
- методичних рекомендацій щодо прогнозування перспектив розвитку інформаційного суспільства;
- пропозицій Держкомстату щодо внесення змін до системи державних статистичних спостережень із питань інформатизації та розвитку інформаційного суспільства: структури, механізмів, джерел інформації, проектів форм Державних статистичних спостережень й інструкцій до них.

У міжнародній практиці як інтегровану ознаку рівня розвитку інформаційного суспільства або його структурних елементів застосовують концепцію композитних ІКТ-індексів (е-індексів). Вони побудовані на базі наборів ІКТ-індикаторів. А вибір індикаторів і методика побудови індексу надто залежить від обраних у державі пріоритетів. До основних індикаторів експерти відносять, наприклад, індикатори стану доступу до телекомунікаційної інфраструктури (ТКІ): телебачення, радіо, телефону, персональних комп'ютерів (ПК), Інтернету, населення взагалі й окремо в освітніх закладах, в установах, органах місцевої влади, тощо.

Як свідчать дослідження практики, розроблено більше двадцяти різних е-індексів, найбільш поширеними з яких є такі:

- цифрової спроможності або цифрової перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ІТУ у межах WPIS;
- цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ІТУ;

- мережевої готовності (The World Economic Forum's Networked Readiness Index (NRI);
- інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC [1-6].

Отже, головною проблемою інформатизації влади в Україні залишається не стільки недостатнє фінансування впровадження ІКТ, як проблема їх ефективного використання. Проект електронного уряду в Україні вже має певне практичне втілення, хоча, на більшості сайтів органів державної влади й органів місцевого самоврядування застосовані режими рівня інформування й односторонньої взаємодії, тоді як усе ще відсутні режими двосторонньої інтелектуальної взаємодії й проведення трансакцій. У цілому, сучасний стан інформаційно-аналітичної діяльності органів влади в Україні характеризується значним відставанням технологізації процесів управлінської діяльності від сучасних потреб державного управління й сучасного рівня розвитку інформаційних технологій, а також нерозвиненістю «публічної влади», прямих та зворотних інформаційних зв'язків органів державної влади і органів місцевого самоврядування із громадськістю й різноманітними недержавними джерелами масової інформації. Надійне функціонування інформаційного ринку в Україні забезпечить підвищення рівня національної безпеки держави.

1. Michalczyk L. Funkcja informacyjna inżynierii rachunkowości – «Pieniądze i Więź», nr 1 (50)/2011, s.115-132.
2. Данильченко Л.С. Нерівномірність поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та природа цифрового розриву / Л. С. Данильченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. - 2008. - № 12/2 (34). - С. 91-97
3. Розвиток національного ринку інформаційних послуг як об'єкта державного регулювання / Ю. Луцик // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. - Вип. 240, Т. 4. - Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. - С. 1005-1012.
4. Daly, H. E. and Cobb, J.B. "Appendix: The Index of Sustainable Economic Welfare" in H.E.Daly and J.B.Cobb For the Common Good: Redirecting the Economy Toward Community, the Environment, and a Sustainable Future, 2nd ed. Boston: Beacon Press, 1994.
5. Тарабан С. В. Умови і чинники якості управлінського рішення [Електронний ресурс] / С. В. Тарабан // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – Вип. 2. - Режим доступу до журналу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2008-2/08tsvyur.htm/odyframe.htm>.

6. Твердохліб О.С. Інформаційний державноуправлінський ресурс: сутність та класифікація [Електронний ресурс] / О.С. Твердохліб // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2009. – Вип. 4. - Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2008-4/R_3/09tosstk.pdf.

7. Поляк О. В. Моніторинг як інструмент якості управління органами місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / О.В.Поляк // Демократичне врядування. – 2008. - №2. – Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008_2/fail/Poljak.pdf.

6. МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ, РЕГІОНУ, КРАЇНИ

МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ **Балджи Марина**

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

В сучасних умовах господарювання надзвичайно актуальною виступає проблема забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні, що пов'язана з наявністю ресурсного потенціалу, ступенем його використання й залученням до господарського процесу.

На основі дослідження існуючих напрацювань щодо формування моделей розвитку регіону [1, 2, 3] побудована модель соціо-еколого-економічної рівноваги із залученням відповідного інтегрального показника, що обумовлює перспективи безвідходного використання природних ресурсів і яка на відміну від існуючих, спрямована на визначення аспектів максимального економічного зростання регіону за рахунок впровадження комплексного підходу та вивчення доцільної діяльності поведження з ресурсами.

Для побудови моделі соціо-еколого-економічної рівноваги в регіоні слушно виділити параметри двох взаємопов'язаних блоків: показники умов господарської діяльності та показники результатів господарської діяльності. Таке представлення показників розвитку дозволило окреслити соціо-еколого-економічну рівновагу в регіоні та вирішити завдання визначення ступеня зв'язку між набором факторних і результативних показників та визначити необхідність у розрахуванні інтегрального показника, провести прогноз та окреслити перспективи подальшої діяльності, що знайшло своє відображення у моделі (рис.1).

Оскільки соціо-еколого-економічні показники мають різні одиниці виміру, то їхню загальну основу визначимо через категорію якості. Для цього визначається кількість рівнів категорії якості або кількість якісних рівнів. Для більш точної ідентифікації рівнів кількісних значень, доречно обрати за шкали 12-рівневий підхід, що забезпечить низький розмах варіації в межах однієї градації.

Запропонована модель може бути використана для вирішення наступних задач:

- контролю поточного стану ресурсного потенціалу регіону;

- аналізу та моніторингу ресурсного потенціалу регіону;
- оцінюванню ймовірних кризових явищ соціального, екологічного та економічного напрямків;
- ранжуванню регіонів з метою виявлення проблемних ситуацій;
- визначенню наслідків збитків від господарської діяльності.

Рис. 1. Модель реалізації визначення соціо-еколого-економічної рівноваги

1. Геєць В. М. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: монографія / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, та ін. – Харків : ВД «ІНЖЕК». – 2005. – 396 с.

2. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.

3. Федосеев В.В. Экономико-математические методы и прикладные модели: монография / В.В. Федосеев, А.Н. Гармаш, Д.М. Дайитбегов и др. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 456 с.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Михайлюк Олена

Одеський національний економічний університет

Для розвитку туристичної і готельно-ресторанної діяльності в Україні важливою складовою є забезпечення якості продуктів харчування. Поки що Україна суттєво відстає від країн Європи у виконанні настанов своєї законодавчої бази. У раціон пересічного українця понад 70% усіх забруднювачів надходять з продуктами харчування, які несуть загрозу здоров'ю, закладаючи причини майбутніх розладів і захворювань.

Виділяють такі види фальсифікації:

1. Асортиментна фальсифікація – підробка виконується за допомогою повної чи часткової заміни товару його заміником іншого виду чи найменування із збереженням схожості одного чи декількох ознак.

2. Якісна фальсифікація – це підробка товарів за допомогою харчових чи нехарчових добавок для поліпшення органолептичних властивостей при збереженні чи втраті інших споживчих властивостей або заміна товару вищого ґатунку нижчим.

3. Кількісна фальсифікація – це обман споживача за рахунок значного відхилення параметрів товару (маса, об'єм, довжина тощо.), які перевищують граничні норми відхилення. Кількісна фальсифікація – це один з найбільш давніх способів обману споживачів. Практично цей вид фальсифікації називають недоважуванням та недомірюванням.

4. Вартісна фальсифікація – обман споживачів шляхом реалізації низькоякісних товарів за ціною високоякісних, або товарів менших розмірних характеристик за ціною товарів більших розмірів. Цей вид фальсифікації найбільш поширений, оскільки проводиться спільно з усіма іншими видами фальсифікації.

5. Інформаційна фальсифікація – обман споживачів за допомогою неточної чи перекрученої інформації про товар. Цей вид фальсифікації

проводиться через перекручування інформації у товаросупровідних документах, маркуванні та рекламі [4].

Не менш важливим є питання харчових добавок у продуктах харчування. Останнім часом з'явилося багато синтетичних продуктів, які виготовлені на основі органічних речовин. Надмірний вміст барвників, загусників, які містяться у харчових продуктах, можуть викликати отруєння та захворювання. В Україні, таким чином, середньостатистичний споживач при вживанні звичайних продуктів за рік споживає до трьох кілограмів хімічних речовин.

У міжнародній практиці застосовується Кодекс аліментаріус (Codex Alimentarius). Кодекс аліментаріус – це збірник міжнародно схвалених і поданих в однаковому вигляді стандартів на харчові продукти, розроблених під керівництвом FAO/WHO.

Відповідно до закону обов'язково має бути введена система управління якістю та безпекою харчових продуктів НАССР, яка визнана у світі. Крім Комісії з Кодексу аліментаріус у світі діють інші міжнародні організації, які покликані розробляти та координувати міжнародні та національні стандарти такі як Міжнародна організація з стандартизації (ISO), Європейська економічна комісія ООН, Європейський комітет зі стандартизації (CEN).

Причини погіршення якості харчової продукції: різке ослаблення виробничого і галузевого контролю у зв'язку з ліквідацією органів господарського управління, а також прагнення виробників скоротити витрати на контроль якості продукції; використання неякісної сировини і компонентів; вкрай низький рівень санітарної і виробничої культури; слабка матеріально-технічна база та недостатня оснащеність багатьох підприємств харчової промисловості і торгівлі [3].

При цьому, українська продукція, що експортується до країн ЄС, відповідає стандартам якості. Останнім часом Євросоюз значно посилив вимоги до перевірки на кордонах. Якщо раніше проводилося дослідження з партії, яку визначав виробник, то тепер – з одного транспортного засобу.

В ЄС все, що стосується здоров'я громадян, перш за все регулюється профільним законом про безпечність та якість. Український аналог цього документа – закон "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" (№771) [1].

20.09.2015 набув чинності Закон України №1602-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [2], який спрямований на гармонізацію законодавства України із

законодавством ЄС у сфері безпеки та якості харчових продуктів у рамках підписаної Угоди про Асоціацію.

Законом закріплене обов'язкове запровадження системи контролю за якістю та безпекою харчових продуктів НАССР, яка вже давно була визнана найбільш якісною системою, спрямованою на запобігання виробництва небезпечних харчових продуктів у світі. НАССР (Hazard Analysis and Critical Controlpoints) – одна із складових Системи менеджменту безпеки харчової продукції, яка забезпечує попередження виникнення небезпек на усіх етапах харчового ланцюжка, від первинного виробника сировини до кінцевого споживача.

В Україні система менеджменту безпеки харчової продукції обов'язкова для впровадження та функціонування відповідно до закону України " Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" (№771) [1].

Існує безліч стандартів, які реалізують принципи НАССР. Найпоширеніші: ДСТУ 4161 (Національний стандарт України), ISO 22000, FSSC 22000 (поліпшена версія ISO 22000), IFS Food Standard (внутрішній стандарт європейських торгових мереж), BRC GLOBAL STANDARD FOR FOOD SAFETY (британський стандарт). Для відповідності законодавчим вимогам України достатньо запровадити і при бажанні сертифікувати систему менеджменту безпеки харчових продуктів у відповідності зі стандартом ДСТУ 4161 або ISO 22000.

За низкою показників у ЄС вимоги жорсткіші. Усі товари, які імпортуються на митну територію ЄС в обов'язковому порядку повинні відповідати усім вимогам Європейського Союзу, спрямованим на забезпечення захисту споживачів. Ці вимоги суттєво різняться у залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямками:

- технічні вимоги;
- екологічні вимоги;
- вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів.

До певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорту обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортних товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу [6].

Для реалізації функцій контролю та нагляду в Україні створено єдиний контролюючий орган для всієї харчової продукції – Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Відтепер держава буде безпосередньо здійснювати контроль за усіма етапами виробництва харчової продукції. На відміну від

принципу боротьби із негативними наслідками, який існував дотепер, запровадження превентивного принципу спрямоване на виявлення загрози на перших етапах та, відповідно, можливості запобігти або зупинити виробництво небезпечної для життя і здоров'я продукції та її постачання на торговельній мережі.

Основними підставами для проведення перевірок буде наявність скарг від операторів ринку та/або споживачів. Завдяки цьому Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів зможе приділяти більше уваги найбільш проблемним підприємствам, щоб не допустити випуск неякісної продукції на ринок [5, 7].

Україна повинна запровадити еквівалентну європейській систему держконтролю з усіма необхідними механізмами та принципами виробництва безпечних продуктів харчування. Найбільш сучасною попереджувальною системою, яка забезпечує якість та безпеку харчової продукції, є система на основі принципів НАССР. У сучасних умовах економіки виробник має реалізовувати свій товар тільки при умові виконання вимог, які відповідають та задовольняють міжнародним стандартам.

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів .- Закон України .- Відомості ВР, 1998. №19, ст. 98 // zakon.rada.gov.ua/go/771/97-вр

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів Закон України .- №1602-VII. // zakon.rada.gov.ua/go/1602-18.

3. Висоцький Т., Акуленко Л., Майструк С. Чому українські продукти на експорт безпечніші, ніж для себе // Європейська правда від 8 червня 2017р. // <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/8/7066818/>

4. Коломієць Т.М., Притульська Н.В., Романенко О.Л. Експертиза товарів: Підручник. – К.: КНТЕУ, 2001. – 274 с.

5. Молнар Д.И., Соскида И.М. Безпека продуктів харчування .- Економіка і суспільство, Випуск № 6, 2016 .- Мукачівський державний університет .- С.266-271.

6. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів.- Представництво України при ЄС та Європейському Співтоваристві з атомної енергії // <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine++EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation>

7. Петренко А. Безпека харчових продуктів: європейський підхід // Юридична газета від 07 жовтня 2015 // <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/bezpeka-harchovih-produktiv-evropeyskiy-pidhid.html>

МЕТОД КІБЕРНЕТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ-ЯК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ

Т.О. Ніколайчук

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАНУ, Одеса

Сучасні умови розвитку інститутів громадянського суспільства, децентралізації влади вимагають усесторонній підхід до планування заповідних територій, який буде враховувати еколого-охоронні, економічні, соціальні, геополітичні елементи розвитку заповідних територій. Станом на сьогоднішній день, саме метод кібернетичного планування (далі- метод Кб-п) може поєднати екологічну та економіко-соціальну складові при створення макету майбутнього заповідного об'єкту. Метод кібернетичного планування (авторське трактування) – це формування території або об'єкту заповідного фонду на основі механізмів інформаційно-математичного моделювання та алгоритмізації різних варіантів її менеджменту, напрямів розвитку заповідних територій (природоохоронного, рекреаційного, туристичного, оздоровчого, культурно-освітнього тощо) з подальшим обранням найбільш вигідного еколого-економічного варіанту розвитку відповідної території (з кінцевим формуванням 3-D моделі території з приблизними зонуванням та формуванням осередків підприємницької діяльності відповідно до можливих напрямів та властивостей території, при необхідності).

В межах методу Кб-п заповідних територій можливе виділення методу "мікро-К моделювання" (Micro-K Modelling), який є варіантом стратегічного кібернетичного планування важливих екологоорієнтованих завдань або проектів у суміжних областях з природоохоронною, заснований на динаміці статистичних даних, гнучкий до кореляції, є методом другого рівня.

Малюнок 1

Авторське співвідношення методу Кб-п та методу мікро-К моделювання

Метод "мікро-К моделювання" може бути спрямований виключно на певний вузький напрям діяльності в межах території ПЗФ, наприклад рекреаційна діяльність або відновлювальні заходи спрямовані на збільшення популяції бакланів тощо [авторське трактування на підставі 1,2,3].

Головною перевагою методу Кб-п є формування нестандартних підходів до створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та розширення вже існуючих територій. Під час розроблення проекту заповідних територій методом кібернетичного планування можливе застосування нестандартних та експериментальних інструментів, поєднання вже існуючого державного алгоритму та досвіду інших країн в залежності від екологічних, географічних, ресурсових або інших особливостей території.

Метод кібернетичного планування дозволяє на етапі розроблення проекту створення об'єкту ПЗФ визначити головні інструменти фінансування відповідного об'єкту, оскільки головною рисою даного методу є реалістичність, тобто оперативний та актуальний прорахунок симбіозу природоохоронних, економіко-соціальних, культурно-історичних, правових, фінансово-господарських та туристично-рекреаційних елементів з урахування перетворень в економіці регіону та рівні розвитку громадянського суспільства; залучення широкого кола недержавних інструментів фінансування об'єкту ПЗФ шляхом чіткого та прозорого механізму планування майбутньої господарської діяльності на відповідних територіях, можливість прорахунку прибутковості різних видів інвестицій

1. Karadimitriou, N; (2010) Cybernetic Spatial Planning: Steering, Managing or Just Letting Go? In: Hillier, J and Healey, P, (eds.) The Ashgate Research Companion to Planning Theory. Conceptual Challenges for Spatial Planning. (pp. 425-446). Ashgate Pub Co [Електронний ресурс].- Режим доступу <http://discovery.ucl.ac.uk/1328462/>

2. Електронний ресурс.- Режим доступу: www.avo.gov.au/AVOHome/Covenant_guide.htm.

3. Hill, Rosemary & Figgis, Penny, 1999, 'A conservation initiative: ACF Wilderness and Indigenous Landscapes Policy' Habitat Australia, Vol.27, No.1, February pp.8-9.

Наукове видання

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

(14 травня 2019 року)

Друкується в авторській редакції

Відповідальність за інформацію, викладену в публікаціях,
несуть автори

Коректор О.В. Рудь
Технічний редактор О.В. Рудь

